

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

УКРАЇНСЬКИЙ
ДЕРЖАВНИЙ ЦЕНТР
ПОЗАШКІЛЬНОЇ
ОСВІТИ

НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНИЙ НАПРЯМ
(вокальний, театральний, цирковий профілі)

Випуск 4

Київ – 2021

*«Схвалено педагогічною радою
Українського державного центру позашкільної освіти»,
протокол № 4 від «25» серпня 2021 року*

Загальна редакція
Шкура Г. А., Пасхалова Л. О.

Авторський колектив

Борсук Н. В., Василянська І. О., Войчук Н. В., Волкова О. О., Гасиліна Ю. В.,
Загоняйко С. О., Іваницька К. В., Мельник В. П., Овсієнко К. В.,
Петлицька Н. М., Полівода М. Є., Радченко М. В., Спанціреті Р. В.,
Степаненко С. Г., Толмачов Р. В., Ус Г. С., Чернікова Н. З., Шайкевич Ю. Г.,

Редакційна колегія

Бут С. В., Наумець А. Ф., Пасхалова Л. О. Сук Л. Е.

Навчальні програми з позашкільної освіти. Художньо-естетичний напрям
(вокальний, театральний, цирковий профілі) / за ред. Шкури Г. А.,
Пасхалової Л. О., – К. : УДЦПО, 2021. – В. 4. – 159 с.

У збірнику представлено програми з художньо-естетичного напрямку
позашкільної освіти вокального, театрального та циркового профілів навчання.

Видання розраховане на педагогічних працівників закладів позашкільної,
загальної середньої, професійної (професійно-технічної) освіти; спеціалістів,
які займаються питаннями позашкільної освіти.

ЗМІСТ

<u>ВСТУП</u>	<u>4</u>
<u>ВОКАЛЬНИЙ ПРОФІЛЬ</u>	<u>6</u>
Навчальна програма з позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку <u>«ВОКАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО»</u> (Н. З. Чернікова).....	<u>6</u>
Навчальна програма з позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку <u>«ДІВОЧИЙ ХОРОВИЙ СПІВ»</u> (С. Г. Степаненко, Н. М. Петлицька, В. П. Мельник).....	<u>27</u>
Навчальна програма з позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку <u>«ЕСТРАДНА ПІСНЯ»</u> (М. Є. Полівода, М. В. Радченко).....	<u>42</u>
Навчальна програма з позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку <u>«ЕСТРАДНЕ МИСТЕЦТВО»</u> (Ю. Г. Шайкевич, Н. М. Петлицька, В. П. Мельник).....	<u>51</u>
Навчальна програма з позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку <u>«ОСНОВИ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА»</u> (К. В. Іваницька, Н. В. Борсук, К. В. Овсієнко).....	<u>65</u>
Навчальна програма з позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку <u>«ФОЛЬКЛОРНЕ МИСТЕЦТВО»</u> (Г. С. Ус, В. П. Мельник, І. О. Василянська).....	<u>76</u>
Навчальна програма з позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку <u>«ХЛОПЧАЧИЙ ХОРОВИЙ СПІВ»</u> (О. О. Волкова, Р. В. Толмачов, Н. М. Петлицька, В. П. Мельник).....	<u>90</u>
<u>ТЕАТРАЛЬНИЙ ПРОФІЛЬ</u>	<u>107</u>
Навчальна програма з позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку <u>«АКТОРСЬКА МАЙСТЕРНІСТЬ»</u> (Ю. В. Гасиліна).....	<u>107</u>
Навчальна програма з позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку <u>«ТЕАТРАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО»</u> (С. О. Загоняйко, Н. В. Войчук).....	<u>124</u>
<u>ЦИРКОВИЙ ПРОФІЛЬ</u>	<u>146</u>
Навчальна програма з позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку <u>«ЦИРКОВЕ МИСТЕЦТВО»</u> (Р. В. Спанціреті, Н. В. Войчук).	<u>146</u>

ВСТУП

Позашкільна освіта – є невід’ємною складовою системи освіти України і відіграє значну роль у створенні умов для самореалізації дитини, розвитку її талантів та уподобань.

Художньо-естетичний напрям протягом багатьох років залишається найбільш популярним для здобувачів освіти в усіх регіонах України; охоплення дітей цим напрямом є найвищим серед інших напрямів позашкільної освіти.

Найповніше дитина розкривається у гуртках художньо-естетичного напрямку позашкільної освіти, де є безмежні можливості для розвитку та реалізації творчості. Велике значення має формування у дітей та молоді художнього смаку, розвиток їх творчих умінь та здібностей. Рівень художньо-естетичної культури визначають компоненти естетичної свідомості (почуття, погляди, переживання, оцінки, смаки, потреби та ідеали,), уміння і навички активної перетворюючої діяльності у мистецтві, праці, побуті, людських взаєминах. Під час навчання в гуртках художньо-естетичного напрямку варто зосереджувати увагу на відродженні національних традицій та формуванні національної ідентичності підростаючого покоління через народну пісню, танець, святкові та обрядові заходи, історію. Тому питання якісного забезпечення освітнього процесу у закладах позашкільної освіти сучасними програмами, розробленими з урахуванням компетентнісного підходів, новітніх педагогічних технологій та сучасних напрямків мистецтва є важливими.

Відповідно до Закону «Про освіту» навчальні програми можуть використовуватись у закладах позашкільної освіти (незалежно від підпорядкування, типів і форм власності), закладах загальної середньої, професійної (професійно-технічної) освіти та ін.

Навчальні програми з позашкільної освіти розроблені згідно з положеннями законів України «Про освіту», «Про позашкільну освіту», відповідно до Положення про позашкільний навчальний заклад, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06.05.2001 № 433, Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, затвердженого наказом МОН від 11.08.2004 № 651, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 20.08.2004 за № 1036/9635, Типових навчальних планів для організації навчально-виховного процесу в позашкільних навчальних закладах системи Міністерства освіти і науки України, затверджених наказом МОН від 22.07.2008 № 676, Типової освітньої програми закладу позашкільної освіти, затвердженої наказом МОН від 05.01.2021 № 17, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 11.03.2021 за № 308/35930 із врахуванням Методичних рекомендацій щодо змісту та оформлення навчальних програм з позашкільної освіти (лист ДНУ «Інститут інноваційних технологій і змісту освіти» від 05.06.2013 № 14.1/10-1685).

Програми, подані у збірнику, є орієнтовними. За необхідності керівник гуртка може внести до програми певні зміни, які не повинні впливати на загальний зміст навчальної програми. Незмінними мають залишатися мета,

завдання і прогнозований результат освітньої діяльності. За цими навчальними програмами можуть проводитися заняття в групах індивідуального навчання згідно з чинним законодавством України.

Збірник програм підготував авторський колектив під керівництвом Г. А. Шкури, Л. О. Пасхалової, а саме:

Навчальна програма з позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку «ВОКАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО» (Н. З. Чернікова);

Навчальна програма з позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку «ДІВОЧИЙ ХОРОВИЙ СПІВ» (С. Г. Степаненко, Н. М. Петлицька, В. П. Мельник);

Навчальна програма з позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку «ЕСТРАДНА ПІСНЯ» (М. Є. Полівода, М. В. Радченко);

Навчальна програма з позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку «ЕСТРАДНЕ МИСТЕЦТВО» (Ю. Г. Шайкевич, Н. М. Петлицька, В. П. Мельник);

Навчальна програма з позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку «ОСНОВИ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА» (К. В. Іваницька, Н. В. Борсук, К. В. Овсієнко);

Навчальна програма з позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку «ФОЛЬКЛОРНЕ МИСТЕЦТВО» (Г. С. Ус, В. П. Мельник, І. О. Василянська);

Навчальна програма з позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку «ХЛОПЧАЧИЙ ХОРОВИЙ СПІВ» (О. О. Волкова, Р. В. Толмачов, Н. М. Петлицька, В. П. Мельник);

Навчальна програма з позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку «АКТОРСЬКА МАЙСТЕРНІСТЬ» (Ю. В. Гасиліна);

Навчальна програма з позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку «ТЕАТРАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО» (С. О. Загоняйко, Н. В. Войчук);

Навчальна програма з позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку «ЦИРКОВЕ МИСТЕЦТВО» (Р. В. Спанціреті, Н. В. Войчук).

ВОКАЛЬНИЙ ПРОФІЛЬ

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО НАПРЯМУ «ВОКАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО»

Початковий, основний та вищий рівні, 4 роки навчання

Автор: Н. З. Чернікова

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність навчальної програми пов'язана з тим, що українська пісня супроводжує дитину із самого раннього віку. Пісня, як народна, так і сучасна, вчить премудрості життя, допомагає розібратися в своїх переживаннях, сповнює серце дитини любов'ю до людей, до природи, до рідної землі, до батьків, розповідає про наші святині, про чисті й ніжні почуття. Особливий акцент у змісті програми зроблено на розвиток емоційного інтелекту на кращих зразках українського вокального мистецтва.

В основу програми покладено «Навчальну програму з вокального мистецтва (Н. З. Чернікова)», яка опублікована в збірнику «Навчальні програми з позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку / за ред. Биковського Т. В., Шкура Г. А. – К. : УДЦПО, 2016. – Вип. 1. – 222 с.».

Навчальна програма реалізується в гуртках, студіях, творчих об'єднаннях вокального мистецтва закладів позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку вокального профілю та спрямована на вихованців віком 5-18 років.

Метою навчальної програми є формування компетентностей особистості засобами вокального мистецтва.

Основні завдання полягають у формуванні таких компетентностей:

пізнавальної, яка передбачає ознайомлення з основами вокального співу, взірцями вокального мистецтва, основними музичними поняттями та термінами, правилами гігієни й оберігання голосу; формування стійкого інтересу до вокального мистецтва;

практичної, яка орієнтована на оволодіння нотною грамотою, розвиток вокального, гармонічного та мелодичного слуху; формування вокальної артикуляції, співочого дихання, музичної пам'яті, діяльністю голосового апарату з основними властивостями співочого голосу;

творчої, яка забезпечує розвиток індивідуальних музичних здібностей (вокального слуху та голосу, ритмічності та пластичності, художньої виразності поз і рухів), формування музично-естетичного смаку; виконавської майстерності; прагнення до гармонії, уміння бачити її в музиці, людині, навколишньому світі; психологічному вивільненню та творчому розкриттю особистості через виконавський досвід;

соціальної, яка спрямована на виховання дбайливого ставлення до здобутків національної та світової культури, мовної культури, духовних традицій; громадянської свідомості та національної гідності через виконання кращих творів вітчизняної музики; формування навичок професійної взаємодії та прагнення до створення комфортного, доброзичливого клімату в колективі.

Пропонована програма побудована на основі компетентнісного, діяльнісного та особистісно-орієнтованого підходів та на принципах від простого до складного, доступності, науковості, єдності навчання та виховання.

Програму побудовано за концентричним принципом, тому окремі розділи і теми повторно вивчаються як на одному, так і на різних рівнях навчання з розширенням та поглибленням змісту навчального матеріалу.

Програма передбачає навчання вихованців у групах початкового, основного та вищого рівнів впродовж чотирьох років навчання.

На опрацювання навчального матеріалу відводиться така кількість годин:

початковий рівень (1 рік навчання) – 144 год. (4 год./тиждень), (діти віком 5-9 років);

основний рівень (2 роки навчання): 1-й рік – 144 год. (4 год./тиждень), (діти віком 8-11 років), 2-й рік – 216 год. (6 год./тиждень), (діти віком 10-13 років);

вищий рівень (1 рік навчання) – 324 год. (9 год./тиждень), (діти віком 12-18 років).

Програма розрахована на дітей, які мають здоровий голосовий апарат та задовільні вокальні й музичні дані, як з вокальною підготовкою, так і без співочої практики. Навчальні групи формуються з урахуванням вікових особливостей, року навчання та підготовленості. Прийом дітей здійснюється згідно з результатами вокально-музичного та ритмічного тестувань.

На заняттях гуртка розвиваються творчі здібності дітей, виховується глибоке почуття любові до пісні, до музики. Спів благотворно впливає на розвиток голосу та допомагає вибудовувати плавне й безперервне мовлення. Окрім розучування пісень, програмою передбачене засвоєння вихованцями основ нотної грамоти, слухання музики та музично-ритмічна творчість. Елементи теорії музики включаються дуже обережно, лише після того, як у вихованців викликані інтерес і любов до пісні та музики. Окрім розвиваючих і навчальних завдань, вирішується ще одне важливе завдання – оздоровчо-корекційне. Дихальні вправи, що використовуються на заняттях, допомагають оздоровлювати та зміцнювати органи дихання.

Програма початкового рівня передбачає загальний розвиток дітей, виявлення їх здібностей, нахилів, розкриття вокально-хорових можливостей, пробудження інтересу до творчої діяльності. У групах початкового рівня заняття проводяться два рази на тиждень тривалістю по дві години.

Основний рівень навчання розрахований на розширення та поглиблення теоретичних знань, удосконалення вокально-хорових навичок, необхідних під час співу, розвиток стійкого інтересу до творчої діяльності. У групах основного

рівня заняття проводяться два-три рази на тиждень тривалістю по дві-три години.

Вищий рівень, розрахований на задоволення потреб здібних, обдарованих вихованців у творчій підготовці. У групах вищого рівня передбачається удосконалення вокально-хорових навичок, яких вихованці набули в групах попередніх рівнів. Заняття тривають по три години три рази на тиждень.

Форми проведення занять: групові (вокально-хорові заняття, музична грамота, зведені репетиції, на які запрошуються вихованці з різних груп, заняття-конкурси, концертні виступи); індивідуальні (індивідуальні заняття з вокалу в групі вищого навчального рівня).

Заняття складаються з наступних елементів: розвиток основних вокально-хорових навичок, розучування репертуару; формування та розвиток сценічних навичок; засвоєння основ нотної грамоти (з першого року основного рівня навчання); слухання музики (з другого року основного рівня навчання); музично-ритмічна творчість (ігрова та рухова). Їх можна змінювати та комбінувати в залежності від вокального твору, який вивчається.

У роботі гуртка використовуються такі методи: наочно-слуховий (виразне виконання педагогом вокального твору, прослуховування аудіозаписів); наочно-зоровий (показ педагогом гри, рухів, окремих елементів супроводжуючих рухів); словесний (пояснення, вказівки під час виконання пісні, розповіді про композиторів, музичні жанри); вправи (багаторазове повторювання, варіювання вивченого); послідовне розучування репертуару із врахуванням складності творів, вікових та індивідуальних можливостей дітей (спів починається із вправ, нескладних пісень, та з поступовим засвоєнням матеріалу, пісенний репертуар поступово ускладнюється).

Досягненню визначених завдань сприяє використання методичних прийомів, спрямованих на активізацію кожної дитини зокрема та групи в цілому: індивідуальна оцінка рівня засвоєння навичок; створення на заняттях атмосфери доброзичливості, яка викликає у невпевнених дітей бажання співати, не боячись помилок; індивідуальні вказівки для окремих дітей та загальні вказівки для всієї групи; розподіл на підгрупи.

Важливою формою навчання дітей є їх участь у конкурсах, концертах. Оволодіння виконавською діяльністю передбачає набуття навичок публічних виступів. Залучати вихованців до публічних виступів необхідно поступово, проводячи контрольні прослуховування, оскільки деякі діти можуть нелегко переносити хвилювання, пов'язані з публічними виступами, втрачати стабільність. Для них потрібно змінювати умови, проводити показ роботи в психологічно комфортній обстановці.

Формами контролю за результативністю навчання є відкриті, репетиційні, підсумкові заняття, творчі звіти, участь в конкурсах, концертах. У кінці кожного заняття підводяться підсумки, відмічаються досягнення, особливості та недоліки в співі окремих вихованців, оцінка групової роботи в цілому, відзначення позитивних та негативних моментів. Наприкінці кожного навчального року проходить звітний концерт.

За цією програмою можуть проводитись заняття в групах індивідуального навчання, які організуються відповідно до Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах.

Програма є орієнтовною. За необхідності керівник гуртка може внести до програми зміни, які не повинні впливати на загальний зміст навчальної програми. Незмінними мають залишатися мета, завдання і прогнозований результат освітньої діяльності.

Початковий рівень НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	2	-	2
2.	Уміння співу	6	30	36
3.	Вокал	8	40	48
3.1.	Вокальний твір	2	-	2
3.2.	Музичний і поетичний текст	2	10	12
3.3.	Вокальна партія	-	20	20
3.4.	Виразність виконання	4	10	14
4.	Сценічні навички	6	16	22
5.	Музично-ритмічна творчість	6	12	18
6.	Екскурсії, конкурси, свята, виставки	4	12	16
7.	Підсумок	1	1	2
	Разом:	33	111	144

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (2 год.)

Теоретична частина. Мета, завдання та зміст роботи. Правила поведінки в колективі. Організаційні питання. Правила безпеки життєдіяльності.

Зовнішній вигляд виконавця, сценічний костюм.

2. Уміння співу (36 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення з голосовим апаратом, правильна співоча постава, співоче дихання, діафрагма, співочі регістри, діапазон, тембр, лад, розмір, ритм, ведення звуку (*legato* та *non legato*). Правила та поради з гігієни та оберігання голосу.

Практична частина. Вправи на формування чіткої дикції, співочого дихання (спокійний вдих, затримка вдику перед початком співу – люфтпауза, вироблення рівномірного видиху). Розспівування, вокальні вправи. Визначення на слух висоти звуку, повторювання заданих звуків, вирівнювання, утримання

звучу, вправи на правильне співоче формування голосних звуків у поєднанні із приголосними, вправи на вирівнювання голосних «і-е-а-о-у» у поєднанні із різними приголосними. Вправи на розвиток колективного співу (унісон), на ведення звуку: legato та non legato. Виконання елементарних вокальних вправ у повільному темпі.

3. Вокал (48 год.)

3.1. Вокальний твір (2 год.)

Теоретична частина. Жанри вокальної музики. Вокальний твір. Аналіз та коротка характеристика вокального твору.

3.2. Музичний і поетичний текст (12 год.)

Теоретична частина. Музичні та поетичні тексти: інтонаційна виразність, ритміка вірша, акцентуація, пластичне інтонування.

Практична частина. Вивчення музичного та поетичного текстів. Робота з текстами пісень як з окремою від музичного супроводу прозою (інтонаційна виразність, ритміка вірша, акцентуація, пластичне інтонування заданого тексту).

3.3. Вокальна партія (20 год.)

Практична частина. Розбір вокальної партії. Послідовне та поетапне відтворення вокальної партії. Відпрацювання чистоти інтонування.

3.4. Виразність виконання (14 год.)

Теоретична частина. Засоби музичної виразності. Вокально-технічні навички. Слуховий контроль та самоконтроль якості вокального звучання.

Практична частина. Робота над удосконаленням вокально-технічних навичок і засвоєнням вокального репертуару. Розвиток творчих здібностей, виховання прагнення до самостійності в осмисленні трактування твору.

4. Сценічні навички (22 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення з поняттями: сценічної дії, сценічної уяви, художнього образу, сценічного та побутового костюму, драматургії, сценічної мови, руху та постави. Жести, поводження з мікрофоном, виразна міміка, ритмізована хода, танцювальні рухи та хореографічні композиції.

Практична частина. Робота над скоромовками, повільне чітке читання тексту з подальшим прискоренням до темпу скоромовок; асоціативні та пластичні ігри, рухові імпровізації, вправи на розвиток образних уявлень. Відпрацювання впевненості та артистичності під час виступу, подолання психологічного бар'єру перед виступом, глядачем, залом, уміння невимушено поводитись на сцені.

5. Музично-ритмічна творчість (18 год.)

Теоретична частина. Єдність сприйняття музики та рухів. Правила проведення музично-дидактичних та народних пісенних ігор.

Практична частина. Вираження змісту, характерних особливостей музичного твору через певні танцювальні та ритмічні рухи у

найрізноманітніших їх поєднаннях. Музично-дидактичні ігри. Музичні сюжетно-рольові та народні ігри, що супроводжуються співом, пантомімними рухами, елементами характерного танцю. Гра на музичних інструментах (яка організовує, втягує в активне музикування, виховує увагу, розвиває пам'ять, музично-слухові уявлення, чуття тембру, почуття ритму).

6. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (16 год.)

Теоретична частина. Музичні твори, видатних композиторів. Проведення бесід загальноосвітнього характеру.

Практична частина. Підготовка до свят. Екскурсії, участь у виставках, конкурсах, святах. Відвідування краєзнавчих, природничих та історичних музеїв.

7. Підсумок (2 год.)

Теоретична частина. Підбиття підсумків.

Практична частина. Хоровий спів.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

- елементарні музичні терміни;
- поняття висоти, гучності, тривалості музичних звуків;
- поняття: звук, мелодія, музика, спів, голос, інструмент;
- тексти скоромовок;
- зміст вивчених музичних творів;
- правила співу (дихання, постава);
- правила гігієни та оберігання голосу.

Вихованці мають уміти і застосовувати:

- правильно дихати під час співу;
- виконувати музичні вправи, вивчені впродовж року;
- вести звук legato, non legato;
- визначати на слух висоту звуку;
- повторювати заданий звук;
- виконувати вивчені пісні в супроводі інструмента.

Вихованці мають набути досвід:

- виконання вокальних творів з репертуару колективу;
- спілкування в колективі;
- участі у конкурсах, концертах, святах.

**Основний рівень, перший рік навчання
НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН**

№	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	2	-	2
2.	Виконавство	6	24	30
3.	Вокал	6	36	42
3.1.	Вокальний твір	2	-	2
3.2.	Музичний і поетичний текст	2	12	14
3.3.	Вокальна партія	2	20	22
3.4.	Виразність виконання.	-	4	4
4.	Особливості естрадного вокалу	2	2	4
5.	Сценічні навички	6	16	22
6.	Основи нотної грамоти	6	2	8
7.	Музично-ритмічна творчість	6	12	18
8.	Екскурсії, конкурси, свята, виставки	4	12	16
9.	Підсумок	1	1	2
	Разом:	39	105	144

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (2 год.)

Теоретична частина. Мета, завдання та зміст роботи. Правила поведінки в колективі. Організаційні питання. Правила безпеки життєдіяльності.

Зовнішній вигляд виконавця, сценічний костюм, його відмінність від побутового та святкового одягу.

2. Виконавство (30 год.)

Теоретична частина. Дихання, його види; вокальна дикція, діапазон голосу. Функціонування голосового апарату, вплив емоційного стану на його фізіологічний стан. Правильна співоча постава (положення тулуба, рук, ніг, голови, шиї під час співу), співочі регістри, діапазон, тембр, лад, розмір, ритм, ведення звуку (*legato, non legato, staccato*). Артикуляційний апарат. Правила та поради з гігієни та оберігання голосу.

Практична частина. Вправи на формування чіткої дикції та артикуляції, корекція дихання (вдих та видих залежно від характеру музики, тривалості музичної фрази, ланцюгове дихання, оволодіння навичками нижньореберного дихання, вправи на дихання на одній висоті звуку). Визначення на слух висоти звуку, вміння повторити заданий звук, вирівнювання, утримання звуку, вправи на правильне співоче формування голосних звуків у поєднанні із приголосними, вправи на вирівнювання голосних «і-е-а-о-у» у поєднанні з різними приголосними. Вправи на розвиток колективного співу (унісон). Ведення звуку:

legato, non legato, staccat. Співоче звукоутворення, скоромовки, атака звуку. Ансамблевий спів (унісон та багатоголосний спів).

3. Вокал (42 год.)

3.1. Вокальний твір (2 год.)

Теоретична частина. Музичний репертуар. Аналіз та характеристика вокальних творів.

3.2. Музичний і поетичний текст (14 год.)

Теоретична частина. Особливості музичних та поетичних текстів.

Практична частина. Вивчення музичного та поетичного текстів. Робота з текстами пісень як з окремою від музичного супроводу прозою (інтонаційна виразність, ритміка вірша, акцентуація, пластичне інтонування заданого тексту).

3.3. Вокальна партія (22 год.)

Теоретична частина. Особливості вокальної партії.

Практична частина. Послідовне та поетапне відтворення вокальної партії. Відпрацювання чистоти інтонування.

3.4. Виразність виконання (4 год.)

Теоретична частина. Слуховий контроль та самоконтроль якості вокального звучання.

Практична частина. Робота над удосконаленням вокально-технічних навичок і засвоєнням вокального репертуару. Розвиток творчих здібностей, виховання прагнення до самостійності в осмисленні трактування твору.

4. Особливості естрадного вокалу (4 год.)

Теоретична частина. Відмінність естрадного вокалу від його інших видів. Особливості естрадного співу. Поєднання різноманітних технік та специфічних прийомів естрадного вокалу.

Практична частина. Вправи, які сприяють природному звучанню голосу. Виконання естрадних пісень.

5. Сценічні навички (22 год.)

Теоретична частина. Поглиблення понять: сценічна дія, сценічна уява, художній образ, драматургія, сценічна мова. Сценічний та побутовий костюм. Жести, поведження з мікрофоном, виразна міміка, ритмізована хода, танцювальні рухи та хореографічні композиції.

Практична частина. Робота над скоромовками, повільне чітке читання тексту з подальшим прискоренням до темпу скоромовок; асоціативні та пластичні ігри, рухові імпровізації, вправи на розвиток образних уявлень. Відпрацювання впевненості та артистичності під час виступу, подолання психологічного бар'єру перед виступом, глядачем, залом, уміння невимушено поводитись на сцені.

6. Основи нотної грамоти (8 год.)

Теоретична частина. Поняття: мелодія, мотив, музична фраза; побудова пісень (заспів, приспів). Ноти та їх позначення (нотні знаки). Висотне співвідношення звуків, динамічні та темпові відтінки. Розмір. Тривалість нот (ціла, половинна, четвертна, восьма, шістнадцята) та відповідних пауз.

Практична частина. Розрізнення звуків за висотою та тривалістю. Зображення нот 1-ї та 2-ї октав на нотному стані, пауз, нот з крапкою, знаків альтерації, динамічних відтінків, музичного розміру, основних музичних темпів. Навчання співу по нотах.

7. Музично-ритмічна творчість (18 год.)

Теоретична частина. Єдність сприйняття музики та рухів. Особливості створення художнього образу. Рухові зображальні засоби музики. Правила проведення музично-дидактичних та народних пісенних ігор.

Практична частина. Вправи на вокально-рухову координацію. Вираження змісту, характерних особливостей музичного твору через певні танцювальні та ритмічні рухи у їх найрізноманітніших сполученнях. Музично-дидактичні ігри. Музичні сюжетно-рольові та народні ігри, що супроводжуються співом, пантомімними рухами, елементами характерного танцю. Пошук вихованцями засобів вираження створеного музично-ігрового образу, адекватних музично-поетичному змістові твору. Створення власних ритмічних імпровізацій за заданим текстом, вокальні імпровізації.

8. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (16 год.)

Теоретична частина. Розповіді про музичні твори, композиторів. Підготовка до свят. Проведення бесід загальноосвітнього характеру.

Практична частина. Екскурсії, участь у виставках, конкурсах, святах. Відвідування краєзнавчих, природничих та історичних музеїв. Зустрічі з митцями сцени.

9. Підсумок (2 год.)

Теоретична частина. Підбиття підсумків.

Практична частина. Хоровий спів.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

- основні музичні терміни;
- нотні знаки;
- властивості музичних звуків (висота, тривалість, тембр);
- елементи музичної мови (мелодія, ритм, темп, тембр, тощо);
- поняття: мелодія, ритм, мотив, музична фраза, темп, тембр, акомпанемент (особливості звучання різних музичних інструментів);
- жанри музичних творів;

- правила гігієни та оберігання голосу;
- правила співу (постава, дихання);
- виражальні та зображальні можливості музики.

Вихованці мають уміти і застосовувати:

- правильно дихати під час співу (вдих та видих залежно від характеру музики);
- володіти своїм артикуляційним апаратом;
- виконувати музичні вправи, вивчені впродовж року;
- співати без напруження голосу;
- співати з нот;
- вести звук legato, non legato, staccato;
- розрізняти тембр музичних інструментів;
- виконувати вивчені пісні в супроводі інструмента;
- ритмічно рухатись;
- співати індивідуально та в ансамблі.

Вихованці мають набути досвід:

- індивідуального та ансамблевого співу;
- виконання вокальних творів з репертуару колективу;
- ритмічних імпровізацій;
- спілкування в колективі;
- участі у конкурсах, концертах, святах.

Основний рівень, другий рік навчання НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	3	-	3
2.	Виконавство	6	39	45
3.	Вокал	6	75	81
3.1.	Вокальний твір	3	-	3
3.2.	Музичний і поетичний текст	-	21	21
3.3.	Вокальна партія	-	33	33
3.4.	Виразність виконання	3	21	24
4.	Сценічні навички	6	21	27
5.	Основи нотної грамоти	12	-	12
6.	Музична класика	12	-	12
7.	Музично-ритмічна творчість	6	12	18
8.	Екскурсії, конкурси, свята, виставки	6	9	15
9.	Підсумок	-	3	3
	Разом:	57	159	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (3 год.)

Теоретична частина. Мета, завдання та зміст роботи. Правила поведінки в колективі. Організаційні питання. Правила безпеки життєдіяльності.

Сценічний образ виконавця, сценічний костюм, його відмінність від іншого одягу. Повторення вивченого за минулі роки.

2. Виконавство (45 год.)

Теоретична частина. Дихання (черевне, діафрагмне, міжреберне, ключичне). Фізіологія голосового апарату, необхідність володіння своїм емоційним станом під час співу. Правильна співоча постава (положення тулуба, рук, ніг, голови, шиї під час співу), співоче звукоутворення, регістри, діапазон, тембр, лад, розмір, ритм. Ведення звуку: legato, non legato, staccato. Спів унісон, каноном, спів «про себе». Артикуляційний апарат, акустичний характер звуків. Правила гігієни та оберігання голосу.

Практична частина. Вправи на формування чіткої дикції та артикуляції, корекція дихання (вдих та видих залежно від характеру музики, тривалості музичної фрази, ланцюгове дихання, оволодіння навичками нижньореберного дихання, вправи на дихання на одній висоті звуку), визначення на слух висоти звуку, вміння повторити заданий звук, вирівнювання, утримання звуку, вправи на правильне співоче формування голосних звуків у поєднанні із приголосними, вправи на вирівнювання голосних «і-е-а-о-у» в поєднанні з різними приголосними. Вправи на розвиток колективного співу (унісон), ведення звуку: legato, non legato, staccato, скоромовки, атака звуку. Ансамблевий спів (унісон та багатоголосний спів).

3. Вокал (81 год.)

3.1. Вокальний твір (3 год.)

Теоретична частина. Музичний репертуар: автори музики та тексту, актуальність пісні (якщо це сучасна пісня), особливості художнього образу, музично-виразних та виконавських засобів.

3.2. Музичний і поетичний текст (21 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення з музичними та поетичними текстами.

Практична частина. Вивчення музичного та поетичного текстів. Робота з текстами пісень як з окремою від музичного супроводу прозою (інтонаційна виразність, ритміка вірша, акцентуація, пластичне інтонування заданого тексту).

3.3. Вокальна партія (33 год.)

Практична частина. Розбір вокальної партії. Послідовне та поетапне відтворення вокальної партії. Відпрацювання чистоти інтонування.

3.4. Виразність виконання (24 год.)

Теоретична частина. Сценічна дія, її специфіка. Слуховий контроль та самоконтроль якості вокального звучання.

Практична частина. Робота над удосконаленням вокально-технічних та інтонаційно-слухових навичок і засвоєнням вокального репертуару. Розвиток творчих здібностей, виховання прагнення до самостійності в осмисленні трактування твору.

4. Сценічні навички (27 год.)

Теоретична частина. Прийоми створення пластичного образу пісні (темп, ритм, характер рухів, манера поведінки, міміка, жести). Правила поведінки на сцені під час виступів (стандартні та екстремальні варіанти). Культура роботи з мікрофоном. Процес вживання в художній образ. Характер співочої дикції, в залежності від характеру музики та змісту твору.

Практична частина. Етюди-імпровазації на задані теми. Робота над створенням художнього образу музичного твору, розробка варіантів сценічних костюмів, драматургія естрадного музичного мистецтва як засіб вираження ідейного змісту композицій через художній образ, сценічну мову, рух та поставу. Відпрацювання сценічної привабливості.

5. Основи нотної грамоти (12 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення з поняттями: мелодія, музична фраза, мотив, діапазон, співочі регістри, метр, лад, тональність. Висотне співвідношення звуків, динамічні та темпові відтінки. Розмір. Тривалість нот (ціла, половинна, четвертна, восьма, шістнадцята) та відповідних пауз. Партитура.

Практична частина. Розрізнення звуків за висотою та тривалістю. Запис музичних творів на нотному стані за допомогою зображення нот 1-ї та 2-ї октав, пауз, нот з крапкою, знаків альтерації, динамічних відтінків, музичного розміру, основних музичних темпів. Спів по нотах.

6. Музична класика (12 год.)

Теоретична частина. Історичні етапи розвитку світової музичної культури. Народна та сучасна музика. Фольклор, джаз, класика. Поняття: заспів, приспів, куплет, інтерпретація, варіація.

Практична частина. Прослуховування вокально-хорових та інструментальних творів із метою виховання емоційно-естетичного відгуку на музику. Слухання народної та сучасної музики. Засвоєння понять: заспів, приспів, куплет, інтерпретація, варіація.

7. Музично-ритмічна творчість (18 год.)

Теоретична частина. Єдність сприйняття музики та рухів. Створення художнього образу. Рухові зображальні засоби музики. Правила проведення музично-дидактичних та народних пісенних ігор.

Практична частина. Вираження змісту, характерних особливостей музичного твору через певні танцювальні та ритмічні рухи у найрізноманітніших їх поєднаннях. Музично-дидактичні ігри. Музичні сюжетно-рольові та народні ігри, що супроводжуються співом, пантомімними рухами, елементами характерного танцю. Пошук вихованцями засобів вираження створеного музично-ігрового образу, адекватних музично-поетичному змістові твору. Створення власних ритмічних імпрровізацій за заданим текстом, вокальні імпрровізації.

8. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (15 год.)

Теоретична частина. Розповіді про музичні твори, композиторів. Проведення бесід загальноосвітнього характеру.

Практична частина. Підготовка до свят. Екскурсії, участь у виставках, конкурсах, святах. Відвідування краєзнавчих, природничих та історичних музеїв. Зустрічі з митцями сцени.

9. Підсумок (3 год.)

Практична частина. Підбиття підсумків.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

- основні музичні терміни;
- тривалість нот, пауз; ноти з крапкою, знаки альтерації, інтервали, динамічні відтінки, музичний розмір, основні музичні темпи;
- жанри музичних творів;
- властивості музичних звуків (висота, тривалість, тембр, динаміка);
- поняття: діафрагма, діапазон, співочі регістри, метр, лад, тональність тощо;
- основні засоби музичної виразності: мелодія, супровід, ритм тощо;
- виражальні та зображальні можливості музики;
- виконавські засоби, виражальні можливості музичної інтонації;
- правила гігієни та оберігання голосу;
- правила співу (постава, дихання);
- правила поведінки під час виступів.

Вихованці мають уміти і застосовувати:

- правильно дихати під час співу (вдих та видих залежно від характеру музики);
- виконувати музичні вправи, вивчені впродовж року;
- співати з нот;
- вести звук legato, non legato, staccato;
- виконувати вивчені пісні в супроводі інструмента;
- володіти своїм артикуляційним апаратом;

- користуватись середнім регістром;
- передавати різноманітні ритмічні малюнки;
- правильно формувати голосні в поєднанні з приголосними;
- ритмічно рухатись у відповідності до характеру певного музичного або вокального твору;
- передавати жестами й рухами образи в піснях-іграх;
- співати індивідуально та в ансамблі.

Вихованці мають набути досвід:

- індивідуального, ансамблевого та хорового співу;
- виконання вокальних творів з репертуару колективу;
- вокальних імпровізацій;
- спілкування в колективі;
- участі у конкурсах, концертах, святах.

Вищий рівень НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	Усього
1.	Вступ	3	-	3
2.	Співочий діапазон голосового апарату	6	48	54
3.	Вокал	12	90	102
3.1.	Вокальний твір	3	-	3
3.2.	Музичний і поетичний текст	3	15	18
3.3.	Вокальна партія	-	54	54
3.4.	Виразність виконання	6	21	27
4.	Сценічні навички	9	18	27
5.	Індивідуальний вокал	6	30	36
6.	Основи нотної грамоти	27	-	27
7.	Музична класика	18	-	18
8.	Музично-ритмічна творчість	-	27	27
9.	Екскурсії, конкурси, свята, виставки	9	18	27
10.	Підсумок	-	3	3
	Разом:	90	234	324

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (3 год.)

Теоретична частина. Мета, завдання та зміст роботи. Правила поведінки в колективі. Організаційні питання. Правила безпеки життєдіяльності.

Зовнішній вигляд виконавця, сценічний костюм та його відповідність виступу. Повторення вивченого за минулі роки.

2. Співочий діапазон голосового апарату (54 год.)

Теоретична частина. Дихання (черевне, діафрагмальне, міжреберне, ключичне).

Фізіологія голосового апарату, вплив емоційного стану на фізіологічний стан голосового апарату. Правильна співоча постава (положення тулуба, рук, ніг, голови, шиї під час співу), співоче звукоутворення, реєстри, діапазон, тембр, лад, розмір, ритм. Ведення звуку: legato, non legato, staccato. Артикуляційний апарат. Правила та поради з гігієни та оберігання голосу.

Практична частина. Вправи на формування чіткої дикції та артикуляції, корекція дихання (вдих та видих залежно від характеру музики, тривалості музичної фрази, ланцюгове дихання, оволодіння навичками нижньореберного дихання, вправи на дихання на одній висоті звуку), визначення на слух висоти звуку, вміння повторити заданий звук, вирівнювання, утримання звуку, вправи на правильне співоче формування голосних звуків у поєднанні із приголосними, вправи на вирівнювання голосних «і-е-а-о-у» у поєднанні із різними приголосними, вправи на розвиток колективного співу (унісон), ведення звуку: legato, non legato, staccato, скоромовки, атака звуку, ансамблевий спів (унісон та багатоголосний спів). Використання прийому «морморандо» з закушеними губами з метою напшовхування на носове резонування.

3. Вокал (102 год.)

3.1. Вокальний твір (3 год.)

Теоретична частина. Музичний репертуар: автори музики та тексту, актуальність пісні (для сучасних пісень), особливості художнього образу, музично-виразних та виконавських засобів.

3.2. Музичний і поетичний текст (18 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення з музичними та поетичними текстами.

Практична частина. Вивчення музичного та поетичного текстів. Робота з текстами пісень як з окремою від музичного супроводу прозою (інтонаційна виразність, ритміка вірша, акцентуація, пластичне інтонування заданого тексту).

3.3. Вокальна партія (54 год.)

Практична частина. Розбір вокальної партії. Послідовне та поетапне відтворення вокальної партії. Відпрацювання чистоти інтонування.

3.4. Виразність виконання (27 год.)

Теоретична частина. Органічність сценічної дії та її основні ознаки. Загальне поняття сценічного образу. Слуховий контроль та самоконтроль якості вокального звучання.

Практична частина. Робота над удосконаленням вокальних навичок і засвоєнням вокального репертуару. Розвиток творчих здібностей, виховання

прагнення до самостійності в осмисленні трактування твору. Пластичне інтонування заданого тексту, вправи на розвиток образних уявлень.

4. Сценічні навички (27 год.)

Теоретична частина. Прийоми створення пластичного образу пісні (темп, ритм, характер рухів, манера поведінки, міміка, жести). Сценічна мова, рух та постава. Процес вживання в художній образ. Характер співочої дикції залежно від характеру музики та змісту твору. Культура роботи з мікрофоном. Правила поведінки на сцені під час виступів (стандартні та екстремальні варіанти).

Практична частина. Етюди-імпровізації на задані теми, робота над створенням художнього образу музичного твору, розробка варіантів сценічних костюмів. Відпрацювання сценічної привабливості: сценічної мови, руху та постави.

5. Індивідуальний вокал (36 год.)

Теоретична частина. Правильна постановка тіла та голови під час співу. Прийом «примарний тон». Кантілена. Форшлагги, морденти, трелі.

Практична частина. Формування індивідуального стилю та манери виконання. Пошук примарного тону голосу – найбільш зручного, вільно та природно сформованого. Відпрацювання правильного, добре резонуючого співочого тону. Співання вправ зі словами на відпрацювання кантілени. Співання на посмішці. Вправи для вирівнювання голосу (із зберіганням головного резонування). Дрібні прикраси: форшлагги, морденти, трелі.

6. Основи нотної грамоти (27 год.)

Теоретична частина. Висотне співвідношення звуків, динамічні і темпові відтінки. Розмір. Тривалість нот та пауз (ціла, половинна, четвертна, восьма, шістнадцята).

Практична частина. Розрізнення звуків за висотою і тривалістю. Запис музичних творів на нотному стані за допомогою зображення нот, пауз, нот з крапкою, знаків альтерації, динамічних відтінків, музичного розміру, основних музичних темпів. Спів з нот.

7. Музична класика (18 год.)

Теоретична частина. Історичні етапи розвитку світової музичної культури. Вокально-хорові й інструментальні твори та їх автори. Структура музичного твору. Музична форма як цілісне поняття. Основні компоненти музичної мови (ритм, мелодія, фактура, тематизм, типи викладу). Сучасні музичні прояви вокального мистецтва.

Практична частина. Прослуховування народної та сучасної музики, вокально-хорових й інструментальних творів. Фольклор, джаз, класика. Аналіз музичних творів: класики, джазу, сучасних стилів естрадної пісні та інших сублімацій сучасних музичних проявів вокального мистецтва з точки зору засобів музичної художньої виразності, форм стандартних музичних побудов.

Причини та мета відхилення від них.

8. Музично-ритмічна творчість (27 год.)

Теоретична частина. Єдність сприйняття музики та рухів. Засоби створення художнього образу. Рухові зображальні засоби музики.

Практична частина. Вираження змісту, характерних особливостей музичного твору через певні танцювальні та ритмічні рухи в найрізноманітніших їх поєднаннях. Пошук вихованцями засобів вираження створених музично-ігрових образів, адекватних музично-поетичному змістові твору. Створення власних ритмічних імпровізацій за заданим текстом. Вокальні імпровізації.

9. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (27 год.)

Теоретична частина. Розповіді про музичні твори, композиторів. Проведення бесід загальноосвітнього характеру.

Практична частина. Підготовка до свят. Екскурсії, участь у виставках, конкурсах, святах. Відвідування краєзнавчих, природничих та історичних музеїв. Зустрічі з митцями сцени.

10. Підсумок (3 год.)

Практична частина. Підбиття підсумків.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

- музичну термінологію;
- нотну грамоту;
- властивості музичних звуків;
- основні музичні поняття;
- жанри музичних творів;
- правила гігієни та оберігання голосу;
- правила співу (співоче дихання, постава, положення тулуба, рук, ніг, голови, шиї);
- правила поведінки на сцені.

Вихованці мають уміти і застосовувати:

- дотримуватись правил співу;
- виконувати музичні вправи, вивчені впродовж року;
- співати з нот;
- вести звук legato, non legato, staccato;
- виконувати вивчені пісні в супроводі інструмента;
- володіти своїм артикуляційним апаратом;
- правильно формувати голосні в поєднанні з приголосними;
- користуватись середнім та іншими співочими регістрами;

- передавати різноманітні ритмічні малюнки;
- ритмічно рухатись у відповідності до характеру певного музичного або вокального твору;
- створювати ритмічні, мелодичні, пластичні імпровізації;
- співати індивідуально, в ансамблі, хором.

Вихованці мають набути досвід:

- індивідуального, ансамблевого та хорового співу;
- виконання вокальних творів з репертуару хорового колективу;
- вокальних імпровізацій;
- ритмічних та пластичних імпровізацій;
- спілкування в колективі;
- участі у конкурсах, концертах, святах.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ

№	Основне обладнання	Кількість
<i>Музичні інструменти</i>		
1	Фортепіано	1 шт.
2	Трикутник	3 шт.
3	Маракаси	4 шт.
4	Бубон	3 шт.
5.	Металофон	1 шт.
6	Кастаньети	6 шт.
<i>Обладнання</i>		
1	Програвач CD дисків для співу під фонограму та для слухання музики	1 шт.
2	CD диски із записами творів зарубіжних та вітчизняних композиторів	1 компл.
3	Зображення нотного стану, скрипкового та басового ключів, тривалість звуків, пауз тощо, розміщення нот I та II октав на нотному стані	1 компл.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонюк В. Г. Постановка голосу : навч. посіб. для студентів вищих навч. закладів / В. Г. Антонюк. – К. : Вища школа, 2000. – 68 с.
2. Беляєва Т., Шнурова Ю., Тарасова Н., Зінькова Г., Бернацький В. Інноваційні технології в музичній освіті / Т. Беляєва, Ю Шнурова, Н. Тарасова, Г. Зінькова, В. Бернацький. Освіта : технікуми, коледжі. – К. : ТО Нірмала, 2005.
3. Ведмедеря М. О. Веселі нотки : пісні для дітей дошкіль. та молодш. шк. віку / М. О. Ведмедеря; авт. сл. Л. Куліш-Зіньків. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2010. – 64 с.

4. Ведмедеря М. О. Веселкові барви : пісні для старшокласників та молоді / М. О. Ведмедеря. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2007. – 127 с.
5. Дем'янюк Т. Д. Нові технології позашкільного виховання / Т. Д. Дем'янюк, І. О. Первушевська. – Наук.-метод. центр середньої освіти. – Рівне : Волин. береги, 2000. – 351 с.
6. Гайворонський М. І. Співаник для дітей дошк. та шк. віку / М. І. Гайворонський. – К. : Музична Україна, 1993. – 127 с.
7. Збірник «Навчальні програми з позашкільної освіти. Художньо-естетичний напрям» за заг. ред. Г. А. Шкури, Т. В. Биковського, випуск 1, К. : УДЦПО, 2016. – 223 с.
8. Комлікова А., Дубас Л. Дитячі пісні до свят. / А. Комлікова, Л. Дубас. – К. : Мелосвіт, 2012. – 36 с.
9. Лепешко В. Ф. Співучі чорнобривці [Ноти] / В. Ф. Лепешко. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2007. – 64 с.
10. Маслій К. С. Виховання голосу співака: навч. посіб. / К. С. Маслій. – Рівне : Видавнича фірма «ЛІСТА», 1997. – 120 с.
11. Проблеми педагогіки музичного мистецтва: Зб. наук.-метод. ст. / упор. О. Я. Ростовський. – Ніжин : НДПУ, 2004. – 131 с.
12. Семенов О. Український фольклор : навч. посіб. / О. Семенов. – Глухів : РВВ ГДПУ, 2004. – 254 с.
13. Технологія звукоутворення в контексті вокально-виконавських реалій сучасності // Вісн. Прикарпат. ун-ту. Мистецтвознавство. – Вип. 17–18. – Івано-Франківськ, 2010. – С. 301–306.
14. Перлини української народної пісні: пісенник / упоряд. та передм. М. М. Гордійчук. – К. : Музична Україна, 1991. – 383 с.
15. Юрко О. О. Вокальне виховання дітей та юнацтва в закладах загальної додаткової освіти / О. О. Юрко. – Суми, 2005. – 141 с.

Додаток
до навчальної програми з позашкільної освіти
художньо-естетичного напрямку
«ВОКАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО»

ОРИЄНТОВНИЙ РЕПЕРТУАР

Початковий рівень

1. Українські народні пісні, колядки:

1. «По дорозі жук, жук»;
2. «Женчичок-бренчичок»;
3. «Котилася торба»;
4. «Ой хто, хто Миколая любить?»;
5. «Безкінечна»;
6. «Ой на горі жито»;

7. «Грицю, Грицю до роботи»;
8. «Два півники».

2. Пісні сучасних композиторів:

1. «Малюки», сл. і муз. Н. Май;
2. «Диво-дівчинка», сл. і муз. Н. Май;
3. «Не такий апельсин», сл. П. Воронько, муз. І. Кириліної;
4. «Зелене слоненя», сл. О. Вратарьова, муз. І. Кириліної;
5. «Пісня олівця», сл. і муз. А Мігай;
6. «Пісня сонячних промінців», сл. і муз. Н. Рубальської;
7. «Капосний дощик», сл. К. Перелісної, муз. О. Радзівіл;
8. «Все це потрібно мені», сл. Б. Лісного, муз. А. Житкевича;
9. «Дзвіночки», сл. П. Тичини, муз. А. Комлікової;
10. «Тане вечір, ніч близенько», сл. Т. Буркацької, муз. А. Мігай;
11. «Зимонька-зима», сл. і муз. В. Лисенка.

Основний рівень

1. Українські народні пісні, колядки, щедрівки:

1. «Ми кривого танцю ...»;
2. «Ой зелене жито, зелене»;
3. «Ой хто, хто Миколая любить?»;
4. «Ой сивая тая зозуленька»;
5. «Старий рік минає»;
6. «Нова радість стала»;
7. «Чи вдома, вдома господар дому?»;
8. «Ой лопнув обруч»;
9. «Кругом Мариноньки».

2. Пісні сучасних композиторів:

1. «Щедрівочка», сл. і муз. А. Житкевича;
2. «Доброта Миколая», сл. і муз. А. Житкевича;
3. «Мрії збуваються», сл. Ю. Рибчинського, муз. В. Полянського;
4. «Краплини мрії», сл. І. Багрійчук, муз. М. Рожка;
5. «Літній піснеграй», сл. І. Багрійчук, муз. М. Рожка;
6. «Веселкова пісня», сл. М. Ясакової, муз. О. Янушкевич;
7. «Роси, роси дощику», сл. О. Олесья, муз. С. Гричко;
8. «Дівчина-зима», сл. Т. Коломієць, муз. Ю. Музиченка;
9. «Веселкова», сл. О. Кононенко, муз. О. Жилінського;
10. «Буде Україна на землі» сл. і муз. Н. Май.

Вищий рівень**1. Українські народні пісні, колядки, щедрівки, веснянки:**

1. «При долині кущ калини»;
2. «Ой під вишнею, під черешнею»;
3. «Посилала мене мати»;
4. «А вже весна, а вже красна»;
5. «Благослови, мати, весну закликати»;
6. «Добрий вечір тобі, пане господарю»;
7. «Чи вдома, вдома господар дому?»;
8. «Ой зелене жито, зелене»;
9. «Ой у гаю, при Дунаю».

2. Пісні сучасних композиторів:

1. «Я день собі придумую», сл. і муз. А. Житкевич;
2. «Там під горою», сл. і муз. А. Житкевич;
3. «Розгнівилась на літо зима», сл. Н. Кулик, муз. І. Кириліної
4. «Перлинки» сл. і муз. А. Мігай;
5. «Казковий принц», сл. Л. Малинської, муз. А. Мігай;
6. «Рідна мова», сл. Ю. Косинська, муз. А. Мігай;
7. «Господарі діти», сл. М. Петренка, муз. А. Мігай;
8. «Я скажу, що кохання мені не треба», сл. Л. Малинської, муз. А. Мігай;
9. «Посміхайтесь, люди, частіше», сл. і муз. І. Бінцаровської;
10. «Веселкова», сл. О. Кононенко, муз. О. Жилінського;
11. «Україна», сл. і муз. Т. Петриненка.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО НАПРЯМУ «ДІВОЧИЙ ХОРОВИЙ СПІВ»

Початковий, основний та вищий рівні, 3 роки навчання

Автори: С. Г. Степаненко, Н. М. Петлицька,
В. П. Мельник

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність навчальної програми пов'язана з тим, що заняття хором співом є одним із засобів музично-творчого розвитку дітей, яке навчає вокально-хоровим прийомам та сприяє гармонійності особистості. Специфіка навчальної програми обумовлена можливістю розвинути музичні здібності вихованок та в процесі групових занять сформувати почуття колективізму, дружби, а також комунікативні навички.

Заняття у вокально-хоровому колективі доповнюють базові знання вихованок з музичного мистецтва, сольфеджіо, співу, поглиблюють міжпредметні зв'язки.

В основу програми покладено «Навчальну програму дівочого хорового співу (С. Г. Степаненко, Н. М. Петлицька, В. П. Мельник)», яка опублікована в збірнику «Навчальні програми з позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку / за ред. Биковського Т.В., Шкура Г.А. – К. : УДЦПО, 2016. – Вип. 1. – 222 с.».

Навчальна програма реалізується в гуртках, студіях, творчих об'єднаннях дівочого хорового співу закладів позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку вокального профілю та спрямована на вихованців віком 5-18 років.

Метою навчальної програми є формування компетентностей особистості засобами вокально-хорового співу.

Основні завдання полягають у формуванні таких компетентностей:

пізнавальної, яка передбачає ознайомлення з музичною грамотою, основами академічного вокально-хорового співу, сценічної культури; правилами гігієни та оберігання голосу, правильною співочою поставою; прийомами створення музичного образу засобами хорового виконавства; поняттями гри та акомпанементу на фортепіано;

практичної, яка орієнтована на оволодіння навичками виконання вокально-хорових творів, індивідуального та ансамблевого вокалу, а також співочого дихання; технікою гри на фортепіано; розвиток музичного слуху, удосконалення мовного апарату;

творчої, яка забезпечує розвиток індивідуальних музичних здібностей (вокального слуху та голосу, ритмічності та пластичності) вихованців у процесі оволодіння основами вокального мистецтва, формування музично-естетичного смаку; підвищення виконавської майстерності;

соціальної, яка спрямована на виховання дбайливого ставлення до здобутків національної та світової культури, мовної культури, духовних традицій; любові до вокально-хорового мистецтва, громадянської свідомості, національної гідності через виконання кращих творів вітчизняної музики; формування навичок професійної взаємодії та прагнення до створення комфортного, доброзичливого клімату в колективі.

Пропонована програма побудована на основі компетентнісного, діяльнісного та особистісно-орієнтованого підходів, а також принципах від простого до складного, доступності, науковості, єдності навчання та виховання.

Програму побудовано за концентричним принципом, тому окремі розділи і теми повторно вивчаються як на одному, так і на різних рівнях навчання з розширенням та поглибленням змісту навчального матеріалу.

Програма передбачає навчання вихованців у групах початкового, основного та вищого рівнів впродовж трьох років навчання. На опрацювання навчального матеріалу відводиться така кількість годин:

початковий рівень (1 рік навчання) – 216 год. (6 год./тиждень), (діти віком 5-9 років);

основний рівень (1 рік навчання)– 360 год. (10 год./тиждень), (діти віком 9-13 років);

вищий рівень (1 рік навчання)– 432 год. (12 год./тиждень), (діти віком 12-18 років).

Упродовж усього навчання відбувається художньо-естетичний розвиток вихованок і розширення їхнього загального світогляду. У хоровому колективі також проводиться навчання основам гри на фортепіано. Оскільки в основному вихованки навчаються для загальнокультурного розвитку, не визначаючи гру на фортепіано як свою майбутню професію, викладач повинен докласти великих зусиль для збереження їх зацікавленості в прагненні оволодіти цим інструментом. Під час занять із фортепіано на основному рівні навчання вивчають елементи поліфонії, що необхідно та виправдано, оскільки діти співають у хорі дво- та триголосся.

Колектив має три склади: підготовчий (групи початкового рівня), кандидатський (групи основного рівня) і концертний (групи основного та вищого рівнів, вік від 11 років). Наповнюваність груп складає 12–15 осіб.

У хорові групи приймаються діти, які виказують бажання до занять хоровим співом і виявляють музично-ритмічні здібності хоча б мінімального рівня. Прийом дітей здійснюється за результатами тестування: ритмічного (проплескати в долоні заданий ритм, марш під музику тощо), музичного (проспівати пісню за вибором дитини, повторити заданий мотив, проспівати задану ноту тощо), емоційно-образного (емоційні реакції на почуту мелодію, пісню). Групи формуються за результатами тестування з урахуванням віку. Бажано, щоб діти, різні за ступенем обдарованості й попередньої підготовки, мали можливість вибору. Діти, які виявили яскраву вокально-хорову обдарованість, можуть пройти початковий рівень навчання за прискореним варіантом або бути відразу зарахованими в групи основного рівня.

Форми проведення занять: групові (вокально-хорові заняття, музична грамота та сольфеджіо, зведені репетиції, на які запрошуються учні з різних груп, заняття-конкурси, концертні виступи); індивідуальні (індивідуальний вокал, фортепіано).

Заняття з музичної грамоти та сольфеджіо включають підготовку вихованок до практичних вокально-хорових занять. На початковому та основному рівнях навчання вихованки знайомляться з елементарними поняттями музичної грамоти, співають з нот найпростіші мелодії в розмірах $\frac{2}{4}$ та $\frac{3}{4}$ з нескладними ритмічними групами. У подальшому, на основному рівні навчання з музичної грамоти та сольфеджіо, вихованки вивчають інтервали, мажорний і мінорний тризвуки та їх обернення, співають із листа мелодії в тональностях до п'яти знаків у розмірах $\frac{2}{4}$, $\frac{3}{4}$, $\frac{4}{4}$, $\frac{3}{8}$. Вони виконують різні форми усних диктантів, співають з листа мелодії зі складнішими ритмічними оберненнями, знайомляться з поняттями: тритон, септакорд, модуляція, хроматизм; пишуть музичні диктанти в обсязі 8-10 тактів, включаючи пройдені музичні обернення та ритмічні групи; співають із листа мелодії з хроматизмами, модуляціями та двоголосні й триголосні вправи, виконують ритмічні вправи з використанням пройдених ритмічних груп. На заняттях з музичної грамоти та сольфеджіо в кандидатському та концертному складі вихованці повинні навчитися працювати з партитурою, аналізувати її складні місця, володіти співом канонів і поліфонічних творів.

Вокально-хорова робота з дітьми на початковому рівні навчання спрямована на формування у них любові до хорового співу та розкриття вокально-хорових можливостей дитячого голосу. На заняттях проводиться розспівування, вивчення нескладних дитячих пісень і музичних творів на основі української національної музики, вивчення вітчизняних і зарубіжних класичних творів, музично-теоретична підготовка.

Навчання в кандидатській і концертній групах, починаючи з основного рівня, повинно дати вихованкам можливість бути готовими до виконання складної хорової роботи. Заняття з вокально-хорової роботи складаються з вокальної роботи над голосом, вивчення та відпрацювання вокально-хорових навичок, хоровий спів.

На основному рівні навчання передбачається підготовка дітей до концертних виступів: на зведених репетиціях вивчаються та опрацьовуються твори концертного репертуару. У цей час вихованці удосконалюють вокальну техніку та розвивають артистизм виконання.

Вищий рівень навчання передбачає удосконалення та розширення вокально-хорових навичок, які діти набули в групах основного рівня. Це, передусім, оволодіння навичками дихання, під час якого хористи мають стежити за активною подачею звуку, набуттям співацького вокального тону, вільним ненапруженим звукоутворюванням з ефективним використанням резонаторів.

Вихованки концертного складу мають знати про інтонування, художню інтерпретацію, виконавську майстерність, типи та види ансамблів. Вони

співають кантиленні та моторно-ритмічні вправи у великому діапазоні. Педагогу слід приділяти особливу увагу співу без супроводу у дво-, три- та чотириголоссі, оволодінню різними видами вокалізації.

Однією з форм роботи в хорі можуть бути індивідуальні заняття з вихованцями. Заняття з вокалу необхідні для поліпшення усієї вокально-хорової роботи колективу та для досконалішого вивчення й освоєння техніки вокально-хорових навичок в індивідуальній роботі з дітьми.

До індивідуальних занять із вокалу приймаються найобдарованіші діти з яскравими вокальними даними, або навпаки, діти, які мають вокально-мовні проблеми (затиснута щелепа, в'яла артикуляція тощо), які їм важко подолати на груповому занятті хору. Мета педагога з вокалу – розвивати усі вокально-хорові навички, необхідні під час співу, активно та систематично працювати над диханням вихованців, звукоутворенням, звукоподачею тощо. Необхідно співати нескладні вокальні вправи та вокалізи, вивчити декілька нескладних вокальних творів, які юні співачки могли б виконати під час залікових занять або концертів.

Під час мутації голосу у дівчаток (11–18 років) педагог має розповісти дітям про ці зміни, пояснити, як правильно оберігати голос. Він має прослуховувати вихованців для виявлення голосових змін і, відповідно, переводити їх з однієї партії в іншу, якщо це потрібно. Необхідно тактовно роз'яснювати юним співачкам засоби збереження свого голосу (спів у невеликому діапазоні без напруження, виявлення контрольних місць у діапазоні, які іноді треба пропускати), рекомендувати консультації лікаря-фоніатра тощо.

У художньому становленні колективу значну роль має робота над хоровим репертуаром. У роботі над ним потрібно звертати особливу увагу на виконання творів а capella в найкращих зразках класичної спадщини, спів творів у різноманітних стилях як українських, так і зарубіжних композиторів. Рекомендується прослуховування музичних творів під час відвідування оперного театру та філармонійних концертів. У співачок, які навчаються на вищому рівні та мають досвід виконання в хоровому колективі, треба розвинути відчуття та поняття стилю хорового твору, вміння його аналізувати.

Кінцевим результатом роботи кожного учасника хору є концерт. Концертний виступ – це можливість виявити індивідуальність співачок, вміння використати набуті навички. Успішний концерт – це творчий стимул для самоствердження хорового колективу, його творчого зростання. За рік хор може провести 4–5 концертів (сольних). Кількість дітей на сцені залежить від творчого завдання.

Впродовж навчального року доцільно проводити зустрічі з композиторами, професійними музикантами та виконавцями, перегляд концертних і театральних програм, брати участь у різних фестивалях і конкурсах, екскурсіях тощо.

Формами контролю за результативністю навчання є виконання контрольних показників для кожного рівня навчання, підсумкові заняття,

участь у фестивалях, конкурсах, концертах. Перевірка та оцінювання знань вихованців колективу може здійснюватися під час проведення концертних виступів хору.

За цією програмою можуть проводитися заняття в групах індивідуального навчання, які організуються відповідно до Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах.

Програма є орієнтовною. За необхідності керівник гуртка може внести до програми зміни, які не повинні впливати на загальний зміст навчальної програми. Незмінними мають залишатися мета, завдання і прогнозований результат освітньої діяльності.

Початковий рівень НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	2	-	2
2.	Хорове виконавство	26	144	170
2.1.	Вокально-хорові вправи	16	74	90
2.2.	Виконання вокальних творів	10	40	50
2.3	Музична класика	-	30	30
3.	Музична грамота та сольфеджіо	18	18	36
4.	Концертна діяльність	-	6	6
5.	Підсумок	-	2	2
	Разом:	46	180	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (2 год.)

Теоретична частина. Мета, завдання та зміст роботи. Правила поведінки в колективі. Організаційні питання. Правила безпеки життєдіяльності.

Місце хорового співу серед основних видів музичного виконавства.

2. Хорове виконавство (170 год.)

2.1. Вокально-хорові вправи (90 год.)

Теоретична частина. Правильна співоча постава. Будова голосового апарату. Правильне дихання під час співу. Дикція. Артикуляція. Правильна вимова. Просте двоголосся. Прості розміри $\frac{2}{4}$, $\frac{3}{4}$, $\frac{4}{4}$.

Практична частина. Вправи на формування правильної співочої постави; на оволодіння навичками співочого дихання; відпрацювання навичок правильної вимови звуків та артикуляційних навичок; на розвиток навичок колективного співу.

2.2. Виконання вокальних творів (50 год.)

Теоретична частина. Особливості музичних творів із репертуару молодшого хору (Додаток).

Практична частина. Вивчення та виконання музичних творів із репертуару молодшого хору (Додаток).

2.3. Музична класика (30 год.)

Практична частина. Ознайомлення з музичними творами: Л. Бетховен «Весело – сумно»; Р. Шуман «Тихий вечір»; К. Вебер «Вечірня пісня» тощо.

3. Музична грамота та сольфеджіо (36 год.)

Теоретична частина. Основні музичні терміни. Поняття: вокально-інтонаційний слух, сольфеджування, спів із листа. Метроритм. Орієнтування в тональностях з усвідомленням стійких і нестійких ступенів ладу. Аналіз музичних творів.

Практична частина. Вправи на розвиток навичок вокально-інтонаційного слуху; на вміння записувати, аналізувати та уявляти рух мелодії. Спів з нот простих мелодій у розмірах $\frac{2}{4}$ та $\frac{3}{4}$ з нескладними ритмічними групами.

4. Концертна діяльність (6 год.)

Практична частина. Участь у концертах, конкурсах, святах. Відвідування краєзнавчих, природничих та історичних музеїв. Екскурсії.

5. Підсумок (2 год.)

Теоретична частина. Підбиття підсумків.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

- елементарні музичні терміни;
- нотні знаки;
- поняття висоти, гучності, тривалості музичних звуків;
- поняття: звук, мелодія, музика, спів, голос, інструмент;
- правила гігієни та оберігання голосу;
- правила співу.

Вихованці мають уміти і застосовувати:

- правильно дихати під час співу;
- виконувати музичні вправи, вивчені впродовж року;
- визначати чисте або фальшиве інтонування;
- виконувати хорові твори у супроводі.

Вихованці мають набути досвід:

- виконання вокальних творів з репертуару колективу;
- спілкування в колективі;

- участі у конкурсах, концертах, святах.

Основний рівень НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	2	-	2
2.	Хорове виконавство	38	172	210
2.1.	Вокально-хорові вправи	24	99	123
2.2.	Виконання вокальних творів	14	55	69
2.3.	Музична класика	-	18	18
3.	Музична грамота та сольфеджіо	18	18	36
4.	Концертна діяльність	24	74	98
4.1.	Зведені репетиції	20	60	80
4.2.	Концертні виступи	4	14	18
5.	Експерсії, конкурси, свята, виставки	-	12	12
6.	Підсумок	-	2	2
	Разом:	82	278	360

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (2 год.)

Теоретична частина. Мета, завдання та зміст роботи. Правила поведінки в колективі. Організаційні питання. Правила безпеки життєдіяльності.

Особливості хорового співу. Колективна природа хорового співу.

2. Хорове виконавство (210 год.)

2.1. Вокально-хорові вправи (123 год.)

Теоретична частина. Правила вокальної роботи над голосом. Округле звукоутворення, спів головним і зібраним звуком, співоче дихання, дикція, чистота інтонування, музичний слух.

Практична частина. Засвоєння вокально-хорових навичок: округле звукоутворення, вміння співати головним і зібраним звуком, розвиток співочого дихання, дикції, чистоти інтонування, музичного слуху. Спів а сарелла, спів із дотриманням нюансів, дво-, триголосся. Вправи на закріплення вокально-хорових навичок (невимушене звукоутворення, співоче дихання, виразна дикція, чисте інтонування тощо).

2.2. Виконання вокальних творів (69 год.)

Теоретична частина. Особливості творів з репертуару хору (Додаток).

Практична частина. Вивчення та виконання творів з репертуару хору (Додаток).

2.3. Музична класика (18 год.)

Практична частина. Прослуховування музичних творів: М. Леонтович «Щедрик»; М. Лисенко «Хоровий концерт»; В. Моцарт «Ave verum»; Ф. Колесса «Шкільний співаник» тощо.

3. Музична грамота та сольфеджіо (36 год.)

Теоретична частина. Музичні поняття і терміни. Інтервали. Мажорний і мінорний тризвуки та їх обернення. Тритон, септакорд, модуляція, хроматизм. Дво- та триголосся. Форми усних диктантів.

Практична частина. Спів із листа мелодій у тональностях до 5 знаків у розмірах $\frac{2}{4}$, $\frac{3}{4}$, $\frac{4}{4}$, $\frac{3}{8}$. Імпровізація простих мелодій. Спів із листа мелодії зі складними оберненнями та ритмічними групами. Написання музичних диктантів обсягом 8–10 тактів, включаючи пройдені обернення та ритмічні групи. Спів із листа мелодій з хроматизмами, модуляціями. Ритмічні вправи з використанням вивчених ритмічних груп. Виконання дво- та триголосних вокальних вправ.

4. Концертна діяльність (98 год.)

4.1. Зведені репетиції (80 год.)

Теоретична частина. Етапи підготовки концертних програм. Ознайомлення з вимогами до учасників концертного складу хору.

Практична частина. Вивчення на зведених репетиціях хорових творів концертного репертуару та їх відпрацювання (Додаток). Удосконалення техніки виконання та розвиток артистизму.

4.2. Концертні виступи (18 год.)

Теоретична частина. Підготовка до концертних виступів.

Практична частина. Участь у концертних виступах різного рівня.

5. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (12 год.)

Практична частина. Екскурсії, участь у виставках, конкурсах, святах. Відвідування краєзнавчих, природничих та історичних музеїв. Зустрічі з митцями сцени.

6. Підсумок (2 год.)

Теоретична частина. Підбиття підсумків.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

- базові терміни та поняття з музичної грамоти та вокально-хорового співу;
- кращі зразки світової та вітчизняної класичної хорової музичної культури;

- елементи музичної мови (мелодія, ритм, метр, лад, тональність, темп, тембр, динаміка, регістр тощо);

- правила співу (дихання, постава);
- правила гігієни та оберігання голосу;
- прийоми створення музичного образу засобами хорового виконавства.

Вихованці мають уміти і застосовувати:

- читати з листа нескладні мелодії;
- визначати на слух високу або низьку співочі позиції;
- відрізняти чисте інтування від фальшивого;
- виконувати музичні вправи, вивчені впродовж року;
- правильно дихати під час співу;
- володіти вокально-художньою інтонацією та засобами сценічної виразності;
- володіти динамічними та тембральними можливостями голосу;
- володіти основами академічного вокально-хорового співу;
- працювати з хоровою партитурою;
- виконувати хоріві твори у супроводі та а cappella.

Вихованці мають набути досвід:

- індивідуального, ансамблевого та хорового співу;
- виконання вокальних творів з репертуару хорового колективу;
- дво-, триголосого співу;
- спілкування в колективі;
- участі у конкурсах, концертах, святах.

Вищий рівень НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	3	-	3
2.	Хорове виконавство	75	207	282
2.1.	Вокально-хорові вправи	21	99	120
2.2.	Виконання вокальних творів	36	108	144
2.3	Музична класика	18	-	18
3.	Музична грамота та сольфеджіо	18	18	36
4.	Концертна діяльність	3	105	108
4.1.	Зведені репетиції	-	90	90
4.2.	Концертні виступи	3	15	18
5.	Підсумок	3	-	3
	Разом:	102	330	432

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (3 год.)

Теоретична частина. Мета, завдання та зміст роботи. Правила поведінки в колективі. Організаційні питання. Правила безпеки життєдіяльності.

2. Хорове виконавство (282 год.)

2.1. Вокально-хорові вправи (120 год.)

Теоретична частина. Інтонування, художня інтерпретація та виконавська майстерність. Чотириголосся. Аналіз стилю хорового твору. Ансамблі: типи та види.

Практична частина. Спів кантиленних і моторно-ритмічних вправ у великому діапазоні. Спів без супроводу у дво-, три- та чотириголоссі. Оволодіння різними видами вокалізації. Вокально-хорова робота над репертуаром. Виконання класичних творів а cappella.

2.2. Виконання вокальних творів (144 год.)

Теоретична частина. Художні засоби хорового співу. Твори українських та зарубіжних композиторів: Д. Бортнянський «Слава, Єдинородний», «Тріо», «Херувимська» тощо, Л. Дичко «Сонячне коло», М. Леонтович «Щедрик», «Дударик», «Їхав козак на війноньку» тощо, М. Лисенко «А вже весна», Б. Лятошинський «Туча», Г. Гендель «Dignare», Д. Перголезі «Stabat mater», А. Скарлатті «Прелюдія та фуга» тощо.

Практична частина. Виконання вокальних творів з репертуару колективу (Додаток). Удосконалення вокально-хорових навичок, набутих у групах основного рівня навчання.

2.3. Музична класика (18 год.)

Практична частина. Прослуховування музичних творів українських і зарубіжних композиторів.

3. Музична грамота та сольфеджіо (36 год.)

Теоретична частина. Метроритмічні складнощі хорових творів. Особливості роботи з партитурою.

Практична частина. Робота з партитурою, аналізування її складних місць. Спів канонів і поліфонічних творів.

4. Концертна діяльність (108 год.)

4.1. Зведені репетиції (90 год.)

Практична частина. Вивчення на зведених репетиціях хорових творів репертуару колективу.

4.2. Концертні виступи (18 год.)

Теоретична частина. Особливості підготовки до концертних виступів.

Практична частина. Участь у концертних виступах різного рівня.

5. Підсумок (3 год.)

Теоретична частина. Підбиття підсумків.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

- базові термінологію та поняття з музичної грамоти та вокально-хорового співу;
- кращі зразки світової й вітчизняної класичної хорової музичної культури;
- правила гігієни та оберігання голосу;
- правила співу (співоче дихання, співоча постава, положення тулуба, рук, ніг, голови, шиї);
- основи сценічної культури;
- прийоми створення музичного образу засобами хорового виконавства.

Вихованці мають уміти і застосовувати:

- читати з листа нескладні мелодії;
- визначати на слух високу або низьку співочі позиції, чисте або фальшиве інтонування;
- володіти вокально-художньою інтонацією та засобами сценічної виразності;
- правильно дихати під час співу;
- володіти динамічними та тембральними можливостями голосу;
- володіти основами академічного вокально-хорового співу;
- працювати з хоровою партитурою;
- виконувати хорові твори у супроводі та а cappella;
- виконувати твори з концертного репертуару хору.

Вихованці мають набути досвід:

- індивідуального, ансамблевого та хорового співу;
- виконання вокальних творів з репертуару хорового колективу;
- многоголосого співу;
- спілкування в колективі;
- участі у конкурсах, концертах, святах.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ

№	Основне обладнання	Кількість
<i>Музичні інструменти</i>		
1.	Акордеон	1 шт.
2.	Баян	1 шт.
3.	Бубон	2 шт.
4.	Дзвіночки (високі, низькі)	1 шт.
5.	Електроорган	1 шт.

6.	Камертон	1 шт.
7.	Кастаньєти	3 шт.
8.	Ложки дерев'яні й металеві	12 шт.
9.	Маракаси	1 шт.
10.	Метроном	1 шт.
11.	Синтезатор	1 шт.
12.	Сопілка	4 шт.
13.	Тамбурини	2 шт.
14.	Трикутники	2 шт.
15.	Фортепіано	1 шт.
<i>Таблиці та плакати</i>		
1.	Таблиці з нотної грамоти	1 компл.
2.	Плакати для слухання музики	1 компл.
<i>Картини</i>		
1.	Портрети українських композиторів	1 компл.
2.	Портрети зарубіжних композиторів	1 компл.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бенч-Шокало О. Г. Український хоровий спів: актуалізація звичаєвої традиції: навч. посіб. / О. Г. Бенч-Шокало. – К : Ред. журн. «Український Світ», 2002. – 440 с.
2. Вахняк Є. Хорові твори, солоспіви, твори для фортепіано / упоряд., вст. стаття О. Підківка. – Львів: НВМ поліграфічного технікуму УАД, 2003. – 96 с.
3. Вокально-хорова робота з дітьми на матеріалі вправ-розспівок [Ноти] : навч.-метод. посіб. / авт.-упоряд. І. О. Зеленецька. – Кам'янець-Подільський: Абетка, 2016. – 139 с.
4. Горбенко С. Дитяче хорове виховання / С. Горбенко. – К.: 2000. – 165 с.
5. Горбенко С.С. Створення вчителем особистісно орієнтованого простору в процесі мистецького навчання і виховання учнів. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 16 : Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики. 2016. Вип. 28. – С. 148–151.
URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_016_2016_28_33 (дата звернення : 15.12.2019).
6. Доронюк В. Д. Курс техніки диригування : навч.-метод. посіб. / В. Д. Доронюк. – Івано-Франківськ, 2004. – 292 с.
7. Доронюк В. Д., Зваричук Ж. Й. Шкільне хорознавство : навч. посіб. / В. Д. Доронюк. – Івано-Франківськ, 2008. – 336 с.
8. Збірник «Навчальні програми з позашкільної освіти. Художньо-естетичний напрям» за заг. ред. Г. А. Шкури, Т. В. Биковського, випуск 1, К.: УДЦПО, 2016. – 223 с.
9. Зеленецька І. О. Співають діти: Питання репертуару в дитячому хорі, методика роботи : програми для хору молодшого, середнього та старшого віку. / І. О. Зеленецька. К., 2000. – 90 с.

10. Колесса Ф. Шкільний співаник / Ф. Колесса. – К.: Музична Україна, 1991. – 224 с.
11. Лисенко М. В. Молодощі: збірка танків та веснянок / М. В. Лисенко. – К. : Музична Україна, 1990. – 144 с.
12. Леонтович М. Хорові твори / ред.-упоряд. В. Кузик. – К.: Музична Україна, 2019. – 464 с.
13. Соболева О. Д. Формування вокально-виконавських якостей на заняттях вокалу / О. Д. Соболева // Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті. – В. 1, 2015. – С. 46-50.
14. Падалка Г. М. Художньо-педагогічна інтерпретація: теоретичні аспекти і практичний досвід. / Г. М. Падалка. // Педагогічна майстерність як система професійно-мистецьких компетентностей: Зб. матеріалів ІХ Міжнародних педагогічно-мистецьких читань пам'яті професора О. П. Рудницької / гол. ред.: І. А. Зязюн. – Вип. 3 (7). – Чернівці: Зелена Буковина, 2011. – С. 46-53.
15. Ростовський О. Я. Методика викладання музики початковій школі. : навч.-метод. посіб. / О. Я. Ростовський. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. – 215 с.
16. Щур М. Шкільний хор. / М. Щур. – Тернопіль-Харків : Видавництво «Ранок», 2010. – 96 с.

Додаток
до навчальної програми з позашкільної освіти
художньо-естетичного напрямку
«ДІВОЧИЙ ХОРОВИЙ СПІВ»

ОРИЄНТОВНИЙ РЕПЕРТУАР

Молодшого хору

1. «Вечірня пісня», укр. текст Ю. Петренка, муз. К. Вебера;
2. «Котику сіренький», М. Вериківський;
3. «Суперечка», А. Гретрі;
4. «Вербова дощечка», укр. нар. пісня, обр. М. Дремлюги;
5. «Ми любимо весну», М. Завалішина;
6. «Осінь», Ж. Колодуб;
7. «Осінь», А. Кос-Анатольський;
8. «Осінь», Ц. Кюї;
9. «Снігурі», К. М'ясков;
10. «Зимонька», К. М'ясков;
11. «Проліски», Я. Степовий;
12. «Щебетала пташечка», Я. Степовий;
13. «Гагілочка», Я. Степовий;
14. «Ой, на горі жито», К. Стеценко;
15. «Весняні дарунки», В. Тилик;

16. «Зацвіла в долині», А. Філіпенко ;
17. «То сніжинки, мов пушинки», сл. Г. Бойка, муз. А. Філіпенка;
18. «Дощик», Б. Фільц;
19. «Жук-жученко», Б. Фільц;
20. «Заєць», Б. Фільц;
21. «Танок сорок», Б. Фільц;
22. «Встала весна», В. Верховинець;
23. «Скакали дикі кози» (Фольклорний триптих на теми дит. укр. нар. пісень «Кізочки»), муз. О. Некрасова;
24. «Козуню-любуню» (Фольклорний триптих на теми дит. укр. нар. пісень «Кізочки»), муз. О. Некрасова;
25. «Кізочка» (Фольклорний триптих на теми дит. укр. нар. пісень «Кізочки»), муз. О. Некрасова.

Кандидатського хору

1. «Ой, ходять сон коло вікон», укр. нар. пісня, гармонізація В. Барвінського – О. Кошиця;
2. «Зоре моя вечірняя», сл. Т. Шевченка, муз. Г. Гладкого;
3. «Шкільний співаник», Ф. Колесса;
4. «На високій дуже кручі», сл. і муз: І. Кучеренко-Кучугура;
5. «Гаї шумлять», сл. П. Тичини муз. П. Майбороди;
6. «Комар-пастух», сл. І. Кротова, муз. К. М'яскова;
7. «Сплять над озером ялинки», сл. В. Скомаровського, муз. К. М'яскова;
8. «Котик і миші», Ю. Рожавська;
9. «За горами, за лісами», укр. нар. пісня, обр. М. Вериківського;
10. «Облітав журавель», муз. І. Тимко, сл. П. Воронька;
11. «Іди, іди дощику», укр. нар. пісня;
12. «Гагілка», укр. нар. пісня;
13. «Сонце низенько» укр. нар. пісня;
14. «Весняний дощ», сл. С. Вігдорова, муз. А. Філіпенка;
15. «Весняні сценки», сл. Л. Костенко, муз. Б. Фільц;
16. «Польові дзвіночки», сл. Л. Костенко, муз. Б. Фільц;
17. «Берізки по коліна у воді» сл. Л. Костенко, муз. Б. Фільц;
18. «На високій полонині», сл. В. Лодижця, муз. Б. Фільц;
19. «Жук-жученко», сл. В. Лучука, муз. Б. Фільц;
20. «Любимо землю свою» сл. М. Сингаївського, муз. Б. Фільц;
21. «Шум», укр. нар. пісня, обр. Л. Ревуцького;
22. «Зацвіла у долині», сл. Т. Шевченка, муз. Б. Фільц;
23. «Прекрасний травень», Ф. Шуберт.

Концертного хору

1. «Слава, Єдинородний», Д. Бортнянський;
2. «Тріо», Д. Бортнянський;
3. «Херувімська», Д. Бортнянський;
4. «Многоліття», Д. Бортнянський;
5. «Да исправится молитва моя» Д. Бортнянський;
6. «Різдв'яні гімни», Б. Бріттен;
7. «Dignare», Г. Гендель;
8. «Не щебечи, соловейку» М. Глінка;
9. «Мелодія» О. Дворжак;
10. «Місячне сяйво» К. Дебюсі;
11. «Сонячне коло», сл. Д. Чередниченка, муз. Л. Дичко;
12. «Святий Боже», В. Калінніков;
13. «Три українські пісні», І. Кириліна;
14. «Ой, посеред двору береза стояла», О. Кошиць;
15. «Колискова», О. Кошиць;
16. «Щедрик», М. Леонтович;
17. «Дударик», М. Леонтович;
18. «Їхав козак на війноньку», М. Леонтович;
19. «Ой, сивая тая зозуленька», М. Леонтович;
20. «Женчичок-бренчичок», М. Леонтович;
21. «Ой, ходить Семенко», М. Леонтович;
22. «А вже весна», М. Лисенко;
23. «Гагілка», С. Людкевич;
24. «Тече вода в синєє море», сл. Т. Шевченка, муз. Б. Лятошинського;
25. «Школа відчиняє двері нам свої», К. М'ясков;
26. «Stabat mater», Д. Перголезі;
27. «Подоляночка», укр. нар. пісня, обр. Л. Ревуцького;
28. «Веснянка», укр. нар. пісня, обр. Л. Ревуцького;
29. «Зима», Ю. Рожавська;
30. «Прелюдія та fuga», А. Скарлатті;
31. «Вечірня пісня», К. Стеценко;
32. «Зимова картинка», Б. Фільц;
33. «Вишеньки-черешеньки», Б. Фільц;
34. «Надійшла весна прекрасна», сл. І. Франка, муз. Б. Фільц;
35. «Тополина баркарола», сл. В. Сосюри, муз. П. Майбороди;
36. «Баркарола», Ф. Шуберт.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО НАПРЯМУ «ЕСТРАДНА ПІСНЯ»

Вищий рівень, 1 рік навчання

Автори: М. Є. Полівода, М. В. Радченко

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Сучасна естрадна пісня стала одним із найпопулярніших музичних жанрів сьогодення. Навчаючись за цією програмою, вихованці оволодівають умінням досконало володіти своїм голосовим апаратом, акторськими навичками, а також навичками вільного спілкування з аудиторією, які допоможуть їм не тільки успішно виступати на сцені, але й адаптуватись до умов у сучасних робочих просторах типу Open Space Technology. Під час занять у творчому колективі вихованці отримують необхідні знання у галузі світової та української музичної культури, у них формується художній смак.

Заняття в колективі суттєво доповнюють базові знання учнів в таких розділах шкільної програми, як музика, сольфеджіо, співи.

В основу програми покладено «Навчальну програму естрадної пісні (М. Є. Полівода, М. В. Радченко)», яка опублікована в збірнику «Навчальні програми з позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку / за ред. Биковського Т. В., Шкура Г. А. – К. : УДЦПО, 2016. – Вип. 1. – 222 с.».

Навчальна програма реалізується в гуртках, студіях, творчих об'єднаннях естрадної пісні закладів позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку вокального профілю та спрямована на вихованців віком 12-18 років.

Метою навчальної програми є формування компетентностей особистості засобами естрадного співу.

Основні завдання полягають у формуванні таких компетентностей:

пізнавальної, яка передбачає ознайомлення з кращими зразками світової музичної культури та музично-теоретичними знаннями; правилами гігієни та оберігання голосу, правилами співу; основами сценічної культури;

практичної, яка орієнтована на оволодіння навичками співочого дихання, чіткої артикуляції та дикції, виконання естрадного вокалу; розвиток музичного слуху, удосконалення голосового апарату та вокальних можливостей;

творчої, яка забезпечує розвиток індивідуальних музичних здібностей (вокального слуху та голосу, ритмічності та пластичності, художньої виразності поз і рухів); формування музично-естетичного смаку; підвищення виконавської майстерності; творче розкриття особистості через виконавський досвід; пошук нових підходів до колективної імпровізації;

соціальної, яка спрямована на виховання дбайливого ставлення до здобутків національної та світової культури, мовної культури, духовних традицій; громадянської свідомості та національної гідності через виконання

кращих творів вітчизняної музики; формування навичок професійної взаємодії та прагнення до створення комфортного, доброзичливого клімату в колективі.

Пропонована програма побудована на основі компетентнісного, діяльнісного та особистісно-орієнтованого підходів та на принципах від простого до складного, доступності, науковості, єдності навчання та виховання.

Програму побудовано за концентричним принципом, тому окремі розділи і теми повторно вивчаються з розширенням та поглибленням змісту навчального матеріалу.

Програма передбачає навчання вихованців у групах вищого рівня впродовж одного року.

На опрацювання навчального матеріалу відводиться така кількість годин:
вищий рівень – 324 год. (9 год./тиждень), (діти віком 12-18 років).

До колективу естрадної пісні приймаються вихованці, які мають базову профільну підготовку. Зараховуються всі бажаючі, які пройшли перевірку музичного слуху, голосу, відчуття ритму, музичної пам'яті, голосових регістрів.

Вихованці ознайомлюються з основами музики, літератури, вокалу, практично опановують сценічний рух, займаються ритмікою та на цій основі створюють художні образи. Під час викладання теоретичного матеріалу використовуються такі методи роботи, як розповідь, пояснення, бесіда, демонстрація тощо. Розподіл навчального часу проводиться за результативністю засвоєння учнями поставлених навчальних і творчих завдань.

У вихованців віком від 12 до 18 років відбуваються процеси мутації або постмутації голосу, тому в цей період особливо важливою є обережна робота над його постановкою. Завданням керівника є навчання правильному співу в усьому його комплексі: звукоутворення, ведення звуку, дихання, чітка дикція. Під час роботи над чистотою інтонування одночасно слід вчити легкості, дзвінкості та звукочастотному вібрато, натуральності звучання голосу. Слід розкривати творчу індивідуальність виконавця, прищеплювати культуру співу, оберігати вихованців від манірності й наслідування або сліпого дублювання майстрів естради.

Вокальна робота повинна проводитися на доступному музичному матеріалі. Під час роботи над вокалом необхідно урівноважувати музичний супровід і звучність голосу. При цьому спів без мікрофону або зовсім недопустимий, або допустимий при малій гучності фонограми, інакше можливе форсування голосу виконавця. Неправильне вокальне виховання, недотримання правил гігієни та оберігання співочого голосу шкідливо впливає на стан голосового апарату та естетичний розвиток як виконавців, так і слухачів. Увесь процес постановки та зміцнення голосу, вирівнювання регістрів має бути надзвичайно обережним, поступовим і проводитися під контролем лікаря-фоніатра. Керівник гуртка має бути добре обізнаним з анатомією та фізіологією дихального, артикуляційного та голосового апарату людини.

Пісня – не тільки музично-вокальний твір, але й літературний. Тому вихованці мають знати будову пісні як літературного твору, як сфери емоційного життя людини, уміти емоційно переводити зміст тексту пісні у

відповідні форми сценічної виразності. Оскільки естрадний жанр вимагає видовищності, особливе значення має робота над сценічним оформленням репертуару. При цьому використовуються всі можливості для розкриття художнього образу: пластика (танець або його елементи), світлові ефекти, театралізована дія тощо. Сценічним оформленням номерів найкраще займатися після засвоєння музично-вокального матеріалу. Слід домагатися свободи та невимушеності виконання музично-рухових вправ. Окрім ритміки, необхідно проводити заняття з вивчення елементів сценічної дії у різних вправах, іграх, етюдах. Основне завдання – розвиток спостережливості, вольових якостей, уяви, творчої ініціативи, емоційної чутливості, художньої вигадки. При підготовці концертних виступів потрібно врахувати, що дія має бути динамічною, без обтяжливих пауз і великої кількості слів ведучих. Швидкі мелодії слід чергувати з повільними. Бажано об'єднувати весь концерт єдиною позитивною ідеєю, сценарієм або створювати концерт-виставу. У такому випадку є можливість говорити про створення театру пісні або театру естради. Важливе значення у сприйнятті виконавця глядачами має його зовнішній вигляд, а тому вихованці мають знати історію розвитку костюму, зокрема, сценічного, його відмінність від побутового та святкового. Слід ознайомити їх з декоративною косметикою, пояснити поняття «імідж співака».

Для успішної діяльності колективу дуже важливою є самостійна робота вихованців, свідома, наполеглива, копітка праця. Вони повинні знайомитися з вітчизняною та зарубіжною класичною музикою, історичним розвитком естради, джазом, масовою піснею, творчістю композиторів, поетів-піснярів і виконавців естрадних пісень. Слід організовувати регулярні відвідування концертів з їх наступним обговоренням.

Вибір репертуару для колективів естрадної пісні – одне з головних завдань керівника, адже правильно підібраний репертуар сприятиме творчому зростанню колективу, визначить його творче обличчя, дозволить вірно розв'язувати виховні завдання. Репертуар повинен бути художньо якісним, сучасним, відповідати віковим особливостям виконавців, загальнолюдським морально-естетичним цінностям. Музичні стилі, манери та стилі виконання пісень повинні відповідати сюжетам творів, індивідуальності учнів, їхнім вокальним та акторським здібностям, бути сучасними та модними. Створюючи репертуар, слід керуватися такими принципами: художньою цінністю твору, його виховним значенням, доступністю музичного та літературного тексту, різноманітністю жанрової й музичної стилістики, мелодійністю, цікавістю, романтичністю, відповідністю віку, ритмічністю та рухливістю, логікою компоновки концертної програми або сольного виступу окремого виконавця.

Для естетичного виховання учнів, розширення їхнього світогляду велике значення мають зустрічі з композиторами, професійними музикантами та виконавцями, відвідування концертів, участь у різноманітних концертах, фестивалях і конкурсах.

Формами контролю за результативністю навчання є відкриті, підсумкові заняття, творчі звіти, виконання нормативів, контрольних вправ, участь в

конкурсах, концертах, виступи на радіо та по телебаченню.

За цією програмою можуть проводитись заняття в групах індивідуального навчання, які організуються відповідно до Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах.

Програма є орієнтовною. За необхідності керівник гуртка може внести до програми зміни, які не повинні впливати на загальний зміст навчальної програми. Незмінними мають залишатися мета, завдання і прогнозований результат освітньої діяльності.

Вищий рівень НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	3	-	3
2.	Пісня – музичний твір	20	10	30
3.	Пісня – вокальний твір	93	75	168
3.1.	Мистецтво співу	18	18	36
3.2.	Співоче звукоутворення	39	12	51
3.3.	Виконавські навички	36	44	81
4.	Пісня – літературний твір	39	15	54
5.	Сценічний образ	21	24	45
6.	Концертна діяльність	4	17	21
7.	Підсумок	-	3	3
	Разом:	184	140	324

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (3 год.)

Теоретична частина. Мета, завдання та зміст роботи. Правила поведінки в колективі. Організаційні питання. Правила безпеки життєдіяльності.

Естрада як один із основних видів музичного виконавства.

2. Пісня – музичний твір (30 год.)

Теоретична частина. Фізика звуку. Висота звуку (частота коливань): голосовий діапазон, слуховий діапазон, ультразвук, інфразвук. Сила звуку (амплітуда коливань): нижній і верхній пороги чутливості, больовий поріг. Динамічність. Тривалість. Тембр. Обертони. Музичний слух. Відчуття ритму. Музична пам'ять. Емоційний вплив музики.

Механізм звукоутворення у природі. Звукоутворення у тварин і людини. Біологія звуку: діафрагма, легені, трахея, бронхи, ребра, м'язи, гортань, голосова щілина. Друга сигнальна система. Артикуляційний апарат (гортань, рот, губи, зуби, язик, щелепи, верхнє та нижнє піднебіння).

Характер музичного твору. Засоби музичної виразності, як чинники створення музичного образу: мелодія, гармонія, фактура, ритм, динаміка, темп, тембр. Тривалість, такт, музичні розміри (2/4, 3/4, 4/4). Різні види синкоп. Особливості танцювальних ритмів.

Мотив. Фраза. Цезура. Речення. Каденція. Будова твору: вступ, викладення теми, розвиток, кульмінація, реприза, кода. Види кульмінацій та їхнє значення. Основні музичні форми. Період. Куплетно-варіаційна форма. Варіаційність і варіантність. Форма блюзу.

Практична частина. Аналіз творів класичної, сучасної камерної та естрадної музики з точки зору засобів музичної виразності, мелодійної лінії, форм, кульмінації та створення художнього образу в цілому.

3. Пісня – вокальний твір (168 год.)

3.1. Мистецтво співу (36 год.)

Теоретична частина. Основи вокального естрадного мистецтва. Основні співочі навички, гігієна та оберігання голосу. Голосовий інструмент: бас, баритон, тенор, контральто, мецо-сопрано та сопрано. Голосові регістри. Співочі установки. Положення тулуба, рук, ніг, голови, шиї під час академічного та естрадного співу. Бельканто. Драматична направленість, емоційність. Мистецтво співу – мистецтво дихання. Співвідношення вдиху та видиху залежно від характеру музики, довжини музичної фрази. Атака звуку: тверда (жорстка), м'яка та придихальна. Мобілізація артикуляційного апарату.

Практична частина. Оволодіння навичками нижньореберного дихання. Вправи на дихання на одному звуці з поступовим збільшенням його тривалості та інші вокальні вправи. Оволодіння навичками твердої та м'якої атаки голосу.

3.2. Співоче звукоутворення (51 год.)

Теоретична частина. Вивчення механізму співочого звукоутворення. Опора та співочі відчуття. Координація між силами підзв'язкового та надзв'язкового тиску. Роль гортані в утворенні звуку. Вирівнювання регістрів. Зміцнення середньої та нижньої частини діапазону голосу. Вироблення співочого звукочастотного вібрато. Співання окремих звуків, сталих ступенів, звукоряду тощо. Особливості ведення звуку: legato та non legato. Роль артикуляційного апарату у вокалізації та округленні голосних.

Практична частина. Вирівнювання голосних при співі вправ на «і – е – а – о – у» в поєднанні з різними приголосними, а також вирівнювання та округлення їх у конкретних вокальних творах. Використання артикуляційного апарату у вокалізації та округленні голосних. Робота над розширенням динамічного діапазону, розширенням звуковисотного діапазону, звучністю.

3.3. Виконавські навички (81 год.)

Теоретична частина. Послідовність оволодіння виконавськими навичками: ознайомлення з вокальною партією (програвання або сольфеджування); вербальний і музичний тексти; аналіз і корекція дихання, вступів, фразування; позначення моментів вступів і взяття дихання в нотному та літературному текстах; процес вживання в художній образ, необхідність

узгодження дій. Слуховий контроль. Свідоме ставлення до співу. Джазовий спів. Звуковий баланс між виконавцем вокальної партії й акомпанементом.

Практична частина. Проспівування вокальної партії за вербальним і музичним текстами. Спів нефорсованим голосом у зручних та незручних позиціях, спів у русі. Координація дій при роботі над піснею. Знайомство з елементами джазового співу. Виконання вправ і фрагментів творів із використанням різних вокальних прийомів. Розвиток вокального слуху. Досягнення звукового балансу між виконавцем вокальної партії та акомпанементом. Удосконалення вокально-технічних навичок та засвоєння вокального репертуару. Слуховий контроль та самоконтроль за якістю вокального звучання.

4. Пісня – літературний твір (54 год.)

Теоретична частина. Розвиток сюжету та його варіантність (полічленність): зав'язка, розвиток дії, кульмінація, розв'язка. Мотив як елемент сюжету. Мотив – тема – художній образ. Емоційність образу. Сюжет і фабула. Рима. Слов'янська рима та рима в мовах народів світу. Тавтологічна рима. Глибока рима. Багата та бідна рими. Складена рима. Відкриті та закриті рими. Чоловічі та жіночі рими. Віршознавство: евфоніка – вчення про поєднання звуків; метрика (ритміка) – вчення про будову вірша; строфіка (рима у тексті) – вчення про поєднання віршів (строф). Ритміка вірша. Акцентуація. Зміст і форма. Тропи та фігури. Цезура.

Дикція та основні правила орфоєпії: вимова приголосних і голосних, вимова приголосних у середині, на початку і в кінці слова, вірний наголос у словах, правила логіки мови. Характер співочої дикції залежно від характеру музики та змісту твору. Емоційність. Співак як оповідач.

Практична частина. Робота над скоромовками. Робота з кульковим наповнювачем ротової порожнини. Чітке повільне читання тексту з подальшим прискоренням до темпу скоромовок. Робота з текстами пісень: інтонаційна виразність, ритміка вірша, акцентуація, пластичне інтонування заданого тексту. Спроби віршування.

5. Сценічний образ (45 год.)

Теоретична частина. Особливості сценічної уяви. Сценічна дія як дія в певних умовах. Сценічна умовність як художня вигадка. Цілеспрямованість, доцільність, логіка та послідовність, достовірність, оригінальність – найважливіші ознаки сценічної дії. Художній образ і його сценічна реалізація. Зовнішній вигляд виконавця. Імідж. Скандал.

Історія розвитку костюму, зокрема, сценічного. Відмінність сценічного костюму від побутового та святкового. Композиція й колорування костюму. Дизайн костюму. Декоративна косметика. Мода.

Технічні засоби. Мікрофони: вугільні, динамічні, конденсаторні, радіомікрофони. Мікшерні пульти. Підсилювачі. Акустичні системи. Монітори. Обробка звуку та голосу. Світло й колір на сцені, світлові ефекти. Лазер.

Відеорозгортка. Аналогові та цифрові носії звукової інформації.

Практична частина. Виконання пластичних вправ для рук, ніг. Постановка ходи та постави. Вправи на вокально-рухову координацію. Підпорядкування сценічного руху характеру музики та тексту. Імітація звуків тварин. Голосове та дійове обігравання казок про тварин. Вправи на увагу.

Вправи на необхідність здійснення дій у запропонованих обставинах (виправданість дії: «Чому я це роблю? Для чого я це роблю?»). Етюди – імпровізації в запропонованих умовах (дія в умовах вигадки, дія з певними предметами). Вправи на розвиток образних уявлень. Створення невеликих оповідань на задані теми та участь у них як головного героя й виконавця.

Робота з мікрофоном. Робота зі звукопідсилювальною апаратурою. Участь у концертах, оглядах, конкурсах, фестивалях, теле- та відеозйомках.

6. Концертна діяльність (21 год.)

Теоретична частина. Жанрова різноманітність музики. Музичний образ. Музична мова. Основні засоби музичної виразності (мелодія, гармонія, фактура, ритм, динаміка, темп, тембр). Музичні форми. Народнопісенні витoki професійної музики.

Танцювальні традиції та ритми сучасної музики. Значення й посилення ролі ритму в сучасній музиці. Пошуки нового в музичному мистецтві ХХ-ХХІ століть. Проникнення класичної форми в естрадну та джазову музику та навпаки. Естрадні та джазові аранжування класичної музики. Виховання почуття міри та смаку. Виникнення року. Електроніка, штучні звуки в музиці. Злиття джазу та року. Серйозна й розважальна естрада.

Практична частина. Прослуховування музики та перегляд відеоматеріалів. Участь у концертах, конкурсах, святах. Зустрічі з митцями сцени. Екскурсії.

8. Підсумок (3 год.)

Теоретична частина. Підбиття підсумків.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати та розуміти:

- кращі зразки світової музичної культури;
- будову пісні як музично-вокального та літературного твору;
- основи вокального естрадного мистецтва;
- правила гігієни та оберігання голосу;
- правильну співочу поставу, положення тулуба, рук, ніг, голови, ший;
- основи сценічної культури;
- складові іміджу співака (сценічний образ, костюм, зачіска, декоративна косметика тощо).

Вихованці мають уміти і застосовувати:

- правильно дихати під час співу;
- володіти навичками виконання естрадного, академічного та народного співу;
- виконувати вправи та фрагменти творів із використанням різних вокальних прийомів;
- розуміти характер творів, які виконуються, передавати їх зміст та емоційний настрій слухачам;
- поводити себе на сцені невимушено та впевнено;
- користуватися звукопідсилювальною апаратурою та мікрофонами.

Вихованці мають набути досвід:

- індивідуального та ансамблевого співу;
- виконання естрадних пісень;
- імпровізації;
- спілкування в колективі;
- концертної діяльності;
- участі у конкурсах, концертах, святах.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ

№	Основне обладнання	Кількість
<i>Музичні інструменти та апаратура</i>		
1.	Акустична система	2 шт.
2.	Камертон	1 шт.
3.	Магнітофон	1 шт.
4.	Метроном	1 шт.
5.	Мікрофон шнурковий	2 шт.
6.	CD-диски, флеш-пам'ять	за необхідності
7.	Мікшерний пульта	1 шт.
8.	Монітор	2 шт.
9.	Навушники	4 шт.
10.	Програвач	1 шт.
11.	Підсилювач	1 шт.
12.	Радіомікрофон	2 шт.
13.	Синтезатор	1 шт.
14.	Стійка для мікрофона	2 шт.
15.	Фортепіано	1 шт.

ЛІТЕРАТУРА

1. Брилін Б. А. Вокально-інструментальні ансамблі школярів / Б. А. Брилін. – 2-е вид. – К. : Медіа-Прес, 2006. – 123 с.
2. Булучевский Ю. С. Краткий музыкальный словарь для учащихся /

- Ю. С. Булучевский, В. С. Фомин. – 10-е изд. – Л.: Музыка : Ленингр. отд-ние, 1990. – 341 с. : нот. ил.
3. Збірник «Навчальні програми з позашкільної освіти. Художньо-естетичний напрям» за заг. ред. Г. А. Шкури, Т. В. Биковського, випуск 1, К. : УДЦПО, 2016. – 223 с.
4. Зильберквит М. А. Мир музыки / М. А. Зильберквит. – М. : Детская литература, 2016. – 480 с.
5. Злочевський О. П. Оформлення театральних і концертних вистав у школах та позашкільних установах / П. О. Злочевський. – К. : 1993. – 52 с.
6. Киреева Е. В. История костюма / Е. В. Киреева. – Издание 2-е, – М. : Просвещение, 1976. – 174 с.
7. Кленов А. С. Там, где музыка живет / А. С. Кленов. – М. : Педагогика, 1985. – 152 с.
8. Кон И. С. Психология ранней юности / И. С. Кон. – М. : Просвещение, 1989. – 256 с.
9. Конников А. П. Мир эстрады / А. П. Конников. – М. : Искусство. 1980. – 269 с.
10. Кравченко А. М. Секреты бельканто. Книга для начинающих певцов / А. М. Кравченко. – Симферополь, 1993. – 151 с.
11. Левашова Г. Я. Музыка и музыканты / Г. Я. Левашова. – М. : Педагогика, 1969. – 272 с.
12. Литературный энциклопедический словарь / ред. Кожевникова В. М., Николаева П. А. – М. : Сов. энц., 1987. – 751 с.
13. Откупщиков Ю. В. К истокам слова / Ю. В. Откупщиков. – 4-е изд. – СПб. : Авалон. Азбука-классика, 2005. – 352 с.
14. Поп-музыка, взгляды и мнения. / сост. Э. А. Фрадкина – Л. : Сов. композитор, 1977. – 80 с.
15. Смолка Карл. Правила хорошего тона : пер. с нем. Neues Leben, 1957 / К. Смолка. – М. : Прогресс, 1980. – 271 с.
16. Фельзенштейн Вальтер. О музыкальном театре : пер. с нем. Берлин, 1976 / В. Фельзенштейн. – М. : Радуга, 1984. – 408 с.
17. Демчишин М. С. Формування музичного мислення школярів. / М. С. Демчишин. – К. : Просвіта 1994. – 98 с.
18. Шацкая В. Н. Музыкально-эстетическое воспитание детей и юношества / В. Н. Шацкая. – М. : Педагогика, 1975. – 198 с.
19. Энциклопедический словарь юного зрителя. / сост. А. Д. Джахангиров, В. П. Кузьмищев. – М. : Педагогика, 1989. – 416 с.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО НАПРЯМУ «ЕСТРАДНЕ МИСТЕЦТВО»

Початковий, основний та вищий рівні, 3 роки навчання

Автори: Ю. Г. Шайкевич, Н. М. Петлицька,
В. П. Мельник

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Естрадне мистецтво належить до найбільш масових, доступних і популярних. Особливий акцент у змісті програми зроблено на зацікавленість молодіжної глядацької аудиторії виступами шоу-гуртів, які демонструють синтез вокального та хореографічного мистецтв. Вони бувають різножанровими, але майже усі захоплюють своїх слухачів і глядачів ефектом інтерактивності.

Робота гуртка здійснюється за принципами інтеграції загальної середньої та позашкільної освіти, здійснення міжпредметних зв'язків. Заняття в ньому вагомо доповнюють такі розділи шкільної програми, як музика, сольфеджіо, співи.

В основу програми покладено «Навчальну програму естрадного мистецтва (Ю. Г. Шайкевич, Н. М. Петлицька, В. П. Мельник)», яка опублікована в збірнику «Навчальні програми з позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку / за ред. Биковського Т. В., Шкура Г. А. – К. : УДЦПО, 2016. – Вип. 1. – 222 с.».

Навчальна програма реалізується в гуртках, студіях, творчих об'єднаннях естрадного мистецтва закладів позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку вокального профілю та спрямована на вихованців віком 5-18 років.

Метою навчальної програми є формування компетентностей особистості засобами естрадного мистецтва.

Основні завдання полягають у формуванні таких компетентностей:

пізнавальної, яка передбачає ознайомлення з кращими зразками світової й вітчизняної класичної та естрадної музичної культури, музичною грамотою й основними поняттями теорії музики, правилами гігієни та оберігання голосу; основами вокального співу, хореографії та сценічної культури; різними стилями професійного співу та естрадного танцю; професійними вимогами до учасників колективу; формування стійкого інтересу до музики;

практичної, яка орієнтована на оволодіння навичками індивідуального й ансамблевого співу (в унісон, багатоголосного), виконання естрадного вокалу (співу з мікрофоном та під оркестрову фонограму), співочого дихання, постави, різноманітних сценічних рухів; розвиток музичного слуху, удосконалення мовного апарату;

творчої, яка забезпечує розвиток індивідуальних музичних здібностей (вокального слуху та голосу, ритмічності та пластичності, художньої виразності поз і рухів), формування музично-естетичного смаку, виконавської майстерності; творче розкриття особистості через виконавський досвід;

соціальної, яка спрямована на виховання дбайливого ставлення до здобутків національної та світової культури; громадянської свідомості, національної гідності через виконання кращих творів вітчизняної музики, мовної культури; формування навичок професійної взаємодії та прагнення до створення комфортного, доброзичливого клімату в колективі.

Пропонована програма побудована на основі компетентнісного, діяльнісного та особистісно-орієнтованого підходів та на принципах від простого до складного, доступності, науковості, єдності навчання та виховання.

Програму побудовано за концентричним принципом, тому окремі розділи і теми повторно вивчаються з розширенням та поглибленням змісту навчального матеріалу.

Базові засади діяльнісного аспекту навчальної програми: різноманітність (пізнавальні, художньо-естетичні, ігрові методи реалізації програми), динамічність (від сприйняття еталонних зразків і репродуктивного відтворення до самостійного творчого процесу), ансамблевий характер діяльності, який передбачає формування професійного та соціально-психологічного партнерства у різновіковому колективі.

Програма передбачає три роки навчання вихованців у групах початкового, основного та вищого рівнів.

На опрацювання навчального матеріалу відводиться така кількість годин:

початковий рівень (1 рік навчання) – 216 год. (6 год./тиждень), (діти віком 5-9 років);

основний рівень (1 рік навчання) – 324 год. (9 год./тиждень), (діти віком 8-13 років);

вищий рівень (1 рік навчання) – 324 год. (9 год./тиждень), (діти віком 12-18 років).

Навчальні групи формуються за рівнями підготовки з урахуванням року навчання та підготовленості вихованців. Відбір дітей проводиться методами анкетування (виявлення мотивів вибору та характеру інтересу до занять у студії), музичного тестування (виявлення наявності музичного слуху, музичної пам'яті, голосу та дикції), рухового тестування (виявлення наявності почуття ритму, координації рухів, рухової пам'яті). Діти, які в ознайомчому тестуванні виявили яскраву музично-рухову обдарованість або підготовленість з вокалу чи хореографії, мають можливість пройти початкову підготовку за прискореним (скороченим) варіантом або бути відразу зарахованими в групи основного рівня.

Тривалість та обсяги занять (на тиждень) такі: година занять у групах для дітей віком 5-6 років становить 35 хв. Заняття проводяться тричі на тиждень по 2 год., для дітей віком 7-18 років заняття триває 45 хв. Початковий рівень: вокал ансамблевий (з музичною грамотою та сольфеджіо) – 6 год., пластика – 3

год. Основний рівень: вокал ансамблевий (з музичною грамотою) – 4 год., пластика та хореографія – 2 год., концертна діяльність – 2 год. Вищий рівень: вокал – 4 год., пластика – 3 год., концертна діяльність – 3 год. На всіх рівнях навчання щотижня передбачено по 1 год. для вивчення фортепіано, а також по 1 год. індивідуальних занять з вокалу.

Програмою передбачено теоретичні й практичні заняття. При викладанні теоретичного матеріалу використовуються такі методи роботи, як розповідь, пояснення, бесіда, демонстрація тощо.

Для естетичного виховання учнів і розширення їхнього світогляду велике значення мають відвідування концертів, участь у різних фестивалях і конкурсах, зустрічі з композиторами, професійними музикантами та виконавцями, а також бесіди загальноосвітнього характеру.

Організм дитини перебуває у процесі неперервного розвитку, керівник дитячо-юнацького колективу має знати зміни у фізіології дитячого й підліткового голосу та особливості вікової психології.

Форми організації занять: індивідуальні (вокал і фортепіано) та групові (ансамблевий спів, заняття з пластики й хореографії, музично-теоретичні лекції, репетиції за голосовими партіями, зведені репетиції, концертні виступи). Програма передбачає як заняття за окремими видами підготовки, так і комбіновані (вокал і хореографія, слухання музики та рухові етюди тощо).

Формами контролю за результативністю навчання є оцінка за контрольними показниками для різних рівнів підготовки, а також для розділів і тем занять; відкриті, репетиційні, підсумкові заняття, творчі звіти, участь в конкурсах, концертах.

За даною програмою можуть проводитись заняття в групах індивідуального навчання, які організуються відповідно до Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах.

Програма є орієнтовною. За необхідності керівник гуртка може внести до програми зміни, які не повинні впливати на загальний зміст навчальної програми. Незмінними мають залишатися мета, завдання і прогнозований результат освітньої діяльності.

Початковий рівень НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	2	-	2
2.	Вокал	4	90	94
2.1.	Техніка співу, жести хормейстера	4	-	4
2.2.	Вокально-технічні й інтонаційно-слухові вправи	-	56	56
2.3.	Спів в унісон	-	34	34

3.	Пластика	20	60	80
3.1.	Початкові відомості про танцювальні рухи	6	-	6
3.2.	Позиції голови, корпусу, кінцівок	14	-	14
3.3.	Розвиток фізичних якостей	-	60	60
4.	Музична грамота	16	16	32
5.	Експерсії, конкурси, свята, виставки	-	6	6
6.	Підсумок	2	-	2
	Разом:	44	172	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (2 год.)

Теоретична частина. Мета, завдання та зміст роботи. Правила поведінки в колективі. Організаційні питання. Правила безпеки життєдіяльності.

Місце хорового співу серед основних видів музичного виконавства. Музика в житті людини. Естрадне мистецтво, його жанри.

2. Вокал (94 год.)

2.1. Техніка співу, жести хормейстера (4 год.)

Теоретична частина. Поняття: співоче дихання, дикція, техніка співу. Положення корпусу для співу сидячи, стоячи. Правила гігієни та оберігання голосу. Основні жести хормейстера: «увага», «дихання», «початок співу», «кінець співу».

2.2. Вокально-технічні й інтонаційно-слухові вправи (56 год.)

Практична частина. Розспівування та виконання вокальних вправ.

2.3. Спів в унісон (34 год.)

Практична частина. Спів в унісон.

3. Пластика (80 год.)

3.1. Початкові відомості про танцювальні рухи (6 год.)

Теоретична частина. Назви основних рухів класичного екзерсису, основні напрямки рухів (відносно станка, відносно зали).

3.2. Позиції голови, корпусу, кінцівок (14 год.)

Теоретична частина. Позиції рук (на поясі, за край спідниці в дівчат, у парі) та ніг (перша, третя, четверта), положення голови та корпусу.

3.3. Вправи для розвитку фізичних якостей (60 год.)

Практична частина. Вправи для координації рухів: побудова групи в шеренгу, колону, колону парами, колону четвірками, коло, діагональ. Крокування по одному, розходження вправо, вліво, з'єднання парами, четвірками.

Рухливо-ритмічні вправи: прослуховування простої мелодії, проплескування долонями ритмічних малюнків на слух. Рухи відповідно до

характеру та темпу музики. Рухові імпровізації під музику контрастного характеру. Рухові імпровізації з допоміжним реквізитом (лялькою, парасолькою, квіткою тощо).

Вправи для рівноваги: утримання пози із заплющеними очима, стояння на півпальцях, стояння на одній нозі, ті самі вправи після обертів. Кроки: побутовий – у різних музичних розмірах і комбінаціях з різною музичною тривалістю; танцювальний – з носка на 4/4, 2/4, 1/4, 1/8 у різних поєднаннях: кроки на пів-пальцях із витягнутими коліньми, з носка на пів-пальці з високим підйомом коліна вперед. Вправи для голови (повороти, нахилання).

Вправи на підлозі: розведення ступні з четвертої у першу позицію, сидячи на підлозі; нахилання (дістати носом коліна); розкривання ніг убік і нахилання до них і вперед; вправи «ножиці» та «велосипед» для розвитку черевного преса; вправа «жабка» для розвитку гнучкості; шпагат: ліва нога, права нога, поперечний.

4. Музична грамота (32 год.)

Теоретична частина. Назви музичних знаків. Нотний стан. Скрипковий ключ. Тривалості нот і пауз (цілі, половинні, четвертні).

Практична частина. Запис і читання музичних знаків (нотний стан, скрипковий ключ, тривалості нот і пауз). Сольфеджування. Визначення на слух кількості звуків, регістру, напрямку руху мелодії. Спів музичних вправ (по нотах, на слух, напам'ять).

5. Експерсії, конкурси, свята, виставки (6 год.)

Практична частина. Експерсії, участь у конкурсах, концертах, святах. Відвідування краєзнавчих, природничих та історичних музеїв. Зустрічі з митцями сцени.

6. Підсумок (2 год.)

Теоретична частина. Підбиття підсумків.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

- кращі зразки світової й вітчизняної класичної та естрадної музичної культури;

- жести хормейстера;

- нотні знаки;

- поняття висоти, гучності, тривалості музичних звуків;

- основні танцювальні рухи;

- правила співу (постава, дихання);

- правила гігієни та оберігання голосу;

- вимоги до учасників колективу.

Вихованці мають уміти і застосовувати:

- правильно дихати під час співу;
- виконувати музичні вправи, вивчені впродовж року;
- визначати на слух висоту звуку;
- повторювати заданий звук;
- виконувати вивчені пісні в супроводі інструмента.

Вихованці мають набути досвід:

- виконання естрадних пісень;
- спілкування в колективі;
- участі у конкурсах, концертах, святах.

Основний рівень НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	3	-	3
2.	Вокал	27	111	138
2.1.	Індивідуальний спів	6	30	36
2.2.	Ансамблевий спів в унісон, багатоголосний спів	21	81	102
3.	Пластика	6	66	72
3.1.	Сценічний рух, хореографія	6	45	51
3.2.	Сценічні якості	-	21	21
4.	Музична грамота	18	18	36
5.	Концертна діяльність	-	72	72
5.1.	Репетиції	-	51	51
5.2.	Концертні виступи	-	21	21
6.	Підсумок	3	-	3
	Разом:	57	267	324

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (3 год.)

Теоретична частина. Мета, завдання та зміст роботи. Правила поведінки в колективі. Організаційні питання. Правила безпеки життєдіяльності.

2. Вокал (138 год.)

2.1. Індивідуальний спів (36 год.)

Теоретична частина. Гігієна та оберігання голосу. Опора звуку. Техніка співу: види дихання (діафрагмальне, міжреберне), рухливість нижньої щелепи під час виконання. Основні жанрові характеристики пісні (зміст, характер, образ).

Практична частина. Вправи на дихання, звукоутворення, артикуляцію, дикцію. Спів у поєднанні з інструментальною фонограмою; з мікрофоном (на стійці, в руці).

2.2. Ансамблевий спів в унісон, багатоголосний спів (102 год.)

Теоретична частина. Аранжування пісні. Основні елементи та прийоми джазового виконання.

Практична частина. Групові вправи (розспівування) на різні види та прийоми дихання (*legato, non legato, staccato*), спів короткий і протяжний, спів м'яким, нефорсованим голосом, спів із одночасним диханням й атакою звука, вправи на вокалізацію голосних звуків, спів з єдиною підтекстовкою. Прийоми джазового виконання (*скет*). Ансамблевий спів в унісон. Багатоголосний ансамблевий спів: вправи та пісні на два голоси, варіанти джазового співзвуччя.

3. Пластика (72 год.)

3.1. Сценічний рух, хореографія (51 год.)

Теоретична частина. Основні засоби та прийоми створення пластичного образу пісні (темп, ритм, характер рухів, манера поведінки, міміка). Правила поведінки на сцені під час виступів: стандартні та екстремальні варіанти.

Практична частина. Класичний екзерсис (біля станка та на середині зали); вправи обличчям до станка: постановка корпусу, рук, ніг, голови; *Demi plie* за I–III позиціями; *Battements tendus* з першої позиції убік, уперед і назад; *Battements tendus jete* (викидання ноги на 45 градусів по точках з I позиції убік, уперед і назад); *Rond-de jamb parter* (коло ногою по підлозі); *Passe par terre* з переведенням ноги вперед і назад через I позицію; *Cou de pied* (вперед і назад); *Portde bras* (вигинання корпусу назад); стрибки з двох ніг на дві з паузою; *Passe* за III позицією; *Releve* за I–III вільними позиціями ніг; I–III позиції рук; I–III позиції ніг. Вправи на підлозі: виконання вправ, вивчених у попередньому році, а також почергове підняття ноги за голову, потім за себе, далі вправа «берізка». Сидіння по-турецьки. Вправи «дельфін», «шпагат», «місточок» тощо.

3.2. Сценічні якості (21 год.)

Практична частина. Ритмічно-рухові вправи: темп, проплескування та притупування в темпі музики, вправи на ритм у різних темпах. Колективні танцювальні вправи: крокування по колу, діагоналі, розходження парами, четвірками, перебудова із колони в шеренгу крокуючи, з шеренги в ланцюг тощо.

4. Музична грамота (36 год.)

Теоретична частина. Поняття: мелодія, фраза, мотив. Тривалість нот і пауз (четвертні, восьмі, шістнадцяті). Основні вимоги до акомпанементу. Основні динамічні відтінки. Побудова мажорної та мінорної гам (3 види). Тризвуки, їхні види, обернення. Поняття: інтервал, характерні інтервали. Поняття: септакорд, домінантсептакорд (його обернення). Поняття T, S, D, хроматизм, модуляція. Музичний розмір: постійний, змінний. Основні музичні темпи. Основні характеристики музичного твору.

Стили та напрями естрадної музики, їх основні характеристики.

Практична частина. Побудова інтервалів, тризвуків, акордів. Визначення на слух ладу, характеру побудови, мотивів, фраз, періодів, розміру музичного твору. Імпровізація на фрази, вкладення фрази в запропоновану музичну форму. Визначення на слух і відтворення голосом у заданій тональності звуків, інтервалів, акордів із трьох-чотирьох звуків. Визначення на слух і відтворення голосом простих гармонічних зв'язок (Т-S-D-T та ін.). Спів музичних фрагментів із модуляцією, хроматизмами. Визначення на слух стилю естрадної музики. Імпровізація з фрагментами популярної естрадної музики: зміна стилю.

5. Концертна діяльність (72 год.)

5.1. Репетиції (51 год.)

Практична частина. Репетиції за видами сценічних амплуа, групові та індивідуальні. Зведені репетиції учасників концертної програми.

5.2. Концертні виступи (21 год.)

Практична частина. Організація та проведення масових заходів. Постановка концертних номерів. Участь у різноманітних концертах, конкурсах і фестивалях.

6. Підсумок (3 год.)

Теоретична частина. Підбиття підсумків.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

- кращі зразки світової та вітчизняної класичної й естрадної музичної культури;
- стилі вітчизняного та світового естрадного мистецтва;
- елементи музичної мови (мелодія, ритм, метр, лад, тональність, темп, тембр, динаміка, регістр тощо);
- основні поняття теорії музики;
- основні засоби музичної виразності: мелодія, супровід, ритм тощо;
- правила гігієни та оберігання голосу;
- правила співу (дихання, постава);
- основні відомості про рухи;
- основи вокального співу, хореографії, сценічної культури;
- правила роботи з мікрофоном.
- вимоги до учасників колективу.

Вихованці мають уміти і застосовувати:

- правильно дихати під час співу;
- виконувати музичні вправи, вивчені впродовж року;
- володіти елементами сценічного руху під час виконання пісень;
- виконувати пластичні етюди на основі вивчених рухів (без співу);

- відображати рухом стиль музичного твору;
- співати самостійно та в ансамблі (в унісон і багатоголосно), з мікрофоном і під фонограму;
- ритмічні та мелодичні імпровізації.

Вихованці мають набути досвід:

- індивідуального та ансамблевого співу;
- виконання естрадних пісень;
- спілкування в колективі;
- участі у концертах, конкурсах і фестивалях.

Вищий рівень НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	3	-	3
2.	Вокал	-	57	57
3.	Сценічний рух та хореографічна майстерність	-	144	144
4.	Концертна діяльність	11	106	117
4.1.	Вибір репертуару та постановка концертних номерів	11	10	21
4.2.	Репетиції	-	33	33
4.3.	Концертні виступи	-	63	63
5.	Підсумок	-	3	3
	Разом:	14	310	324

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (3 год.)

Теоретична частина. Мета, завдання та зміст роботи. Правила поведінки в колективі. Організаційні питання. Правила безпеки життєдіяльності.

2. Вокал (57 год.)

Практична частина. Формування чіткої дикції та артикуляції. Чистота інтонування. Вирівнювання та округлення голосних у вокальних творах. Робота над вирівнюванням в середньому регістрі. Робота над розширенням динамічного діапазону, розширенням звуковисотного діапазону, якістю звучання. Вправи на формування індивідуального стилю та індивідуальної манери виконання. Удосконалення вокально-технічних навичок і засвоєння вокального репертуару.

3. Сценічний рух та хореографічна майстерність (144 год.)

Практична частина. Вправи на удосконалення класичного екзерсису, розвиток хореографічної та акторської майстерності. Пошук сценічних засобів вираження музично-поетичного змісту твору. Власні ритмічні імпровізації за заданим текстом, вокальні імпровізації.

4. Концертна діяльність (117 год.)

4.1. Вибір репертуару та постановка концертних номерів (21 год.)

Теоретична частина. Репертуар: актуальність, жанрові, музично-художні особливості, вимоги до професійної підготовки виконавців. Сценічні костюми і макіяж. Аналіз концертної діяльності.

Практична частина. Вибір та обговорення репертуару. Розробка групових та індивідуальних програм спеціальної підготовки. Постановка концертних номерів (за участю вихованців різних сценічних амплуа: вокального, хореографічного та синтетичного). Розучування сценічних партій.

4.2. Репетиції групові та зведені (33 год.)

Практична частина. Репетиції за видами сценічних амплуа, групові та індивідуальні. Зведені репетиції всіх учасників концертної програми.

4.3. Концертні виступи (63 год.)

Практична частина. Концертні виступи. Участь у концертах, фестивалях і конкурсах.

5. Підсумок (3 год.)

Теоретична частина. Підбиття підсумків.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

- кращі зразки світової й вітчизняної класичної та естрадної музичної культури;
- стилі вітчизняного та світового естрадного мистецтва;
- музичну термінологію;
- нотну грамоту;
- основні поняття теорії музики;
- правила гігієни та оберігання голосу;
- правила співу (дихання, постава, положення тулуба, рук, ніг, голови, шиї);
- основні засоби музичної виразності: мелодія, супровід, ритм тощо;
- виконавські засоби, виражальні можливості музичної інтонації;
- основи вокального співу, хореографії, сценічної культури;
- правила роботи з мікрофоном;
- правила поведінки на сцені;
- професійні вимоги до учасників колективу.

Вихованці мають уміти і застосовувати:

- дотримуватись правил співу;
- виконувати музичні вправи, вивчені впродовж року;
- володіти елементами сценічного руху під час виконання пісень;
- виконувати пластичні етюди на основі вивчених рухів (без співу);
- відображати рухом стиль музичного твору;
- ритмічні, мелодичні, пластичні імпровізації;
- співати самостійно та в ансамблі (в унісон і багатоголосно), з мікрофоном і під фонограму.

Вихованці мають набути досвід:

- індивідуального та ансамблевого співу;
- виконання естрадних пісень;
- вокальних імпровізацій;
- спілкування в колективі;
- участі у конкурсах, концертах, святах.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ

№	Основне обладнання	Кількість
<i>Музичні інструменти</i>		
1.	Синтезатор з програмуванням	1 шт.
2.	Фортепіано	1 шт.
<i>Апаратура</i>		
1.	Апаратура для концертного освітлення	за потребою
2.	Апаратура для монтажу та запису фонограм	за потребою
3.	Акустичні системи	8 шт.
4.	Відеокамера	1 шт.
5.	Відеомагнітофон	1 шт.
6.	Магнітофон	1 шт.
7.	Мікрофон кабельний	2 шт.
8.	Мікрофонні радіосистеми	8 шт.
9.	Навушники головні акустичні	8 шт.
10.	Підсилювач для навушників	2 шт.
11.	Підсилювач звуку	1 шт.
12.	Програвач компакт-дисків	1 шт.
13.	Програвач міні-дисків	1 шт.
14.	Процесор звукових ефектів	1 шт.
15.	Пульт мікшерний	1 шт.
16.	Радіомонітор	8 шт.
17.	Стійка для мікрофона	1 шт.
18.	Тюнер	1 шт.
19.	Шнури, кабелі, штекери, електрошнурові подовжувачі	за потребою

<i>Прилади</i>		
1.	Годинник	1 шт.
<i>Навчально-методичні засоби</i>		
1.	Музичні словники	за потребою
2.	Науково-популярна і довідкова література з естрадного мистецтва	за потребою
3.	Нотні пісенні збірники (партитура і голоси)	за потребою
4.	Підручники з музичної грамоти, сольфеджіо, вокалу	за потребою
5.	Таблиці та плакати	за потребою
<i>Допоміжні засоби</i>		
1.	Зошити для нот. Зошити для запису пісенних текстів і завдань	за потребою
<i>Обладнання та меблі</i>		
1.	Зал з дерев'яною підлогою та дзеркальною стінкою для занять	1 шт.
2.	Кімната для індивідуальних занять	2 шт.
3.	Стіл для педагога	1 шт.
4.	Роздягальні для дівчат, хлопців і педагогів	3 шт.
5.	Душові для дівчат, хлопців і педагогів	3 шт.
6.	Стільці	за потребою
7.	Санвузли	2 шт.
<i>Одяг</i>		
1.	Тренувальні та концертні костюми, взуття	за потребою

ЛІТЕРАТУРА

1. Давыдова Е. В. Методика преподавания сольфеджио / Е. В. Давыдова. – М. : Классика-XXI, 2017. – 176 с.
2. Емельянов В. В. Развитие голоса – координация и тренаж / В. В. Емельянов. – СПб., 2020. – 176 с.
3. Збірник «Навчальні програми з позашкільної освіти. Художньо-естетичний напрям» за заг. ред. Г. А. Шкури, Т. В. Биковського, випуск 1, К. : УДЦПО, 2016. – 223 с.
4. Комлікова А., Дубас Л. Дитячі пісні до свят. / А. Комлікова, Л. Дубас. – К. : Мелосвіт, 2012. – 36 с.
5. Крючкова Д. В. Модерн – как соединение классической школы с современными направлениями танца / Д. В. Крючкова. – М., 1998.
6. Кушка Я. С. Методика навчання співу : посібн. з осн. вокальної майстерності / Я. С. Кушка. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2010. – 288 с.
7. Сахарова Л. А. Эстетическое воспитание учащихся во внешкольных учреждениях / сост. Л. А. Сахарова, А. И. Шахова. – М. : 1986. – 127 с.
8. Павленко Т. П. Сольфеджіо на основі українських народних пісень. / Т. П. Павленко. – К. : Музична Україна, 2017. – 110 с.

9. Павленко Т. П. Аспекти фізіології та медицини у постановці голосу : методичні рекомендації / авт.-уклад. Т. П. Павленко. – Вінниця : Нова книга, 2008. – 56 с.
10. Стасюк М. О. Музыкально-пластические этюды / М. О. Стасюк. – М., 1988.
11. Стасюк М. О. Темп и ритм в хореографическом произведении / М. О. Стасюк. – М., 1990. – 223 с.
12. Стасько Г. Є. Тенденції впровадження креативних методик у практику виховання голосу людини / Г. Є. Стасько // Вокальне мистецтво: історія, сучасність, перспективи : збірник статей / ред.-упоряд. Г. Карась. – Івано-Франківськ : Фоліант, 2015. – С. 166 – 177.
13. Фролова Г. И. Организация и методика клубной работы с детьми и подростками / Г. И. Фролова. – М. : Просвещение, 1986. – 160 с.
14. Цветкова Т. С. Пластика в искусстве актера / Т. С. Цветкова. – М. : Искусство, 1994.
15. Чайка В. Мистецтво творити голосом. / В. Чайка. – Л. : Місіонер, 2008. – 104 с.

Додаток
до навчальної програми з позашкільної освіти
художньо-естетичного напрямку
«ЕСТРАДНЕ МИСТЕЦТВО»

ОРІЄНТОВНИЙ РЕПЕРТУАР ШОУ-ГРУПИ

1. «Dancing queen», муз. і сл. Anderson Stig Erik Leopold, Bjoern K Ulvaeus, Benny Goran Bror Andersson (з репертуару ансамблю «ABBA»);
2. «Yesterday» муз. сл. Дж. Леннон, П. Маккартні;
3. «Коломийки», (з репертуару Р. Лижичко);
4. «Дикі танці» (з репертуару Р. Лижичко);
5. «Не такий апельсин», сл. і муз. І. Кириліної;
6. «Зелене слоненя», сл. О. Вратарьова, муз. І. Кириліної;
11. «Розгнівилась на літо зима», сл. Н. Кулик, муз. І. Кириліної;
7. Українські народні колядки та щедрівки, обр. Шайкевич Ю., Бегей Р.;
8. «Білий бриг», сл. і муз. Ю. Шайкевич;
9. «Весняний ранок», сл. і муз. Ю. Шайкевич;
10. «Чорна Африка», сл. і муз. Ю. Шайкевич;
11. «Дощепад», сл. Л. Гнатюк, муз. Ю. Шайкевич;
12. «Ідем крізь ніч», сл. Л. Гнатюк, муз. Ю. Шайкевич;
13. «Їжак», сл. Л. Гнатюк, муз. Ю. Шайкевич;
14. «Навіжена», сл. Л. Гнатюк, муз. Ю. Шайкевич;
15. «По-мі-до-ре-ня», сл. Л. Гнатюк, муз. Ю. Шайкевич;
16. «Сонях», сл. Л. Гнатюк, муз. Ю. Шайкевич;
17. «Таємниця», сл. Л. Гнатюк, муз. Ю. Шайкевич;
18. «Неслухняне слоненя», сл. Л. Гнатюк, муз. Ю. Шайкевич;

19. «Я по вулиці іду», сл. Т. Коломієць, муз. А. Мігай;
20. «Гноми», сл. і муз. О. Харченко;
21. «Робіть добро», сл. і муз. В. Соломіна;
22. «Відмінник в окулярах», сл. В. Лашука, муз. Ю. Шайкевич;
23. «Княгиня - УКРАЇНА», сл. В. Лашука, муз. Р. Бегея;
24. «Лелеча доля», сл. В. Цілого, муз. І. Кириліної.

**НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО НАПРЯМУ
«ОСНОВИ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА»**

Початковий та основний рівні, 3 роки навчання

Автори: К. В. Іваницька, Н. В. Борсук,
К. В. Овсієнко

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність навчальної програми полягає в тому, що музичне мистецтво є частиною художньої культури та без нього неможливе всебічне естетичне виховання. Особливий акцент у змісті навчальної програми зроблено на спів – основний вид музичної діяльності дітей та основний засіб їхнього музичного виховання, близький і доступний їм із самого раннього віку.

В основу програми покладено «Навчальну програму з основ музичного мистецтва (К. В. Іваницька, Н. В. Борсук, К. В. Овсієнко)», яка опублікована в збірнику «Навчальні програми з позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку / за ред. Биковського Т.В., Шкура Г.А. – К. : УДЦПО, 2016. – Вип. 1. – 222 с.».

Навчальна програма реалізується в гуртках, студіях, творчих об'єднаннях музичного мистецтва закладів позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку вокального профілю та спрямована на вихованців віком 5-11 років.

Метою навчальної програми є формування компетентностей особистості засобами музичного мистецтва.

Основні завдання полягають у формуванні таких компетентностей:

пізнавальної, яка передбачає ознайомлення з музичним мистецтвом як частиною світової культури, з музичною грамотою, правилами гігієни й оберігання голосу; правильною співочою поставою; формування стійкого інтересу до музики; здобуття початкових знань з англійської мови;

практичної, яка орієнтована на формування практичних умінь та навичок з музичного мистецтва, в тому числі на розвиток музичного слуху, оволодіння співочим диханням, удосконалення мовного апарату; набуття навичок виконання українських та англійських пісень; правильного вимовляння слів пісень українською та англійською мовами;

творчої, яка забезпечує розвиток індивідуальних музичних здібностей (вокального слуху та голосу, ритмічності та пластичності) вихованців у процесі оволодіння основами вокального мистецтва, формування музично-естетичного смаку;

соціальної, яка спрямована на виховання дбайливого ставлення до здобутків національної та світової культури, мовної культури, духовних традицій, любові до вокального мистецтва.

Пропонована програма побудована на основі компетентнісного,

діяльнісного та особистісно-орієнтованого підходів, а також на принципах від простого до складного, доступності, науковості, єдності навчання та виховання.

Програму побудовано за концентричним принципом, тому окремі розділи і теми повторно вивчаються як на одному, так і на різних рівнях навчання з розширенням та поглибленням змісту навчального матеріалу.

Програма передбачає три роки навчання вихованців у групах початкового та основного рівнів. На опрацювання навчального матеріалу відводиться така кількість годин:

початковий рівень (2 роки навчання): 1-й рік – 144 год. (4 год./тиждень), (діти віком 5-6 років), 2-й рік – 144 год. (4 год./тиждень), (діти віком 6-7 років);

основний рівень (1 рік навчання) – 216 год. (6 год./тиждень), (діти віком 8-11 років).

Зміст програми забезпечує розвиток особистості, творчих здібностей; сприяє активізації мислення, морально-вольових і естетичних якостей дитини. Програмою передбачено опрацювання та закріплення знань з української та англійської мов в ігровій формі під час вивчення та виконання пісень. Психологи та педагоги дійшли висновку, що ранній розвиток здатності до творчості вже в дошкільному дитинстві – запорука майбутніх успіхів та гармонії в подальшому житті людини. У вокальному гуртку вихованці здатні засвоїти певну систему соціальних цінностей, моральних норм і правил поведінки в суспільстві, у них формується культура здорового способу життя.

Формами контролю за результативністю навчання є опитування, підсумкові заняття, виконання контрольних вправ, участь в конкурсах, концертах.

Програма є орієнтовною. За необхідності керівник гуртка може внести до програми зміни, які не повинні впливати на загальний зміст навчальної програми. Незмінними мають залишатися мета, завдання і прогнозований результат освітньої діяльності.

Початковий рівень, перший рік навчання НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	2	-	2
2.	Музична підготовка	4	32	36
3.	Вокал	4	32	36
4.	Основи англійської мови	4	32	36
5.	Екскурсії, конкурси, свята, виставки	-	32	32
6.	Підсумок		2	2
	Разом:	14	130	144

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (2 год.)

Теоретична частина. Мета, завдання та зміст роботи. Правила поведінки в колективі. Організаційні питання. Правила безпеки життєдіяльності.

2. Музична підготовка (36 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення з поняттями: звук, музичний звук, гучність звуку, висота звуку, ритм, темп, тембр.

Практична частина. Розвиток музичного слуху, музичної пам'яті, відчуття ритму. Вправи на розвиток музичного слуху, музичної пам'яті. Прослуховування ритмічної пісні, плескання в такт. Музично-дидактичні ігри, які розвивають висотний, ритмічний, динамічний і тембровий слух.

3. Вокал (36 год.)

Теоретична частина. Співоча постава. Співоче дихання. Основне положення корпусу та голови під час співу, основи плавного економного дихання під час співу. Ознайомлення з поняттями: дикція, артикуляція. Чітка вимова слів, увага на ударні склади, робота з артикуляційним апаратом.

Практична частина. Прослуховування голосів вихованців із супроводом та без нього. Індивідуальна робота. Вправи з оволодіння навичками співочого дихання. Настроювання та розігрів голосового апарату вихованців. Вправи для розспівування на різні голоси та окремі склади. Вправи на дихання: лічилки, приспівки. Вправи на оволодіння навичками дикції та артикуляції.

4. Основи англійської мови (36 год.)

Теоретична частина. Поняття про аудіювання та говоріння. Мовний матеріал: вітання і прощання. Закріплення правильної вимови звуків та слів. Ознайомлення з особливостями висхідного тону в загальних запитаннях. Вивчення тексту пісень англійською мовою.

Практична частина. Виконання пісень англійською мовою.

5. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (32 год.)

Практична частина. Екскурсії, участь у виставках, конкурсах, святах. Відвідування краєзнавчих, природничих та історичних музеїв.

6. Підсумок (2 год.)

Теоретична частина. Підбиття підсумків.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

- поняття висоти звуку, ритму, темпу;
- правила гігієни й оберігання голосу;

- правильну співочу поставу;
- слова та мелодії вивчених пісень.

Вихованці мають уміти і застосовувати:

- дотримуватись вимог співочої постави;
- запам'ятовувати мелодії пісень, упізнавати пісню за мелодією;
- правильно та чітко вимовляти слова пісень;
- повторювати заданий ритм.

Вихованці мають набути досвід:

- вокального виконавства;
- спілкування в колективі;
- участі у конкурсах, концертах, святах.

Початковий рівень, другий рік навчання НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	2	-	2
2.	Хоровий спів	4	32	36
3.	Вокальні твори	4	32	36
4.	Музично-культурний розвиток	4	14	18
5.	Основи англійської мови	4	32	36
6.	Екскурсії, конкурси, свята, виставки	-	14	14
7.	Підсумок	-	2	2
Разом:		18	126	144

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (2 год.)

Теоретична частина. Мета, завдання та зміст роботи. Правила поведінки в колективі. Організаційні питання. Правила безпеки життєдіяльності.

2. Хоровий спів (36 год.)

Теоретична частина. Правильна співоча постава. Будова голосового апарату людини. Правильне дихання під час співу. Типи дихання. Правильна вимова. Спів в унісон.

Практична частина. Вправи на оволодіння навичками співочого дихання. Вправи на оволодіння навичками дикції та артикуляції. Робота над розширенням звуко-висотного діапазону. Вокально-хорові вправи. Вправи на розвиток навичок колективного співу.

3. Вокальні твори (36 год.)

Теоретична частина. Особливості вокальних музичних творів.

Практична робота. Вивчення та виконання вокальних музичних творів.

4. Музично-культурний розвиток (18 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення з музичними творами. Коротка розповідь про музичні твори та їх авторів.

Практична робота. Прослуховування музичних творів.

5. Основи англійської мови (36 год.)

Теоретична частина. Види мовленнєвої діяльності. Словесний опис власної сім'ї. Закріплення правильної вимови звуків та слів.

Практична частина. Тренування висхідного тону в загальних запитаннях.

Виконання пісень англійською мовою.

6. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (14 год.)

Практична частина. Екскурсії, участь у конкурсах, концертах, святах. Відвідування краєзнавчих, природничих та історичних музеїв.

7. Підсумок (2 год.)

Теоретична частина. Підбиття підсумків.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

- будову голосового апарату людини;
- правила гігієни й оберігання голосу;
- засади правильного дихання під час співу;
- слова та мелодії вивчених пісень.

Вихованці мають уміти і застосовувати:

- дотримуватись вимог співочої постави;
- правильно дихати під час співу;
- запам'ятовувати мелодії пісень, упізнавати пісню за мелодією;
- виконувати українські та англійські пісні;
- колективно співати пісні в унісон, із супроводом та без нього.

Вихованці мають набути досвід:

- виконання вокальних творів з репертуару колективу;
- спілкування в колективі;
- участі у конкурсах, концертах, святах.

**Основний рівень
НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН**

№	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	3	-	3
2.	Постановка голосу	-	36	36
3.	Хоровий спів	6	30	36
4.	Музична грамота	18	18	36
5.	Ритмічно-рухові вправи	-	30	30
6.	Основи англійської мови	6	30	36
7.	Експерсії, конкурси, свята, виставки	-	36	36
8.	Підсумок	-	3	3
	Разом:	33	183	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (3 год.)

Теоретична частина. Мета, завдання та зміст роботи. Правила поведінки в колективі. Організаційні питання. Правила безпеки життєдіяльності.

2. Постановка голосу (36 год.)

Теоретична частина. Дихання при співі. Артикуляція. Дикція. Голосовий діапазон.

Практична частина. Вправи на дихання. Артикуляційні вправи. Вправи для чіткої дикції. Вправи для розвитку голосового діапазону.

3. Хоровий спів (36 год.)

Теоретична частина. Бесіди про музику та тексти пісень, розкриття їхнього художнього змісту.

Практична частина. Вивчення сучасних дитячих пісень. Прослуховування та виконання пісень.

4. Музична грамота (36 год.)

Теоретична частина. Основні музично-виражальні засоби, динаміка. Музичні терміни. Ноти.

Практична частина. Вивчення музичного твору: спів за нотами з показом напрямку руху мелодії.

5. Ритмічно-рухові вправи (30 год.)

Практична частина. Робота над постановкою рук та ніг при виконанні рухів, що супроводжують пісню. Робота над рухами під музику.

6. Основи англійської мови (36 год.)

Теоретична частина. Поняття про аудіювання та говоріння. Вивчення назв тварин і птахів.

Практична частина. Вправи на вміння знаходити та називати вивчені предмети (їх зображення). Виконання пісень англійською мовою.

7. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (36 год.)

Практична частина. Екскурсії, участь у концертах, конкурсах, святах. Відвідування краєзнавчих, природничих та історичних музеїв.

8. Підсумок (3 год.)

Теоретична частина. Підбиття підсумків.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

- музичні знаки та музичні терміни, тому числі ноти як знаки для запису музики;

- правила гігієни й оберігання голосу;
- правильну співочу поставу, положення тулуба, рук, ніг, голови;
- засади правильного дихання під час співу;
- слова та мелодії вивчених пісень.

Вихованці мають уміти і застосовувати:

- дотримуватись вимог співочої постави;
- правильно дихати під час співу;
- запам'ятовувати мелодії пісень, упізнавати пісню за мелодією;
- правильно вимовляти слова пісень українською та англійською мовами;
- рухатися під музику (із співом та без нього);
- виконувати українські та англомовні пісні;
- колективно співати пісні в унісон, із супроводом та без нього.

Вихованці мають набути досвід:

- індивідуального, ансамблевого та хорового співу;
- виконання вокальних творів з репертуару колективу;
- спілкування в колективі;
- участі у конкурсах, концертах, святах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонюк В. Г. Постановка голосу: Навч. посіб. / В. Г. Антонюк. – К.: Укр. ідея, 2000. – 68 с.
2. Дворник Ю. Ф. Педагогічні умови розвитку творчої активності молодших школярів на уроках музичного мистецтва. Теорія і методика мистецької освіти:

- збірник науково-методичних статей / за ред. Ю. Ф. Дворника, О. В. Коваль. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2020. Вип. 4. С. 164–168
3. Дем'янюк Т. Д. Нові технології позашкільної освіти і виховання / Т. Д. Дем'янюк, І. О. Первушевська. – Наук.-метод. центр середньої освіти. – Рівне: Волин. обереги, 2000. – 351 с.
4. Збірник «Навчальні програми з позашкільної освіти. Художньо-естетичний напрям» за заг. ред. Г. А. Шкури, Т. В. Биковського, випуск 1, К.: УДЦПО, 2016. – 223 с.
5. Комлікова А., Дубас Л. Дитячі пісні до свят. / А. Комлікова, Л. Дубас. – К.: Мелосвіт, 2012. – 36 с.
6. Проблеми педагогіки музичного мистецтва: Зб. наук.-метод. ст. / упор. О. Я. Ростовський. – Ніжин: НДПУ, 2004. – 131 с.
7. Рудницька О. П. Музика і культура особистості: проблеми сучасної педагогічної освіти: Навч. посіб. / О. П. Рудницька. – К.: ІЗМН, 1998. – 280 с.

Додаток
до навчальної програми з позашкільної освіти
художньо-естетичного напрямку
«ОСНОВИ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА»

ОРІЄНТОВНИЙ РЕПЕРТУАР УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Перший рік навчання (початковий рівень, 1-й рік)

1. «Капосний дощик», сл. К. Перелісної, муз. О. Радзівіл;
2. «Поміж диво-кленами», сл. Т. Мезенцевої, муз. Ю. Михайленка;
3. «Ярмарок», сл. і муз. Ю. Михайленка;
4. «Тане вечір, ніч близенько», сл. Т. Буркацької, муз. А. Мігай;
5. «Малюки», сл. і муз. Н. Май;
6. «Дзвіночки», сл. П. Тичини, муз. А. Комлікової;
7. «Зимонька-зима», сл. і муз. В. Лисенка;
8. «Перший сніг», сл. В. Чорної муз. Г. Гембери;
9. «Веснянка», сл. В. Ладижця, муз. В. Таловирі;
10. «Соловейко», укр. нар. пісня, обр. Я. Степового;
11. «У перші дні весни», сл. і муз. Н. Рубальської;
12. «Пісня сонячних промінців», сл. і муз. Н. Рубальської;
13. «Пісня олівця» сл. і муз. А. Мігай;
14. «Мамочко моя», сл. і муз. Н. Май;
15. «Свято мами», сл. і муз. Н. Май;
16. «Тече вода», сл. Т. Шевченка, муз. А. Філіпенка;
17. «Повертайся, ластівко», сл. С. Титаренка, муз. В. Верховинця.

Другий рік навчання (початковий рівень, 2-й рік)

1. «Добрий день, матусю-Україно!», сл. Н. Рубальської, муз. М. Ведмедері;
2. «Пісня на добро», сл. і муз. Н. Май;
3. «Виглядаєм сонечко», сл. і муз. Н. Май;
4. «У лісі, лісі темному», сл. І. Неходи, муз. Л. Бекман;
5. «Хто чого бажає», сл. і муз. О. Харченко;
6. «Лісовий гопачок», сл. і муз. О. Харченко;
7. «А вже красне сонечко», сл. О. Олеся, муз. П. Позицького;
8. «Бажаємо щастя всім», сл. Т. Цегельнюк, муз. В. Кашеєва;
9. «Батьківщина», сл. і муз. А. Шуміхіна;
10. «Баю, бай», сл. Я. Щоголіва, муз. В. Верховинець;
11. «Бо я – україночка!», сл. С. Часникова, муз. О. Лиховид;
12. «В небі, в морі», сл. і муз. П. Воронька;
13. «Весела-зимова», сл. і муз. К. Павляка;
14. «Веселі жабки», сл. і муз. Ю. Литовко;
15. «Веселковий дощик», сл. і муз. О. Романюк;
16. «Весняночка», сл. і муз. Б. Гірського.

Третій рік навчання (основний рівень)

1. «Вишиванка», сл. Н. Воронюк, муз. Ю. Воронюк;
2. «Сім нот», сл. Н. Кулик, муз. А. Мігай;
3. «Ким бути», сл. і муз. А. Мігай;
4. «Дві пісеньки», сл. і муз. Л. Горової;
5. «Диво-дівчинка», сл. і муз. Н. Май;
6. «Дощик», сл. і муз. Н. Май;
7. «Дивосвіт», сл. і муз. В. Мельникова;
8. «Дитинства світ», сл. Н. Погребняк, муз. О. Янушкевич;
9. «Дитинство моє веселкове», сл. і муз. Л. Соболевської;
10. «Дінь-Дон», сл. і муз. О. Голуб;
11. «Моя Україна», сл. Н. Ковалка, муз. А. Мігай;
12. «Живемо у новорічних іграшках», сл. З. Кубів, муз. В. Морозова;
13. «Зайшло сонечко», сл. і муз. Н. Матвієнко;
14. «Зелена пісенька», сл. В. Лучука, муз. В. Івасюка;
15. «Зима», сл. і муз. О. Гура;
16. «Зіронецька ранкова», сл. і муз. Н. Май.
17. «Мама», сл. і муз. Н. Май;
18. «Кап-кап», слова і музика Н. Май;
19. «Квітка сповнення бажань», сл. Н. Своїкіна, муз. Н. Антоник;
20. «Колискова для звірят», сл. і муз. Н. Май;

21. «Котик», сл. З. Филипчук, муз. О. Албул.

АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

Перший рік навчання (початковий рівень, 1-й рік)

1. «Hello song» by Gippy Grewal.
2. «Hello! Hello!» by Vidhyasagar.
3. «Bye, Bye, Goodbye!» from Super Simple Songs.
4. «One little finger» from Super Simple Songs.
5. «Walking, walking» by Mar. Harman.
6. «Seven steps» from Super Simple Songs.
7. «Clean up!» from Super Simple Songs.
8. «Days of the week» from Super Simple Songs.
9. «What do you want for Christmas» from Super Simple Songs.
10. «See you later» from Super Simple Songs.
11. «See you later Alligator» from Super Simple Songs.
12. «How's the Weather?» from Super Simple Songs.
13. «What's your name?» by Richard Graham.
14. «How are you?» by Richard Graham.
15. «The Alphabet Song» (Let's Sing) from Super Simple Songs.

Другий рік навчання (початковий рівень, 2-й рік)

1. «Open shut them» from Super Simple Songs.
2. «Happy birthday to you».
3. «Head Shoulders Knees And Toes» from Super Simple Songs.
4. «One Potato, Two Potatoes» from Super Simple Songs.
5. «Rain Rain Go Away» (Play With It).
6. «Put On Your Shoes» from Super Simple Songs.
7. «Skidamarink» from Super Simple Songs.
8. «Sweet Dreams» (Goodnight Song).
9. «Make a circle» from Super Simple Songs.
10. «Snowflake» from Super Simple Christmas Songs.
11. «The Months Chant» from Super Simple Songs.
12. «Do-Re-Mi» from Muffin songs.
13. «Who took the cookie?» from Super Simple Songs.
14. «Counting Bananas» from Super Simple Songs.
15. «Hide and Seek» by Mukesh.

Третій рік навчання (основний рівень)

1. «Twinkle, Twinkle Little Star» by Daft P. Hitbreaker.

2. «I Want A Hippopotamus For Christmas» by Gretchen Wilson.
3. «The color song» by Steven Milton.
4. «Can He Climb An Apple Tree» by Carolyn Graham.
5. «Peaches, Apples And Plums» by Carolyn Graham.
6. «Buy An Apple» by Carolyn Graham.
7. «Look! Look! There's A Bird In The Tree» by Carolyn Graham.
8. «I Like Rabbits» by Carolyn Graham.
9. «Do You Like Cats?» by Carolyn Graham.
10. «Pencils And A Pen» by Carolyn Graham.
11. «The Family Song» by Carolyn Graham.
12. «I hog the ground» by Steve Burns and Steve Drozd.
13. «Duck» by Leon Thomas.
14. «I have a pet» from Super Simple Songs – Animals.
15. «Good Morning, Mr. Rooster» from Super Simple Songs – Animals.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО НАПРЯМУ «ФОЛЬКЛОРНЕ МИСТЕЦТВО»

Початковий та основний рівні, 2 роки навчання

Автори: Г. С. Ус, В. П. Мельник,
І. О. Василянська

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Фольклорне мистецтво є ефективним засобом втілення духовних цінностей українського народу у життя, поваги до народних традицій, звичаїв та обрядів. Особливий акцент у змісті програми зроблено саме на фольклорному виконавстві, яке допомагає глибше пізнати особливості внутрішнього світу українського народу, його психології, секрети народної творчості.

Заняття в колективі доповнюють базові знання вихованців з музики, співу, народознавства, історії.

В основу програми покладено «Навчальну програму фольклорного мистецтва (Г. С. Ус, В. П. Мельник, І. О. Василянська)», яка опублікована в збірнику «Навчальні програми з позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку / за ред. Биковського Т.В., Шкура Г.А. – К. : УДЦПО, 2016. – Вип. 1. – 222 с.».

Навчальна програма реалізується в гуртках, студіях, творчих об'єднаннях фольклорного мистецтва закладів позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку вокального профілю та спрямована на вихованців віком 6-14 років.

Метою навчальної програми є формування компетентностей особистості засобами фольклорного мистецтва.

Основні завдання полягають у формуванні таких компетентностей:

пізнавальної, яка передбачає ознайомлення з історією українського фольклору, поняттями та знаннями фольклорного жанру, народнопісенної творчості народу, особливостями народної манери виконання; правилами гігієни та оберігання голосу;

практичної, яка орієнтована на розвиток музичного слуху, співочого дихання; удосконалення мовного апарату; оволодіння навичками гри на народних інструментах, виконання кращих зразків народнопісенної творчості українського народу;

творчої, яка забезпечує розвиток індивідуальних музичних здібностей (вокального слуху та голосу, ритмічності та пластичності) вихованців у процесі оволодіння основами вокального мистецтва, формування музично-естетичного смаку; підвищення виконавської майстерності; творче розкриття особистості через виконавський досвід;

соціальної, яка спрямована на виховання шанобливого та дбайливого ставлення до культурних здобутків, мовної культури, народних та духовних

традицій українського народу; громадянської свідомості та національної гідності через виконання кращих творів вітчизняної музики; формування навичок професійної взаємодії в колективі; популяризацію фольклорного жанру.

Пропонована програма побудована на основі компетентнісного, діяльнісного та особистісно-орієнтованого підходів та на принципах від простого до складного, доступності, науковості, єдності навчання та виховання.

Програму побудовано за концентричним принципом, тому окремі розділи і теми повторно вивчаються як на одному, так і на різних рівнях навчання з розширенням та поглибленням змісту навчального матеріалу.

Програма передбачає два роки навчання вихованців у групах початкового та основного рівнів впродовж. На опрацювання навчального матеріалу відводиться така кількість годин:

початковий рівень (1 рік навчання) – 144 год. (4 год./тиждень), (діти віком 6-9 років);

основний рівень (1 рік навчання) – 216 год. (6 год./тиждень), (діти віком 8-14 років).

Робота фольклорного колективу багатогранна та передбачає комплексне освоєння фольклорного матеріалу. Насамперед, це вивчення та збереження української народнопісенної творчості, в тому числі дитячого фольклору, народного танцювального мистецтва, гри на народних інструментах, обрядів і звичаїв, народного прикладного мистецтва, відтворення (виконання) кращих зразків фольклору. Така різноманітність напрямків збагачує дітей, розвиває їх самодіяльну творчість і фантазію. Дитячий фольклорний колектив не тільки вивчає, а й пропагує кращі вокальні зразки народної творчості, виконуючи їх у народнопісенному стилі, який відрізняється від академічного співу відкритим звуком, живим, «оголеним» інтонуванням слова.

Формування співучого звуку в народній манері виконання – основне завдання вокальної практики для кожного вихованця. Завданням керівника є не допущення скутого, різкого, надто відкритого або крикливого звучання. Зусилля при співі відкритим народним грудним звуком не повинні бути надмірними та виснажливими для учнів. Водночас, при поєднанні співу з рухами та грою, має зберігатись якість і сила звучання голосу.

У вихованців необхідно формувати розуміння і «чуття» музики, що допоможе їм в подальшому працювати самостійно. Обов'язковою є робота над вокальними навичками учасників, поступовим, грамотним розширенням їх голосового діапазону. Керівник має працювати над співочим диханням виконавців, правильною артикуляцією, чіткою дикцією, домагаючись, аби виконання творів було таким же природним, як і процес мовлення.

Особливу увагу потрібно звертати на підголосковий спів, оскільки можливість виконання підголосків є окрасою народних творів. Невловимі мелодичні нюанси, які майже неможливо передати за допомогою нотного запису, найвідчуттіші в «живому» виконанні. Тому стильові особливості народної імпровізації кожного регіону діти, по можливості, повинні переймати

з голосу або з фонограми голосу місцевого виконавця. Діалектний говір, використаний у фольклорних програмах, надасть їм особливої неповторності.

Програма колективу передбачає наступні теми: основи народознавства, вокально-хорова робота, дитячий фольклор, народні танці, інструментальна музика, концертно-масова робота, експедиційна діяльність, розважальні, пізнавальні та виховні заходи.

Фольклорний колектив може складатися з однієї або декількох груп, в залежності від репертуару, та з чотирьох вікових категорій дітей. Репертуар колективу добирається відповідно до кожної з вікових категорій, творчої працездатності та виконавських здібностей учасників. Наприклад, пісні з танцювальними рухами або театральними діями повинні бути простими у вокальному виконанні, оскільки увага дітей зайнята, окрім співу, танцем або грою.

Репертуар для колективу підбирається як із музичним супроводом, так і без нього. Супроводом може бути ансамбль трієстих музик у складі сопілки, скрипки, бубна як основних музичних інструментів так й інструментів, притаманних кожному окремому регіону (кларнет, бугай, басоля, тарілка, контрабас, ріжок, великий барабан тощо).

Репертуар складається, насамперед, із тих пісень, які побутують у даній місцевості з урахуванням діалектних особливостей регіону. Краще не вводити в нього власні обробки та авторські твори, оскільки вони порушують особливості народного виконавства. Обираючи твір, педагог має визначити його зміст, жанр, стиль, структуру, форму, емоційне навантаження, силу психологічного впливу на учасників, особливості драматургічного розвитку, можливість художнього виконання, довготу звучання та виконавські труднощі.

Специфічність фольклорного колективу полягає в багатожанровості, а це, в свою чергу, вимагає залучення до участі в ньому керівників народного танцю та ансамблю народних інструментів, режисера, концертмейстера (баяніста-аккомпаніатора). Участь у роботі колективу баяніста-аккомпаніатора допомагає у вивченні нових творів, хоча виступ на сцені бажано проводити без його супроводу чи в супроводі ансамблю народних інструментів.

Проводити заняття керівник може в будь-якій формі: урок-гра, урок-казка, урок-пошук, урок-спів, урок-бесіда, лекція-концерт, яка перетворюється у масовий захід: тематичну програму, календарно-обрядове дійство, вечір-зустріч, вечорниці тощо. Важливе значення для фольклорного колективу має експедиційно-пошукова робота.

Учасники старших вікових категорій повинні систематично брати участь у концертній діяльності, що є необхідною умовою їх творчого зростання та морального стимулювання. Після кожного виступу в концертній програмі або в іншому масовому заході необхідно провести його спільне обговорення педагогами й вихованцями. Така форма роботи є застереженням від повторення помилок учасниками виступу.

Формами контролю за результативністю навчання є відкриті, підсумкові заняття, участь в конкурсах, концертах, масових заходах (Різдво, свято

Миколая, свято Матері, вечорниці, ігрові дитячі програми тощо). Масові заходи, успішно проведені фольклорним колективом є підсумком його діяльності (за певний період навчання).

За цією програмою можуть проводитись заняття в групах індивідуального навчання, які організуються відповідно до Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах.

Програма є орієнтовною. За необхідності керівник гуртка може внести до програми зміни, які не повинні впливати на загальний зміст навчальної програми. Незмінними мають залишатися мета, завдання і прогнозований результат освітньої діяльності.

Початковий рівень НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	2	-	2
2.	Основи народознавства	6	4	10
3.	Вокально-хоровий спів	6	60	66
4.	Дитячий фольклор	-	38	38
5.	Елементи хореографії	-	10	10
6.	Концертна діяльність	-	16	16
7.	Підсумок	-	2	2
	Разом:	14	130	144

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (2 год.)

Теоретична частина. Мета, завдання та зміст роботи. Правила поведінки в колективі. Організаційні питання. Правила безпеки життєдіяльності.

Пояснення термінів «фольклор», «традиції», «звичаї», «обряди».

2. Основи народознавства (10 год.)

Теоретична частина. Походження та жанри українського фольклору. Поняття про родовід, народну та українську національну символіку. Обереги.

Практична частина. Проведення зустрічей з народними виконавцями та майстрами народно-ужиткового мистецтва.

3. Вокально-хоровий спів (66 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення з вокально-хоровими особливостями співу в народній манері. Поняття імпровізації. Особливості роботи над співом в унісон з метою створення єдиної манери співу. Голосовий діапазон. Двоголосся. Співоче дихання. Артикуляція, дикція. Аналіз музичної структури

(кількість фраз, схожі вони чи різні, лад тощо).

Практична частина. Прослуховування мелодії чи твору з голосу та з фонозапису виконавців, професійних і дитячих фольклорних колективів. Формування правильного відкритого, легкого, дзвінкого звуку. Формування вокально-хорових навичок співу в народній манері. Поступовий розвиток голосового діапазону з індивідуальним підходом до кожного учасника. Розучування пісень (Додаток). Переказ-виконання пісні. Загострення уваги на найбільш інтонаційно важких фрагментах твору. Спроби імпровізації. Двоголосся. Варіації окремих мелодій. Складання мелодії на текст. Складання тексту на мелодію.

4. Дитячий фольклор (38 год.)

Практична частина. Вправи-ігри на розвиток уваги, ініціативи, самостійності учасників фольклорного колективу. Вивчення з дітьми простих народних пісень із невеликим співочим діапазоном, які зустрічаються в дитячих іграх («Іде дід», «Ой, на горі мак», «Жучок», «А ми просо сіяли», «Мишка» тощо), колискових, обрядових (колядки, щедрівки тощо).

5. Елементи хореографії (10 год.)

Практична частина. Вправи на розвиток правильної постави (тренування м'язів, які утримують хребет, і м'язів черевного преса). Опанування легких рухів і поєднання їх із текстом пісні.

6. Концертна діяльність (16 год.)

Практична частина. Участь у конкурсах, концертах, святах. Відвідування краєзнавчих, природничих та історичних музеїв. Екскурсії

7. Підсумок (2 год.)

Теоретична частина. Підбиття підсумків.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

- значення термінів «фольклор», «традиції», «звичаї», «обряди»;
- елементи українських народних свят і обрядів;
- українську символіку;
- фольклорні особливості свого регіону;
- правильне співоче дихання та співочу поставу.

Вихованці мають уміти і застосовувати:

- правильно дихати під час співу;
- володіти навичками артикуляції й дикції під час співу;
- виконувати українські народні та обрядові пісні;
- виконувати дитячі фольклорні пісні з елементарними рухами;

- виконувати твори в унісон;
- виконувати фізичні вправи на розвиток правильної постави.

Вихованці мають набути досвід:

- співу в унісон;
- виконання українських народних пісень;
- спілкування в колективі;
- участі у конкурсах, концертах, святах.

Основний рівень НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	3	-	3
2.	Основи народознавства	9	-	9
3.	Вокально-хоровий спів	33	108	141
3.1.	Народні пісні	9	-	9
3.2.	Вокал	24	99	123
3.3.	Спів-імпровізація	-	9	9
4.	Народний танець	1	8	9
5.	Інструментальна музика	1	8	9
6.	Концертна діяльність	-	42	42
7.	Підсумок	-	3	3
	Разом:	47	169	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (3 год.)

Теоретична частина. Мета, завдання та зміст роботи. Правила поведінки в колективі. Організаційні питання. Правила безпеки життєдіяльності.

2. Основи народознавства (9 год.)

Теоретична частина. Матеріальна та духовна культура українців. Народні свята за календарем. Календарно-обрядові пісні (колядки, щедрівки, веснянки, троїцькі, купальські, жниварські, обжинкові). Патріотичні та козацькі пісні. Побутові пісні. Жартівливі пісні. Рід, родина, рідня. Українська хата. Декоративно-ужиткове мистецтво. Запис фольклорних матеріалів, паспорт фольклорного твору.

3. Вокально-хоровий спів (141 год.)

3.1. Народні пісні (9 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення з українськими народними піснями («А ми просо сіяли», «Грушечка», «Журавель», «Квочка», «Ми голубку

ізловили» тощо), обжинковими піснями («А вже сонце котиться», «Калинонька», «Ой, літає соколонько» тощо), колядками («Із-за гаю зеленого», «Колядую-дую», «Нова радість стала», «Ой, сивая тая зозуленька» тощо), щедрівками («Вітер віє», «Добрий вечір», «Ой, там стоїть хата» тощо).

3.2. Вокал (123 год.)

Теоретична частина. Основи сценічної культури. Музичний слух (звуковисотний, гармонійний, вокальний). Ланцюгове та опорне дихання, дикція, звукоутворення, ритмічний малюнок. Різниця між аутентичним і стилізованим співом.

Різножанрові народні пісні: обрядові, календарні, соціально-побутові. Ознайомлення з народними піснями різних регіонів України та різних країн через прослуховування і перегляд аудіо- та відеозаписів. Розкриття змісту творів, його взаємозв'язок із засобами музичної виразності. Аналіз музично-виразних засобів (структури, форми, ладу, ритму). Аналіз тексту.

Практична частина. Прослуховування народних пісень із живого голосу виконавця. Розвиток народного голосу. Удосконалення вокально-співочої манери виконання та уміння кожного учасника співати будь-яку партію. Поступовий розвиток діапазону голосу. Чіткий унісонний спів, єдина манера звукоутворення, чисте інтонування в голосі. Виконання пісень з рухом (хороводи, ігрові пісні). Розспівування вивчених творів або їх частин. Робота з малими формами виконання (словоспіви, дуети, тріо).

3.3. Спів-імпровізація (9 год.)

Практична частина. Імпровізація підголоскового співу.

4. Народний танець (9 год.)

Теоретична частина. Народний танець – поєднання поезії, руху та театралізації. Хоровод: круговий, ігровий, орнаментальний. Основні фігури хороводу та характерні танцювальні рухи.

Практична частина. Розвиток опорно-рухового апарату вихованців (гомілковостопних суглобів і м'язів, колінних суглобів й відповідних м'язів, а також м'язів плечового поясу та рук, які відтворюють характерні танцювальні рухи). Вивчення кругового, ігрового, орнаментального хороводів та основних фігур хороводів: «корзинка», «вісімка», «змійка», «колона» тощо. Танці в парі.

5. Інструментальна музика (9 год.)

Теоретична частина. Історія розвитку ансамблів народної музики. Особливості народних ансамблів різних регіонів України. Основні групи ансамблю троїстих музик: духова, струнна, ударна (шумова).

Практична частина. Ознайомлення вихованців із грою на різних народних музичних інструментах. Вибір основного складу традиційних інструментів. Підбір учасників із акторськими задатками. Робота над досягненням доброякісного ансамблевого звучання, динамічного виконання інструментами різного строю та діапазонів, досягнення чистоти строю.

6. Концертна діяльність (18 год.)

Практична частина. Сценічні виступи. Проведення концертів або участь у них (виконання пісень, танців, традиційних обрядів українського фольклору). Обмінні концерти між фольклорними колективами. Уроки-свята, уроки-звіти для родин вихованців, уроки-конкурси, уроки-вікторини тощо. Відвідування краєзнавчих, природничих та історичних музеїв. Зустрічі з митцями сцени. Екскурсії.

8. Підсумок (3 год.)

Теоретична частина. Підбиття підсумків.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

- особливості українського фольклорного жанру, народопісенної творчості українців;
- основні елементи народних свят і обрядів;
- історію розвитку ансамблів народної музики, особливості ансамблю троїстих музик;
- фольклорні особливості свого регіону;
- правила гігієни та оберігання голосу;
- правильну співочу поставу, положення тулуба, рук, ніг, голови, шиї;
- особливості народної манери виконання;
- різницю між академічним і народним співом.

Вихованці мають уміти і застосовувати:

- правильно дихати під час співу;
- володіти навичками правильної артикуляції й дикції під час співу;
- користуватися навичками сценічної мови;
- виконувати українські народні та обрядові пісні;
- використовувати елементи сценічного руху під час виконання пісень;
- виконувати твори в унісон та у двоголоссі з елементами триголосся;
- записувати пісенно-музичні й оповідальні фольклорні матеріали;
- складати паспорт фольклорного твору.

Вихованці мають набути досвід:

- індивідуального та ансамблевого співу;
- виконання українських народних та обрядових пісень;
- спілкування в колективі;
- участі у конкурсах, концертах, святах.

ОРИЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ

№	Основне обладнання	Кількість, шт.
<i>Інструменти</i>		
1.	Фортепіано	1 шт.
2.	Домбра	10 шт.
3.	Баян	2 шт.
4.	Скрипка	5 шт.
5.	Дерев'яні та металеві ложки	1 компл.
6.	Гітара шестиструнна	10 шт.
7.	Дзвіночки (високі, низькі)	1 компл.
8.	Бубон	4 шт.
9.	Сопілка	10 шт.
10.	Ксилофон	1 шт.
11.	Сопілка	5 шт.
<i>Таблиці та плакати</i>		
1.	Таблиці з музичної грамоти	1 компл.
2.	Плакати для слухання музики	1 компл.
<i>Картини</i>		
1.	Портрети українських композиторів класиків	1 компл.
2.	Портрети зарубіжних композиторів класиків	1 компл.

ЛІТЕРАТУРА

1. Великдень в Україні. : Нариси про Великодні свята з народними піснями. – К. : Музична Україна, 1993. – 128 с.
2. Великдень. [Звукозапис]: Мультимедійне видання про Весняний цикл святкувань в Україні (веснянки, гаївки). – К. : Просвіта, – 2006. (CD-ROM).
3. Вістку радісну несемо. / Монастир Монахів Студитського Уставу. – Л. : «Свічадо», – 2000.
4. Воропай. О. Звичаї нашого народу. : Етногр. нарис / О. Воропай. – К. : Оберіг, Т. 1, 2. – 1993. – 590 с.
5. Збірник «Навчальні програми з позашкільної освіти. Художньо-естетичний напрям» за заг. ред. Г. А. Шкури, Т. В. Биковського, випуск 1, К. : УДЦПО, 2016. – 223 с.
6. Іваницький А. І. Український музичний фольклор. / А. І. Іваницький; Ін-т мистецтвознав., фольклористики та етнології ім. М. Рильського, Нац. акад. наук України. – Вид. 3-тє, доопрац. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 320 с.
7. Купальські пісні. : Пісенник. / упор. О. Ю Чебанюк. – К.: Музична Україна, 1989. – 196 с.
8. Маковій Г. П. Затоптаний цвіт. : Народознав. оповідки / Г. П. Маковій. – К. : Укр. письм., 1993. – 205 с.
9. Манько В. Українська народна писанка. / В. Манько. Монастир Монахів Студитського Уставу – Л. : «Свічадо», 2001. – 48 с.

10. Народ скаже, як зав'яже. : Укр. нар. прислів'я, приказки, загадки, скоромовки / упоряд. та передм. Н. С. Шумада. – К. : Веселка, 1985. – 173 с.
11. Перлини української народної пісні. : Пісенник / упоряд. та передм. М. М. Гордійчук. – К. : Музична Україна, 1991. – 383 с.
12. Подарунки Святого Миколая. – / Гайнер Кляра та ін. // К. : Соняшник, 1993. – № 9-10. – С. 1–10.
13. Різдвяна Псальма. [Ноти]: укр. нар. колядки та щедрівки в обробках для мішаного хору / упоряд. Л. В. Якуб'як. – К. : Музична Україна, – 1992. – 72 с.
14. Скуратівський В. Т. Місяцелік. Український народний календар / В. Т. Скуратівський. – К. : Мистецтво, 1993. – 207 с.
15. Танцювальні пісні. : Збірник / упоряд. та передм. О. І. Дей. – К. : Наукова думка, 1970. – 802 с.
16. Ткачук С. Ти, малий, скажи малому. / С Ткачук . – К. : Веселка, 2008. – 48 с.
17. Український вертеп: вертеп у драматургії, прозі та поезії ХІХ–ХХ ст. : Збірник / упоряд. М. М. Сулима. – К. : Дніпро, 2010. – 608 с.
18. Український дитячий фольклор. / упоряд. Г. В. Довженок. – К. : Наукова думка, 1984. – 471 с.
19. Український фольклор. / упоряд. О. Ю. Бріцина. – 2-е вид. – К. : Освіта, 1998. – 752 с.
20. Українські народні пісні. / упоряд. та передм. М. М. Гордійчук. – К. : Музична Україна, 1987. – 752 с.
21. Українські прислів'я та приказки. – К. : Дніпро, 1984. – 390 с.
22. Фольклорна веселка. Українські народні пісні. / упоряд. та спец. ред. М. М. Гордійчук. – К. : Музична Україна, 1984. – 177 с.
23. Цьось А. В. Українські народні ігри та забави. / А. В. Цьось. – Луцьк: Надстир'я, 1994. – 96 с.
24. Червоная калинонька. Українські народні пісні / упоряд. В. М. Пономаренко. – К. : Музична Україна, 1988. – 199 с.
25. Чубинський П. Календар народних звичаїв і обрядів. / П. Чубинський. – К. : Музична Україна, 1993. – 80 с.
26. Щедрий вечір : колядки, щедрівки, засівалки. : Збірник / упоряд. Д. Єсипенко. – К. : Респ. центр духовн. культури, 1992. – 38 с.
27. Ярешко Л. Є. Весела абетка. / Л. Є. Ярешко. – Чернігів : Десна 1992. – 79 с.

Додаток
до навчальної програми з позашкільної освіти
художньо-естетичного напрямку
«ФОЛЬКЛОРНЕ МИСТЕЦТВО»

ОРІЄНТОВНИЙ РЕПЕРТУАР МУЗИЧНИХ ТВОРІВ

Початковий рівень

Приспівки

1. «А в горобейка»

2. «Вийди сонечко»
3. «Ди-би, ди-би»
4. «Іде дід»
5. «Мисливець»

Народні пісні

1. «Дрібушечки»
2. «Жучок»
3. «Журавель»
4. «Золоте зернятко»
5. «Кіт і миші»
6. «Маківочки»
7. «Ой до нори мишка»
8. «Ой на горі жито»

Обрядові пісні

1. «А ми просо сіяли»
2. «Го-го коза»
3. «Дивувалися ліси»
4. «Колядочку дарую»
5. «Прийди, весна»
6. «Миколайчику»
7. «Святий Миколаю»
8. «Христос воскрес»

Колискові пісні

1. «Котику сіренький»
2. «Ой, лю-лю-лю»
3. «Ой, коточок»
4. «Ой, світи місяцю»

Жартівливі пісні

1. «Грицю, до роботи»
2. «Дінь-дон»
3. «Метелиця»
4. «Новий рік»
5. «Ой, зимонько»
6. «Ой, мете, мете зима»

Основний рівень

Приспівки

1. «А в горобейка»

2. «Вийди сонечко»
3. «До горобчика гніздо»
4. «Котика нема»
5. «Мисливець»
6. «Печу хлібчик»

Народні пісні

1. «А ми просо сіяли»
2. «Я лисичка, я сестричка»
3. «Грушечка»
4. «Дрібушечки»
5. «Журавель»
6. «Квочка»
7. «Золоте зернятко»
8. «Ми голубку ізловили»
9. «Насточка»
10. «Ой, заграйте, дурарики»
11. «Ой, до нори мишка»
12. «Ой, на горі жито»
13. «Ходить жучок по долині»

Обрядові пісні

Обжинкові пісні

1. «А вже сонце котиться»
2. «А вже час і пора»
3. «Дивувалися ліси»
4. «Вийшли в поле косарі»
5. «Калинонька»
6. «Кривий танок»
7. «Ой, літає соколенько»

Колядки

1. «Вітер віє»
2. «Добрий вечір тобі»
3. «Із-за гаю зеленого»
4. «Колядую-дую»
5. «Не світ не зоря»
6. «Ой, радуйся земле!»
7. «Ой, сивая та зозуленька»
8. «Що в дядька, дядька»
9. «Нова радість стала»

Щедрівки

1. «Вітер віє»
2. «Добрий вечір»

3. «Наша Маланка»
4. «Ой, зимонько»
5. «Ой, там стоїть хата»
6. «Станьте ви в ряду»
7. «Старий рік минає»
8. «Ой, чи є, чи нема»
9. «Щедрик-ведрик»

Пісні на Масляну

1. «Великодня»
2. «Масляна – любе свято»
3. «Масляна, от я іду»
4. «Ой, масляна прийшла»
5. «Як від масла гора ясна»

Веснянки

1. «А вже весна скресла»
2. «Весна, весна, весняночка»
3. «Весняночка»
4. «Вербовая дощечка»
5. «Збирались дівки»
6. «Ой, весна, весна»
7. «Ой, минула вже зима»
8. «Ой, нумо»
9. «Ой, ти, весна красна»
10. «Прийди весна»
11. «Що первая благовісна»

Купальські пісні

1. «Кругом Мариноньки»
2. «Ой, купався Іван»
3. «Ой, на Івана, та й на Купала»

Троїцькі пісні

1. «Ой, дівоньки, ідіть сюди»
2. «Ой, ти, зав'єм вінки»
3. «Ой, троїця – землі свято»

Жартівливі пісні

1. «Варенички»
2. «Грицю, до роботи»
3. «Дівка Явдошка»
4. «Дінь-дон»
5. «Метелиця»
6. «Новий рік»
7. «Ой, зимонька»
8. «Ой, мете, мете зима»

9. «Ой, там на товчку»
10. «Ой, у полі три дубки»
11. «Ой, у полі нивка»
12. «Ой, ходив журавель»
13. «Ой, у лузі калина»
14. «Ой, заграйте, дударики»

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО НАПРЯМУ «ХЛОПЧАЧИЙ ХОРОВИЙ СПІВ»

Початковий, основний та вищий рівні, 4 роки навчання

Автори: О. О. Волкова, Р. В. Толмачов,
Н. М. Петлицька, В. П. Мельник

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність навчальної програми полягає в тому, що хоровий спів є одним з основних видів музичного мистецтва, який займає важливе місце в позашкільній роботі. Відмінними ознаками навчальної програми є ідея про те, що хор є важливим засобом музично-творчого розвитку хлопчиків та юнаків та має ряд особливостей, однією з яких є об'єднання дітей в колективі та колективна основа виконання.

Робота вокально-хорового колективу будується за принципами здійснення міжпредметних зв'язків. Заняття у ньому вагомо доповнюють базові знання учнів зі співу, музики, сольфеджіо.

В основу програми покладено «Навчальну програму хлопчачого хорового співу (О. О. Волкова, Р. В. Толмачов, Н. М. Петлицька, В. П. Мельник)», яка опублікована в збірнику «Навчальні програми з позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку / за ред. Биковського Т.В., Шкура Г.А. – К. : УДЦПО, 2016. – Вип. 1. – 222 с.».

Навчальна програма реалізується в гуртках, студіях, творчих об'єднаннях хлопчачого хорового співу закладів позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку вокального профілю та спрямована на вихованців віком 5-18 років.

Метою навчальної програми є формування компетентностей особистості засобами вокально-хорового співу у складі хлопчачо-юнацької капели.

Основні завдання полягають у формуванні таких компетентностей:

пізнавальної, яка передбачає ознайомлення з основами академічного вокально-хорового співу, сценічної культури; основними поняттями і термінами музичної мови, в тому числі нотною грамотою та сольфеджіо; правилами гігієни й оберігання голосу; правильною співочою поставою;

практичної, яка орієнтована на навчання основам академічного вокально-хорового співу, сольфеджування; оволодіння навичками співочого дихання, розвиток музичного слуху, удосконалення мовного апарату;

творчої, яка забезпечує розвиток індивідуальних музичних здібностей (вокального слуху та голосу, ритмічності) вихованців у процесі оволодіння основами вокального мистецтва, формування музично-естетичного смаку; підвищення виконавської майстерності; прагнення до гармонії, уміння бачити її в музиці, людині, навколишньому світі; психологічному вивільненню та творчому розкриттю особистості через виконавський досвід;

соціальної, яка спрямована на виховання дбайливого ставлення до здобутків національної та світової культури, мовної культури, духовних традицій; громадянської свідомості та національної гідності через виконання кращих творів вітчизняної музики; формування навичок професійної взаємодії та прагнення до створення комфортного, доброзичливого клімату в колективі.

Пропонована програма побудована на основі компетентнісного, діяльнісного та особистісно-орієнтованого підходів та на принципах від простого до складного, доступності, науковості, єдності навчання та виховання.

Програму побудовано за концентричним принципом, тому окремі розділи і теми повторно вивчаються як на одному, так і на різних рівнях навчання з розширенням та поглибленням змісту навчального матеріалу.

Програма передбачає навчання вихованців у групах початкового, основного та вищого рівнів впродовж чотирьох років навчання. На опрацювання навчального матеріалу відводиться така кількість годин:

початковий рівень (1 рік навчання) – 216 год. (6 год./тиждень), (діти віком 5-9 років);

основний рівень (2 роки навчання): 1-й рік – 216 год. (6 год./тиждень), (діти віком 8-12 років), 2-й рік – 360 год. (10 год./тиждень), (діти віком 9-14 років);

вищий рівень (1 рік навчання) – 432 год. (12 год./тиждень), (діти віком 13-18 років).

В умовах позашкільного навчального закладу навчити дитину грамотно співати (оволодіваючи при цьому значним концертним репертуаром) і досягти високого виконавського рівня можна лише за рахунок дуже ретельного щорічного відбору дітей (віком 5–8 років) у підготовчі групи та індивідуального спостереження за ними та вчасного переведення хлопчиків до концертного складу, де юні співаки протягом ще одного року не беруть участі в концертній діяльності, відпрацьовуючи вокальну манеру та доопрацьовуючи репертуар в повноцінному хоровому ансамблі.

Специфіка хору хлопчиків полягає в тому, що вокальний апарат у них формується з 10–11 років, а у зв'язку з мутацією голосу виконавський вік триває, як правило, до 14 років. Найоптимальніший термін перебування хлопчиків у концертному складі хору – з 11 до 14 років.

Навчальні групи формуються з урахуванням віку вихованців, року навчання й підготовленості з дотриманням розподілу на початковий, основний і вищий рівні навчання.

У хорові групи приймають дітей, які мають вокально-музичні здібності хоча б мінімального рівня, та виявляють інтерес і бажання до занять хоровим співом.

Діти віком 5–8 років, які не мають початкової підготовки, під час прийому проходять вокальне (голосові дані, координація слуху й голосу, звуковідтворення) та музичне тестування (наявність почуття ритму, музичного слуху та пам'яті). Діти віком 8 і більше років, які мають початкову підготовку, проходять усне анкетування (мотиви вибору та характер інтересу до занять у

хоровому колективі, очікувані результати), вокально-музичне тестування (визначення рівня попередньої підготовки, музичних даних і вокальних здібностей).

Хорова капела складається з молодшого хору (групи початкового рівня навчання для дітей віком 5–8 років), підготовчого, або кандидатського, складу (групи основного рівня навчання для хлопчиків та юнаків віком 8–11 років) та концертного складу (групи основного рівня навчання для хлопчиків та юнаків віком 10–14 років та групи вищого рівня навчання для юнаків).

Тривалість навчання у групах початкового рівня становить 2 роки для 5–6 річних дітей та 1 рік навчання для дітей віком 7–8 років. Заняття проводяться тричі на тиждень по 2 години.

Заняття з хорового співу, музичної грамоти та сольфеджіо проводяться разом: діти отримують теоретичні знання й навички сольфеджування в процесі оволодіння технікою співу, розучування хорових творів. У період підготовки до концертних виступів групове заняття з хорового співу може бути замінене на зведену хорову репетицію.

Навчання у групах основного рівня (діти від 8 до 14 років) відбувається загалом протягом чотирьох років.

Діти, які виявили яскраву вокально-музичну обдарованість або мають попередню підготовку, можуть пройти початкову підготовку за прискореним варіантом або бути зарахованими відразу в групи основного рівня навчання.

Форми організації занять:

групова (хоровий спів, музична грамота та сольфеджіо, репетиції й концертні виступи);

індивідуальна (індивідуальний вокал, вивчення сольних концертних номерів).

Для розширення загального світогляду вихованців і формування в них художньо-естетичного смаку велике значення мають відвідування концертів, театральних вистав, зустрічі з композиторами, професійними музикантами і виконавцями, а також участь у різноманітних фестивалях, конкурсах і хорових форумах.

Формами контролю за результативністю навчання є відкриті та підсумкові заняття, участь в конкурсах, концертах.

За даною програмою можуть проводитись заняття в групах індивідуального навчання, які організуються відповідно до Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах.

Програма є орієнтовною. За необхідності керівник гуртка може внести до програми зміни, які не повинні впливати на загальний зміст навчальної програми. Незмінними мають залишатися мета, завдання і прогнозований результат освітньої діяльності.

**Початковий рівень
НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН**

№	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	2	-	2
2.	Хорове виконавство	16	150	166
2.1.	Музична класика	-	24	24
2.2.	Вокально-хорові твори	-	50	50
2.3	Вокально-хорові навички	16	76	92
3.	Музична грамота та сольфеджіо	16	18	34
4.	Концертна діяльність	-	12	12
5.	Підсумок	-	2	2
	Разом:	42	182	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (2 год.)

Теоретична частина. Мета, завдання та зміст роботи. Правила поведінки в колективі. Організаційні питання. Правила безпеки життєдіяльності.

Місце хорового співу серед основних видів музичного виконавства.

2. Хорове виконавство (166 год.)

2.1. Музична класика (24 год.)

Практична частина. Прослуховування музичних творів: Ж. Бізе «Хор хлопчиків з опери «Кармен»»; Р. Шуман «Сміливий вершник»; М. Дремлюга. «Ведмежатко в лісі» тощо.

2.2. Вокально-хорові твори (50 год.)

Практична частина. Вивчення творів з репертуару молодшого хору (Додаток).

2.3. Вокально-хорові навички (92 год.)

Теоретична частина. Правила хорового співу. Правильна співоча постава тіла. Жести диригента-хормейстера (вступ, сильна доля, характер жесту на legato, staccato, non legato, marcato). Види дихання. Знайомство з голосовим апаратом. Висота звуку, регістр.

Практична частина. Вправи для розвитку співочого дихання: економний видих на рахунок 10, 20; видих на шиплячі приголосні звуки *ш, с, пф, кх*. Вправи на формування голосних звуків, чіткої дикції та артикуляції (спів на складі: *мі-ме-ма-мо-му* та ін.). Вправи на вирівнювання хорового унісону, вміння повторити заданий звук (на голосних звуках *и, е, а, у, і, є, ї, ю*). Вправи на формування правильної співочої атаки звуку (м'якої і твердої). Вправи на розвиток навичок колективного співу (вступ та закінчення співу разом, спів різновисоких звуків, тримання строю, інтонування тощо).

3. Музична грамота та сольфеджіо (34 год.)

Теоретична частина. Основні музичні поняття і терміни. Звук, висота звуку, регістр. Метроритм (сильна і слабка долі, такт). Темп. Динаміка.

Практична частина. Вправи на повторення заданого ритмічного малюнку. Завдання на відтворення оплесками ритмічного малюнку вивченої вправи чи пісні. Спів за рукою диригента невеликих вправ і простих мелодій. Спів вправ із динамічними відтінками. Вправи на розвиток мелодійного та гармонійного слуху: визначення на слух висоти звуку, їх кількості (один чи два), напрямку руху мелодії, поступовості чи стрибковості тощо.

4. Концертна діяльність (12 год.)

Практична частина. Участь у концертах, конкурсах, святах. Зустрічі з композиторами, професійними музикантами і виконавцями. Екскурсії.

5. Підсумок (2 год.)

Теоретична частина. Підбиття підсумків.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

- елементарні терміни та поняття музичної грамоти і сольфеджіо;
- жести хормейстера;
- поняття висоти, гучності, тривалості музичних звуків;
- динамічні відтінки;
- правила гігієни та оберігання голосу;
- правила співу (дихання, постава).

Вихованці мають уміти і застосовувати:

- правильно дихати під час співу;
- виконувати музичні вправи, вивчені впродовж року;
- визначати на слух висоту звуку;
- повторювати заданий звук;
- виконувати хорові твори у супроводі.

Вихованці мають набути досвід:

- виконання вокальних творів з репертуару колективу;
- спілкування в колективі;
- участі у конкурсах, концертах, святах.

Основний рівень, перший рік навчання
(кандидатський склад капели)
НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	3	-	3
2.	Хорове виконавство	9	108	117
2.1.	Музична класика	-	6	6
2.2.	Вокально-хорові твори	-	45	45
2.3.	Вокально-хорові навички	9	57	66
3.	Музична грамота та сольфеджіо	12	15	27
4.	Концертна діяльність	-	66	66
4.1.	Зведені репетиції	-	45	45
4.2.	Концертні виступи	-	21	21
5.	Підсумок	-	3	3
	Разом:	24	192	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (3 год.)

Теоретична частина. Мета, завдання та зміст роботи. Правила поведінки в колективі. Організаційні питання. Правила безпеки життєдіяльності.

Особливості хорового співу.

2. Хорове виконавство (117 год.)

2.1. Музична класика (6 год.)

Практична частина. Прослуховування музичних творів: О. Архангельський «Хоровий концерт»; Д. Бортнянський «Третій хоровий концерт»; Г. Гендель «Dignare»; М. Леонтович «Щедрик»; М. Лисенко «Хоровий концерт»; В. Моцарт «Ave verum»; К. Стеценко, сл. В. Самійленка, перекл. для хору М. Кацала «Вечірня пісня»; «Козацькі пісні» в обр. Л. Ревуцького тощо.

2.2. Вокально-хорові твори (45 год.)

Практична частина. Вивчення хорових творів із репертуару колективу (Додаток).

2.3. Вокально-хорові навички (66 год.)

Теоретична частина. Ланцюгове дихання. Атака звуку. Формування голосних звуків і чіткість приголосних. Хорова партитура.

Практична частина. Вправи на закріплення і розвиток вокально-хорових навичок (дихання, звуковидобування, інтонування тощо). Вправи на вирівнювання, утримання звуку та хорового унісону при співі а cappella (а, о, *mormorando*). Вправи на розширення співочого діапазону. Вправи на вивчення прийомів технічного та виразно-художнього виконання (якість звуку, темпові,

ритмічні, динамічні відхилення, використання звукових ефектів тощо). Вправи на розвиток тембральної звучності (для дискантів – на розвиток та якість звучання головного звуку, для альтів – м'яке, наповнене звучання грудного регістру). Вивчення хорових творів (Додаток).

3. Музична грамота та сольфеджіо (27 год.)

Теоретична частина. Нотні знаки. Тон, півтон. Знаки альтерації. Такт, музичний розмір (2/4, 3/4, 4/4, 3/8, 6/8). Ліга. Динамічні відтінки.

Практична частина. Спів вправ на два та три голоси (з утриманням строю та ансамблю). Спів інтервалів (ч.4, ч.5, в.6, м.6, ч.8). Спів ланцюжків акордів (Т-S6/4-D6-Т, Т-П6/5-D6-Т тощо). Ритмічні диктанти. Спів мелодії з листа.

4. Концертна діяльність (66 год.)

4.1. Зведені репетиції (45 год.)

Практична частина. Вивчення хорових творів (Додаток). Зустрічі з митцями сцени.

4.2. Концертні виступи (21 год.)

Практична частина. Вивчення окремих дво- та триголосних творів для концертних виступів. Концертні виступи. Участь у конкурсах, концертах, святах. Екскурсії.

5. Підсумок (3 год.)

Теоретична частина. Підбиття підсумків.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

- основні музичні терміни;
- нотні знаки;
- елементи музичної мови (мелодія, ритм, темп, тембр, тощо);
- поняття: мелодія, ритм, мотив, музична фраза, інтервал, темп, тембр, акомпанемент (особливості звучання різних музичних інструментів);
- жанри музичних творів;
- правила гігієни та оберігання голосу;
- правила співу (постава, дихання);
- виражальні та зображальні можливості музики.

Вихованці мають уміти і застосовувати:

- правильно дихати під час співу (вдих та видих залежно від характеру музики);
- володіти своїм артикуляційним апаратом;
- виконувати музичні вправи, вивчені впродовж року;
- чисто інтонувати;
- співати, не напружуючи голос;

- співати з нот;
- вести звук legato, non legato, staccato;
- розрізняти тембр музичних інструментів;
- виконувати вивчені пісні в супроводі інструмента;
- співпрацювати ансамблі.

Вихованці мають набути досвід:

- індивідуального та ансамблевого співу;
- виконання вокальних творів з репертуару хорового колективу;
- дво- та триголосого співу;
- спілкування в колективі;
- участі у конкурсах, концертах, святах.

Основний рівень, другій рік навчання
(концертний склад капели)
НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	2	-	2
2.	Хорове виконавство	12	168	180
2.1.	Музична класика	-	8	8
2.2.	Вокально-хорові твори	-	90	90
2.3.	Вокально-хорові навички	12	70	82
3.	Музична грамота та сольфеджіо	18	18	36
4.	Концертна діяльність	-	140	140
4.1.	Зведені репетиції	-	99	99
4.2.	Концертні виступи	-	41	41
5.	Підсумок	-	2	2
	Разом:	32	328	360

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (2 год.)

Теоретична частина. Мета, завдання та зміст роботи. Правила поведінки в колективі. Організаційні питання. Правила безпеки життєдіяльності.

2. Хорове виконавство (180 год.)

2.1. Музична класика (8 год.)

Практична частина. Прослуховування музичних творів: Б. Лятошинський «По небу крадеться луна»; В. Моцарт «Regina coeli»; С. Рахманінов «Тобі співаємо»; укр. нар. пісня-марш «Стяг», сл. Б. Грінченка; тощо.

2.2. Вокально-хорові твори (90 год.)

Практична частина. Вивчення хорових творів: Д. Борзнянський «Третій

хоровий концерт», «Многая літа»; М. Лисенко «Хоровий концерт; А. Шнітке «Три духовних хори» та інші хорові концерти.

Відпрацювання почуття ансамблю – як в окремій партії, так і в хорі. Досягнення ансамблевого ритмічного й динамічного звучання; відпрацювання засобів виразності, чистоти вокально-художнього інтонування. Відчуття стилю твору. Вокальні вправи та вокалізи для розвитку вокальних здібностей і техніки співу. Подолання індивідуальних труднощів.

2.3. Вокально-хорові навички (82 год.)

Теоретична частина. Тверда та придихова атаки звука. Знаки хорової партитури. Особливі прийоми співу й звукові ефекти. Гігієна та оберігання голосу. Вимоги до постави співака.

Практична частина. Вправи на закріплення та розвиток вокально-хорових навичок (дихання, видобування звуку, інтонування, артикуляція, дикція тощо). Вправи на відпрацювання основних штрихів (*legato*, *non legato*, *staccato*, *marcato*), прийомів (*mormorando*, *sub P*, *sub F*). Вправи на розвиток дихання для позиційного відчуття піднебіння, на різні види дихання, на розвиток активної співочої позиції. Вправи на вирівнювання хорового унісону при співі а *caprella*. Вправи на розширення співочого діапазону. Вправи на вивчення прийомів і засобів технічного та виразно-художнього виконання (якість звуку, темпові, ритмічні, динамічні відхилення, використання звукових ефектів тощо). Вправи на розвиток тембральної звучності й єдності виконання по хорових голосах, на вміння поєднувати головний і грудний регістри (виконання перехідних звуків, плавність переходу з одного регістру в інший).

3. Музична грамота та сольфеджіо (36 год.)

Теоретична частина. Простий і складний музичні розміри (4/4, 5/4, 7/4, 3/8, 5/8, 6/8, 9/8, 12/8). Динамічні відтінки. Транспозиція, модуляція.

Практична частина. Спів вправ на два-чотири голоси. Спів інтервалів і визначення на слух (м.2, в.2, м.3, в.3, ч.4, ч.5, м.6, в.6, м.7, в.7, ч.8, тритони).

Спів ланцюжків акордів (тризвуки й їх вживання, септакорди – D7, II7, VII7, VII7 зм.). Ускладнені ритмічні диктанти. Спів вправ із листа.

4. Концертна діяльність (140 год.)

4.1. Зведені репетиції (99 год.)

Практична частина. Вивчення концертних хорових творів із репертуару капели (Додаток). Створення почуття ансамблю в партії й у хорі, між хором і солістом, хором й інструментом акомпаніатора. Досягнення образності та виразності виконання, чистоти художньо-вокального інтонування. Зустрічі з митцями сцени.

4.2. Концертні виступи (41 год.)

Практична частина. Фестивально-концертні виступи. Участь у конкурсах, концертах, святах. Екскурсії.

5. Підсумок (2 год.)

Теоретична частина. Підбиття підсумків.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

- основні терміни та поняття музичної грамоти та сольфеджіо;
- музичні жанри та форми;
- прийоми співу та звукові ефекти;
- правила користування хоровою партитурою;
- основні засоби музичної виразності: мелодія, супровід, ритм тощо;
- виражальні та зображальні можливості музики;
- виконавські засоби, виражальні можливості музичної інтонації;
- правила гігієни та оберігання голосу;
- правила співу (постава, дихання);
- правила поведінки під час виступів;
- вимоги до учасника хорового колективу.

Вихованці мають уміти і застосовувати:

- правильно дихати під час співу;
- виконувати музичні вправи, вивчені впродовж року;
- співати з нот;
- вести звук legato, non legato, staccato, marcato;
- виконувати вивчені хорові твори в супроводі інструмента;
- володіти своїм артикуляційним апаратом;
- правильно формувати голосні в поєднанні з приголосними;
- володіти вокально-художньою інтонацією;
- володіти навичками вокально-хорового виконання;
- співпрацювати в ансамблі.

Вихованці мають набути досвід:

- індивідуального, ансамблевого та хорового співу;
- виконання вокальних творів з репертуару хорового колективу;
- дво- три-, чотириголосого співу;
- спілкування в колективі;
- участі у конкурсах, концертах, святах.

**Вищий рівень
НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН**

№	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	3	-	3
2.	Хорове виконавство	12	255	267

2.1.	Музична класика	-	15	15
2.2.	Вокально-хорові твори	-	186	186
2.3	Вокально-хорові навички	12	54	66
3.	Концертна діяльність	-	159	159
3.1.	Зведені репетиції	-	120	120
3.2.	Концертні виступи	-	39	39
4.	Підсумок	-	3	3
	Разом:	15	417	432

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (3 год.)

Теоретична частина. Мета, завдання та зміст роботи. Правила поведінки в колективі. Організаційні питання. Правила безпеки життєдіяльності.

2. Хорове виконавство (267 год.)

2.1. Музична класика (15 год.)

Практична частина. Прослуховування музичних творів композиторів М. Леонтовича, Б. Лятошинського, В. Моцарта, Л. Ревуцького, С. Рахманінова та ін.

2.2. Вокально-хорові твори (186 год.)

Практична частина. Вивчення творів концертного репертуару по партіях та на зведеному груповому занятті; вокальних творів для сольного виконання; сольних фрагментів хорових творів (Додаток).

2.3. Вокально-хорові навички (66 год.)

Теоретична частина. Вимоги до учасника концертного складу капели. Особливі прийоми співу та звукові ефекти.

Практична частина. Вправи на удосконалення прийомів хорового виконавства. Вокальні вправи та вокалізи для удосконалення техніки співу.

3. Концертна діяльність (159 год.)

3.1. Зведені репетиції (120 год.)

Практична частина. Вивчення концертних хорових творів з репертуару капели (Додаток). Створення музичного образу засобами хорового виконавства. Відтворення стилю хорового твору та манери композитора.

3.2. Концертні виступи (39 год.)

Практична частина. Виконання концертних номерів. Участь у конкурсах, концертах, святах. Екскурсії.

4. Підсумок (3 год.)

Теоретична частина. Підбиття підсумків.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

- терміни та поняття музичної грамоти та сольфеджіо;
- музичні жанри та форми;
- основи сценічної культури;
- правила користування хоровою партитурою;
- будову і принципи роботи голосового апарату;
- види дихання;
- правила гігієни та оберігання голосу;
- правила співу (співоче дихання, постава, положення тулуба, рук, ніг, голови, шиї);
- правила поведінки на сцені;
- професійні вимоги до учасника хорового колективу.

Вихованці мають уміти і застосовувати:

- дотримуватись правил співу;
- виконувати музичні вправи, вивчені впродовж року;
- співати з нот;
- володіти прийомами технічного і художнього виконання твору;
- використовувати динамічні й тембральні можливості голосу;
- володіти вокально-художньою інтонацією;
- володіти навичками вокально-хорового виконання;
- співпрацювати в ансамблі;
- тримати ритм у контрапунктному русі голосів.

Вихованці мають набути досвід:

- індивідуального, ансамблевого та хорового співу;
- виконання вокальних творів з репертуару хорового колективу;
- многоголосого співу;
- спілкування в колективі;
- участі у конкурсах, концертах, святах.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ

№	Основне обладнання	Кількість
<i>Музичні інструменти</i>		
1.	Акордеон	1 шт.
2.	Баян	1 шт.
3.	Бубон	2 шт.
4.	Дзвіночки (високі, низькі)	1 компл.
5.	Електроорган	1 шт.
6.	Камертон	1 шт.
7.	Кастаньети	3 шт.

8.	Ложки дерев'яні й металеві	12 шт.
9.	Маракаси	1 компл.
10.	Метроном	1 шт.
11.	Синтезатор	1 шт.
12.	Сопілка	4 шт.
13.	Тамбурини	2 шт.
14.	Трикутники	2 шт.
15.	Фортепіано	1 шт.
<i>Таблиці та плакати</i>		
1.	Таблиці з нотної грамоти	1 компл.
2.	Плакати для слухання музики	1 компл.
<i>Картини</i>		
1.	Портрети українських композиторів	1 компл.
2.	Портрети зарубіжних композиторів	1 компл.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алиев Ю. Б. Пение на уроках музыки : конспекты уроков, репертуар, методика / Ю. Б. Алиев. – М.: ВЛАДОС-Пресс, 2005. – 430 с.
2. Бенч-Шокало О. Г. Український хоровий спів: актуалізація звичаєвої традиції: навч. посіб. / О. Г. Бенч-Шокало. – К : Ред. журн. «Український Світ», 2002. – 440 с.
3. Вахняк Є. Хорові твори, солоспіви, твори для фортепіано / упоряд., вст. стаття О. Підківка. – Львів : НВМ поліграфічного технікуму УАД, 2003. – 96 с.
4. Вокально-хорова робота з дітьми на матеріалі вправ-розспівок [Ноти] : навч.-метод. посіб. / авт.-упоряд. І. О. Зеленецька. – Кам'янець-Подільський: Абетка, 2016. – 139 с.
5. Горбенко С. Дитяче хорове виховання / С. Горбенко. – К. : 2000. – 165 с.
6. Доронюк В. Д. Курс техніки диригування : навч.-метод. посіб. / В. Д. Доронюк. – Івано-Франківськ, 2004. – 292 с.
7. Доронюк В. Д., Зваричук Ж. Й. Шкільне хорознавство : навч. посіб. / В. Д. Доронюк. – Івано-Франківськ, 2008. – 336 с.
8. Збірник «Навчальні програми з позашкільної освіти. Художньо-естетичний напрям» за заг. ред. Г. А. Шкури, Т. В. Биковського, випуск 1, К. : УДЦПО, 2016. – 223 с.
9. Зеленецька І. О. Співають діти: Питання репертуару в дитячому хорі, методика роботи : програми для хору молодшого, середнього та старшого віку. / І. О. Зеленецька. К. :, 2000. – 90 с.
10. Микола Леонтович. Хорові твори / ред.-упоряд. В. Кузик. – К. : Музична Україна, 2019. – 464 с.
11. Ростовський О. Я. Методика викладання музики початковій школі. – Тернопіль : 2000. – 208 с.
12. Щур М. Шкільний хор. / М. Щур. – Тернопіль-Харків : Видавництво «Ранок», 2010. – 96 с.

Додаток
до навчальної програми з позашкільної освіти
художньо-естетичного напрямку
«ХЛОПЧАЧИЙ ХОРОВИЙ СПІВ»

ОРІЄНТОВНИЙ РЕПЕРТУАР

Молодшого хору

1. «Дзвенять дзвінки, Б. Фільц;
2. «Пісні-загадки», В. Подвал;
3. «Музична луна», М. Андреева.
4. «Ромен-цвіт», сл. Д. Чередниченка, муз. Л. Дичко;
5. «Ой я, жу-жу», латв. нар. пісня;
6. «Країна надій», сл. О. Кічка, муз. Ю. Дерського;
7. «Про футбол», сл. О. Албул, муз. З. Филипчук;
8. «Ми йдемо сьогодні в клас», М. Дремлюга;
9. «Ведмежатко в лісі», М. Дремлюга;
10. Хор хлопчиків з опери «Кармен», Ж. Бізе;
11. «Чоботята-дроботята», О. Зубков;
12. «Перший дзвоник», Н. Май;
13. «У долині серед літа», І. Кириліна;
14. «Співають діти», І. Кириліна;
15. «То сніжинки, мов пушинки», А. Філіпенко;
16. «Ходить гарбуз по городу», А. Філіпенко;
17. «Дударик», сл. В. Канюк, муз. Ю. Дерського;
18. «Намалюю Україну», М. Ведмедеря;
19. «До школи», М. Шуть;
20. «Гарний танець гопачок», А. Філіпенко;
21. «Пісня про зарядку», сл. М. Ясакова муз. О. Янушкевич;
22. «Два півники», укр. нар. пісня;
23. «Та й орав мужик край дороги», укр. нар. пісня;
24. «Вийшли в поле косарі», укр. нар. пісня;
25. «Новорічна нескінченна», П. Майборода;
26. «Пісенька Кенгурятки», Ю. Шевченко;
27. «Диво-місто навпаки», Ю. Шевченко;
28. «Вже сонечко в море сіда», сл. Л. Українки, муз. О. Некрасова;
29. «На зеленому горбочку», сл. Л. Українки, муз. О. Некрасова.

Концертного хору

1. «Пісня на добро», сл. Ю. Рибчинського, муз. І. Карабиця;
2. «Третій хоровий концерт», Д. Бортнянський;

3. «Многая літа», Д. Бортнянський;
4. «Пісні кохання», Й. Брамс;
5. «Dignare», Г. Гендель;
6. «Господи, помилуй нас», сл. і муз. Т. Петриненко;
7. «Пісня виноградної лози», груз. нар. пісня;
8. «Разбойника благоразумного», П. Динєв;
9. «Дримба», В. Зубицький;
10. «Щедрик», М. Леонтович;
11. «Отче наш», М. Леонтович;
12. «Чорнушко-душко», М. Леонтович;
13. Хоровий концерт «Камо поїду от лица твоего, Господи», М. Лисенко;
14. «Miserere», А. Лотті;
15. «По небу крадеться луна», Б. Лятошинський;
16. «Одного разу в Америці», Е. Морріконе, обробка для хору К. Пони;
17. «Lacrimosa», В. Моцарт;
18. «Ave verum», В. Моцарт;
19. «Regina coeli», В. Моцарт;
20. «Три поради», сл. Ю. Рибчинського, муз. І. Шамо;
21. Мюзикл «Ol' man river», аранжування Р. Толмачова;
22. Негритянський спірічуел «My Lord»;
23. «Carmina Burana» №№ 13,14 К. Орф;
24. «Stabat Mater», Ф. Пуленк;
25. «Тобі співаємо», С. Рахманінов;
26. «Молитва за Україну», сл. О. Кониського, муз. М. Лисенка;
27. «Cantus gloriosus», В. Свідер;
28. «Болеро», К. Сен-Санс;
29. «Милість спокою», К. Стеценко;
30. «Благослови, душе моя, Господи», К. Стеценко;
31. «Гей, соколи!», сл. Т. Падури муз нар.;
32. «Алілуйя», М. Леонтович;
33. «Сім експресій на вірші японських поетів», В. Тормахова;
34. «На вулиці скрипка грає», укр. нар. пісня;
35. «Ой полечко-поле», укр. нар. пісня, аранж. В. Михновецького, адаптація для хору Р. Толмачова;
36. Г. Форе Кант Жана Распіна;
37. «Panis Angelicus», Ц. Франк;
38. Псалом № 150, Ц. Франк;
39. «Три духовних хори», А. Шнітке;
40. «Богородице, діво, радуйся», О. Яциневич;
41. «Святу православну українську церкву», О. Яциневич;
42. «Чути дзвінок», О. Яциневич;
43. «Ой в Єрусалимі», О. Яциневич;
44. «Бог ся рождає», О. Яциневич;

45. «Добрий вечір», О. Яциневич;

ОРІЄНТОВНИЙ РЕПЕРТУАР ТВОРІВ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НА ФОРТЕПІАНО

Початковий рівень

1. Ансамблі:

Л. Бетховен «Марш з музики до «Афінських руїн»;

М. Глінка «Краков'як»;

2. Й. Бах «Маленька прелюдія»;

3. Л. Бетховен «Сонатина»;

4. А. Гедіке «Варіації C-dur»;

5. С. Майкапар «Метелик»;

6. В. Рюнгрок «Горе ляльки»;

7. К. Хачатурян «Сумна пісенька»;

8. Ю. Шевченко «Канон».

Основний рівень

1. Ансамблі:

В. Гаврилін Полька з балету «Анюта»;

С. Прокоф'єв Гавот з класичної симфонії;

С. Прокоф'єв Марш із музики до опери «Любов до трьох апельсинів»;

Г. Свірідов «Вальс»;

К. Хачатурян Музика до балету «Чіпполіно»;

2. Й. Бах «Маленька прелюдія»;

3. Й. Бах «Соната соль мінор»;

4. Й. Бах «Інвенції»;

5. Л. Бетховен Легка соната (f-moll, Es-dur);

6. Л. Бетховен «До Елізи»;

7. І. Беркович «Українська народна пісня»;

8. Е. Гріг «Вальс»;

9. Е. Гріг «Лірична п'єса»;

10. Е. Гріг «Поетична картинка»;

11. М. Дремлюга «Лірична пісня»;

12. В. Косенко «24 дитячі п'єси для фортепіано»;

13. М. Клементі «Сонатина»;

14. С. Майкапар «Варіації»;

15. В. Моцарт «Соната (C-dur)»;

16. В. Моцарт «Сонатина»;

17. А. Хачатурян Вальс із драми «Маскарад»;

18. П. Чайковський «Дитячий альбом»

19. П. Чайковський «Осіння пісня. Ноктюрн»;
20. К. Черні Етюди (3–4 зошити);
21. К. Черні Опус 299. Етюди (1 зошит);
22. Ф. Шопен Прелюдія № 2;
23. Ф. Шопен Прелюдія № 4.

ТЕАТРАЛЬНИЙ ПРОФІЛЬ
НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО НАПРЯМУ
«АКТОРСЬКА МАЙСТЕРНІСТЬ»

Основний та вищий рівень, 3 роки навчання

Автор: Ю. В. Гасиліна

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Процес професійної підготовки майбутнього актора – це пошук нового способу засвоєння театральної техніки.

Пропонована програма побудована на основі особистісно-орієнтованого, діяльнісного, компетентнісного підходів, в основу програми покладено «Навчальну програму акторської майстерності (Ю. В. Гасиліна)», яка опублікована в збірнику «Навчальні програми з позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку / за ред. Биковського Т. В., Шкура Г. А. – К. : УДЦПО, 2016. – Вип. 1. – 222 с.».

Навчальна програма реалізується у гуртках, секціях, творчих об'єднаннях, клубах акторської майстерності закладів позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку театрального профілю та спрямована на вихованців віком від 12 до 18 років.

Метою програми є формування компетентностей особистості засобами акторської майстерності.

Основні завдання програми полягають у формуванні таких компетентностей:

пізнавальної, яка передбачає оволодіння основними поняттями та знаннями з театального мистецтва, історії театру;

практичної, яка передбачає оволодіння навичками акторської майстерності, сценічної мови та вокалу, сценічного руху, ритміки та хореографії;

творчої, яка передбачає формування та розвиток творчих здібностей вихованців у процесі оволодіння театральним мистецтвом;

соціальної, яка передбачає виховання дбайливого ставлення до надбань світової, вітчизняної культури, мистецтва, духовних та матеріальних цінностей рідного краю, народних традицій, національної свідомості, самореалізації в соціумі, професійного самовизначення, популяризація театального мистецтва.

Програму побудовано за концентричним принципом, тому окремі розділи і теми повторно вивчаються як на одному, так і на різних рівнях навчання з розширенням та поглибленням змісту навчального матеріалу.

Програма передбачає 3 роки навчання вихованців у групах основного та вищого рівнів.

На опрацювання навчального матеріалу відводиться така кількість годин:

основний рівень (2 роки навчання): 1-й рік – 216 год. (6 год./тиждень), (діти віком 12-16 років), 2-й рік – 216 год. (6 год./тиждень), (діти віком 13-17 років);

вищий рівень (1 рік навчання) – 216 год. (6 год./тиждень), (діти віком 14-18 років).

Навчальна програма включає як теоретичну, так і практичну роботу, де вихованці зможуть використати свої знання. Вихованці розподіляються на групи. Робота передбачає використання інтерактивних методів навчання.

Програма першого року навчання передбачає: розвиток та тренування психофізичних якостей, розвиток рухових навичок; розвиток у дітей потреби виконання творчих завдань, зняти психологічні скованість та страх виступу перед аудиторією; усвідомлення юним актором почуття відповідальності за кожну дію, яка виконується на сцені, культуру поведінки та спілкування; розкриття здібностей, талантів, обдарованості вихованців, їх залучення до співпраці у культурних, виховних, громадських заходах; націленість на підвищення продуктивності навчального процесу завдяки спеціально розробленій методиці педагогічної роботи; вміння органічно переносити навички тренувальної акторської роботи в сценічне мистецтво.

Програма другого року навчання передбачає: вдосконалення вмінь та навичок, набутих за попередній рік; створення повноцінних сценічних образів, сценічну практику, участь у виставах; створення сценічних образів із різним ступенем театральної умовності; створення ролі в різних жанрах; відпрацювання методу «ідентифікації» в акторській практиці; професійну орієнтацію найбільш обдарованих та наполегливих вихованців.

Програмою третього року навчання передбачається: поглиблена робота над роллю в різних методиках, пластична сценічна образність; заняття риторикою та вокалом; знайомство з особливостями створення музичної партитури ролі.

Навчання в театральному гуртку не потребує спеціальної підготовки та знань. Навчальний матеріал програми адаптований до занять з вихованцями різного рівня підготовки. У гурток приймаються діти, які не мають медичних протипоказань, хочуть проявити себе в творчості, захоплюються театральним мистецтвом.

Усі основні напрями навчання мають комплексний характер, тісно взаємопов'язані протягом кожного заняття. Види занять: колективні, групові, індивідуальні. Навчання за програмою здійснюється відповідно до вікових особливостей дітей та індивідуального підходу

Програма передбачає проведення бесід, лекцій, вправ, етюдів, репетицій, відеопереглядів, читання, навчально-розвивальних вправ, ігор, вистав, переглядів та обговорення професійних вистав, конкурсів, фестивалів, концертів.

Методами опрацювання навчального матеріалу є словесні, наочні, практичні.

Формами контролю за результативністю навчання є відкриті заняття,

театральні концерти, конкурси, прем'єри вистав.

За даною програмою можуть проводитись заняття в групах індивідуального навчання, які організуються відповідно до Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах.

Програма є орієнтовною. За необхідності, керівник гуртка може внести до програми зміни, які не повинні впливати на загальний зміст навчальної програми. Незмінними мають залишатися мета, завдання і прогнозований результат освітньої діяльності.

Основний рівень, перший рік навчання НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	усього
Вступ	3	-	3
Розділ 1. Тренування уваги, акторської спостережливості, фантазії	21	48	69
1.1. Пластика, акторський танець	3	6	9
1.2. Основи пантоміми	3	9	12
1.3. Робота з голосом	3	15	18
1.4. Поєднання словесних та фізичних дій	3	6	9
1.5. Акторські етюди	3	6	9
1.6. Історія українського театру	3	3	6
1.7. Історія драматургії	3	-	3
1.8. Індивідуальні заняття	-	3	3
Розділ 2. Першооснови створення образу	21	51	72
2.1. Пластична виразність	3	9	12
2.2. Пантоміма. Стилзація руху	3	12	15
2.3. Психофізика створення образу	3	6	9
2.4. Ритм як один із чинників створення образу	3	6	9
2.5. Темпоритм	3	6	9
2.6. Створення атмосфери	3	6	9
2.7. Історія театру	3	3	6
2.8. Індивідуальні заняття	-	3	3
Розділ 3. Робота зі сценічним матеріалом	21	48	69
3.1. Робота над п'єсою	3	3	6
3.2. Деталізація характеристик кожного персонажу	3	6	9
3.3. Робота з текстом	3	3	6
3.4. «Психологічний жест» (М. Чехов)	3	9	12
3.5. Партитура ролі	3	6	9

3.6. Випускна вистава	3	15	18
3.7. Індивідуальні заняття	3	6	9
Підсумок		3	3
Разом:	66	150	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (3 год.)

Теоретична частина. Мета, завдання і зміст роботи гуртка. Організаційні питання. Правила поведінки. Правила техніки безпеки.

Знайомство з історією театру, основними видами та системами навчання акторської майстерності. Видатні діячі українського та світового театру. Театр і сучасність.

Розділ 1. Тренування уваги, акторської спостережливості, фантазії (69 год.)

1.1. Пластика, акторський танець (9 год.)

Теоретична частина. Зміст поняття «пластичність». Основи пластичної виразності тіла. Усвідомлення себе в просторі.

Практична частина. Виконання вправи по словесному завданню педагога: розвиток почуття рівноваги, правильний розподіл центру ваги. Тренування тіла, акторської фантазії.

1.2. Основи пантоміми (12 год.)

Теоретична частина. Поняття пантоміми. Жанрові різновиди пантоміми. Пластика руху та техніка пантоміми. Фізичний розвиток тіла, його можливості.

Практична частина. Знайомство з основами пантоміми. Підготовчі вправи. Тренування уваги, акторської спостережливості, фантазії, розширення кордонів уяви.

1.3. Робота з голосом (18 год.)

Теоретична частина. Основні поняття майстерності слова. Матеріал для артикуляційного тренінгу (скоромовки, тексти).

Практична частина. Вправи для постановки голосу. Артикуляційний тренінг. Послідовний перехід від легких вправ до більш складних.

1.4. Поєднання словесних та фізичних дій (9 год.)

Теоретична частина. Розподіл та правила чергування словесних та фізичних дій.

Практична частина. Практичні етюди та відпрацювання вмінь за темою.

1.5. Акторські етюди (9 год.)

Теоретична частина. Різновиди акторських етюдів: ігри, імпровізації на музику тощо. Сюжет етюду, правила гри. Поняття імпровізації.

Практична частина. Відтворення в імпровізаційній формі заданого сюжету.

1.6. Історія українського театру (6 год.)

Теоретична частина. Історія українського театру, відомі особистості

українського театру.

Практична частина. Відвідування вистав. Зустрічі з митцями сцени.

1.7. Історія драматургії (3 год.)

Теоретична частина. Історія драматургії, її складова в театральному мистецтві.

1.8. Індивідуальні заняття (3 год.)

Практична частина. Вправи на виявлення індивідуальних здібностей в акторській майстерності.

Розділ 2. Першооснови створення образу (72 год.)

2.1. Пластична виразність (12 год.)

Теоретична частина. Якості та навички, покладені в основу пластичності. Пластична виразність в створенні сценічного образу.

Практична частина. Етюди. Вправи. Тренування тіла. Часово-просторове моделювання.

2.2 Пантоміма. Стилізація руху (15 год.)

Теоретична частина. Основні жанри пантоміми. Мова тіла.

Практична частина. Підготовчі вправи. Відпрацювання стилізованих рухів пантоміми.

2.3. Психофізика створення образу (9 год.)

Теоретична частина. Основні поняття створення образу.

Практична частина. Вправи для входження в образ. Вправи для розвитку образної фантазії. Зустрічі з митцями сцени.

2.4. Ритм як один із чинників створення образу (9 год.)

Теоретична частина. Поняття ритму. Теорія ритмічної побудови образу.

Практична частина. Вправи ритмові. Етюди з використанням ритму. Акторські вправи з використанням ритму.

2.5. Темпоритм (9 год.)

Теоретична частина. Поняття темпоритму. Перцепційний час і його використання в створенні образу.

Практична частина. Створення етюдної форми з використанням темпоритму.

2.6. Створення атмосфери (9 год.)

Теоретична частина. Сценічний образ. Емоційний апарат актора. Поняття «психологічного жесту» М. Чехова.

Практична частина. Підготовка емоційного апарату актора до створення повноцінного сценічного образу. Робота над «психологічним жестом», етюди на створення атмосфери: індивідуальної, парної, групової.

2.7. Історія театру (6 год.)

Теоретична частина. Історія світового театру. Античний період.

Практична частина. Відвідування вистав. Зустрічі з митцями сцени.

2.8. Індивідуальні заняття (3 год.)

Практична частина. Вправи на виявлення індивідуальних здібностей в акторській майстерності. Складання індивідуальних планів акторської роботи.

Розділ 3. Робота зі сценічним матеріалом (69 год.)

3.1. Робота над п'єсою (6 год.)

Теоретична частина. План роботи над п'єсою. Розподіл ролей. Композиційний аналіз п'єси.

Практична частина. Вибір п'єси, читка п'єси, обговорення, визначення ідеї, композиційний аналіз п'єси.

3.2. Деталізація характеристик кожного персонажу (9 год.)

Теоретична частина. План-характеристика письмового опису персонажу.

Практична частина. Обговорення характеру персонажу, його взаємодії з іншими героями п'єси, емоційна композиція ролі. Створення письмового опису персонажу. Відвідування вистав. Зустрічі з митцями сцени.

3.3. Робота з текстом (6 год.)

Теоретична частина. Словесно емоційна партитура ролі. Правила вичитування тексту. Наголоси, правильна вимова, емоційні паузи.

Практична частина. Вичитування тексту. Будування словесної емоційної партитури ролі.

3.4. «Психологічний жест» (М. Чехов) (12 год.)

Теоретична частина. Атмосфера ролі, епізоду, вистави. Мізансцена. Взаємодія персонажів: парна та групова.

Практична частина. Обговорення персонажу та його взаємодії з іншими. Акторські етюди на створення «психологічного жесту» для кожної ролі, будування мізансцен, парна та групова взаємодія персонажів в епізоді вистави.

3.5. Партитура ролі (9 год.)

Теоретична частина. Партитура рухів та голосова партитура ролі.

Практична частина. Запис партитури рухів та голосової партитури ролі. Послідовне виконання ролі відповідно до партитури.

3.6. Випускна вистава (18 год.)

Теоретична частина. Складові вистави (світло, звук, декорації, костюми, реквізит). Планування репетиції.

Практична частина. Узгодження всіх складових вистави (світло, звук, декорації, костюми, реквізит). Репетиції, вистави згідно з планом від епізодів до генеральних прогонів.

3.7. Індивідуальні заняття (9 год.)

Теоретична частина. Письмовий аналіз ролі.

Практична частина. Робота над створенням образу персонажу.

Підсумок (3 год.)

Практична частина. Підбиття підсумків.

ПОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

- історію українського та світового театру;

- основи пластичної виразності тіла;
- основні жанри та основи пантоміми;
- основні поняття майстерності слова;
- основні поняття створення образу;
- поняття темпоритму;
- поняття «психологічного жесту» М. Чехова;
- план роботи над п'єсою;
- правила вчитування тексту;
- культуру поведінки та спілкування.

Вихованці мають уміти і застосовувати:

- виражати свої емоції через мову пантоміми;
- усвідомлювати себе в просторі;
- виконувати вправи по словесному завданню педагога;
- відтворювати в імпровізаційній формі заданий сюжет;
- входити в образ;
- володіти голосом;
- створювати етюдні форми з використанням темпоритму;
- виконувати композиційний аналіз п'єси;
- виконувати роль відповідно до партитури;
- органічно переносити навички тренувальної акторської роботи в сценічне мистецтво.

Вихованці мають набути досвід:

- створення музично-пластичного образу у виставі;
- роботи над «психологічним жестом»;
- будування словесної емоційної партитури ролі;
- будування мізансцен, парної та групової взаємодії персонажів;
- висловлювання своєї думки;
- виконання творчих завдань;
- участі у виставі.

Основний рівень другий рік навчання НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	усього
Вступ	3	-	3
Розділ 1. Культура руху на сцені, театральна стилізація	21	48	69
1.1. Пластична імпровізація	3	9	12
1.2. Емоційні вправи пантоміми	3	9	12
1.3. Робота з голосом	3	9	12
1.4. Жести. Стилізація жестів	3	6	9

1.5. Основи вокалу. Вокальні етюди	3	6	9
1.6. Історія театру	3	3	6
1.7. Драматургія. Етюди	3	3	6
1.8. Індивідуальні заняття	-	3	3
Розділ 2. Створення образу. Театральна умовність	21	48	69
2.1. Театральна стилізація різних епох	3	9	12
2.2. Пантоміма. Поняття «комедії дель'арте»	3	9	12
2.3. Маска для створення образу	3	6	9
2.4. Алгоритм як вид акторського образу	3	6	9
2.5. Робота з уявним простором	3	6	9
2.6. Метод «ідентифікації»	3	6	9
2.7. Історія театру	3	-	3
2.8. Індивідуальні заняття	-	6	6
Розділ 3. Сценічний матеріал	21	51	72
3.1. Пластична вистава, розподіл ролей	3	3	6
3.2. Деталізація характеристик кожного персонажа	3	6	9
3.3. «Поза-жест-рух»	3	6	9
3.4. Сценічна атмосфера	3	9	12
3.5. Пластична та голосова партитура вистави	3	3	6
3.6. Репетиції вистави	3	15	18
3.7. Індивідуальні заняття	3	9	12
Підсумок	-	3	3
Разом:	66	150	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (3 год.)

Теоретична частина. Організаційні питання. Правила поведінки. Правила техніки безпеки.

Розділ 1. Культура руху на сцені, театральна стилізація (69 год.)

1.1. Пластична імпровізація (12 год.)

Теоретична частина. Основи входження в певний емоційний стан через танець, пластичні імпровізації. Перехід від однієї емоції до іншої.

Практична частина. Практичні вправи на входження в певний емоційний стан, взаємодія з партнером та групою. Практичні вправи на перехід в різні емоційні стани в процесі пластичної імпровізації.

1.2. Емоційні вправи-пантоміми (12 год.)

Теоретична частина. Основні пози та жести, які виражають певні емоції. Взаємодія з партнером на сцені.

Практична частина. Етюдна робота на створення індивідуального емоційного жесту. Практичні вправи на взаємодію з партнером на сцені.

1.3. Робота з голосом (12 год.)

Теоретична частина. Основні жанри мовлення. Інтонаційні характеристики голосу. Текстовий матеріал для артикуляційного тренінгу.

Практична частина. Вправи на інтонування голосу. Артикуляційний тренінг. Етюди на певну стилізацію голосу.

1.4. Жести. Стилізація жестів (9 год.)

Теоретична частина. Поняття театрального жесту. Жанрові класифікації жестів. Театральні жести в традиціях різних епох. Стилізація жестів.

Практична частина. Відпрацювання образних жестів. Практичні етюди та відпрацювання стилізованих жестів.

1.5. Основи вокалу. Вокальні етюди (9 год.)

Теоретична частина. Основні поняття вокалу. Вокальні техніки та прийоми. Вокальні партії у виставі.

Практична частина. Вокальні вправи. Дихальні вправи для постановки голосу. Вокальні акторські етюди та імпровізації.

1.6. Історія театру (6 год.)

Теоретична частина. Історія світового театру, відомі особистості українського театру.

Практична частина. Відвідування вистав. Зустрічі з митцями сцени.

1.7. Драматургія. Етюди (6 год.)

Теоретична частина. Історія драматургії. Композиція п'єси.

Практична частина. Написання драматичних етюдів на задану тему.

1.8. Індивідуальні заняття (3 год.)

Практична частина. Аналіз самостійних робіт вихованців.

Розділ 2. Створення образу. Театральна умовність (69 год.)

2.1. Театральна стилізація різних епох (12 год.)

Теоретична частина. Основні стилі та жанри театру. Умовність театрального мистецтва. Сценографія.

Практична частина. Створення етюдів стилізованих пластичних образів. Акторські вправи з використанням театральної стилізації різних епох.

2.2. Пантоміма. Поняття «комедії дель'арте» (12 год.)

Теоретична частина. Пантоміма. Стилізація руху. Основні поняття «комедії дель'арте». Маски «комедії дель'арте».

Практична частина. Підготовчі вправи. Відпрацювання. Пластична імпровізація в стилі театру масок.

2.3. Маска для створення образу (9 год.)

Теоретична частина. Маска як створення образу персонажа. Аналіз форми та характеру маски «комедії дель'арте».

Практична частина. Етюди на створення образу-маски. Вправи для розвитку образної фантазії.

2.4. Алгоритм як вид акторського образу (9 год.)

Теоретична частина. Поняття алгеорії. Аналогії алгеоричних образів у драматургії та літературі.

Практична частина. Етюдн на створення алгеоричних образів.

2.5. Робота з уявним простором (9 год.)

Теоретична частина. Поняття методу Е. Декру «актор-творець». Тіло актора як інструмент, матеріал та творець уявного простору. Принципи використання можливостей тіла актора для створення образу персонажа та створення театрального простору.

Практична частина. Робота з уявним простором. Етюдна робота.

2.6. Метод «ідентифікації» (9 год.)

Теоретична частина. Поняття «ідентифікації» Е. Декру. Метод «метаморфози».

Практична частина. Робота над створенням образів як живої, так і неживої природи, етюдн за методом «метаморфози».

2.7. Історія театру (3 год.)

Теоретична частина. Історія світового театру. Доба бароко. Українське бароко та шкільна драма XVII–XVIII ст.

2.8. Інднвдуальні заняття (6 год.)

Практична частина. Складання інднвдуальних планів акторської роботи. Комплекс вправ для кращого досягнення майстерності в пластичній виразності (інднвдуальна робота).

Розділ 3. Сценічний матеріал (72 год.)

3.1. Пластична вистава, розподіл ролей (6 год.)

Теоретична частина. Основні етапи роботи над сценарієм, розподіл ролей.

Практична частина. Обговорення, визначення ідеї, композиційний аналіз сценарію. Створення пластичного малюнку вистави.

3.2. Деталізація характеристик кожного персонажа (9 год.)

Теоретична частина. Емоційна композиція ролі, характер персонажу, його взаємодія з іншими героями. Письмовий опис персонажу. Опис образу-маски.

Практична частина. Створення письменного опису персонажу. Створення пластичної форми образу, пошук поз та жестів, притаманних характеру персонажа.

3.3. «Поза-жест-рух» (9 год.)

Теоретична частина. Емоційна партитура ролі, емоційне забарвлення кожного жесту в залежності від характеру персонажа.

Практична частина. Створення інднвдуального сценарію акторської дії. Відпрацювання пластичної емоційної партитури ролі.

3.4. Сценічна атмосфера (12 год.)

Теоретична частина. Атмосфера ролі, епізоду, вистави. Персонаж та його взаємодія з іншими.

Практична частина. Акторські вправи на створення мізансцен, парна та групова взаємодія персонажів в епізоді вистави. Вправи для створення

атмосфери у виставі.

3.5. Пластична та голосова партитура вистави (6 год.)

Теоретична частина. Правила запису пластичної та голосової партитури.

Практична частина. Послідовне виконання ролей у виставі відповідно до партитури.

3.6. Репетиції вистави (18 год.)

Теоретична частина. Складові вистави (світло, звук, декорації, костюми, реквізит). План репетицій.

Практична частина. Узгодження всіх складових вистави. Репетиції вистави згідно з планом від епізодів до генеральних прогонів.

3.7. Індивідуальні заняття (12 год.)

Теоретична частина. Як створити письмовий аналіз ролі.

Практична частина. Індивідуальна робота над створенням образу персонажа.

Підсумок (3 год.)

Практична частина. Підбиття підсумків.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

- основи акторської майстерності;
- основні пози та жести, які виражають певні емоції;
- основні жанри мовлення;
- поняття театрального жесту;
- театральні жести в традиціях різних епох;
- основні поняття вокалу;
- вокальні техніки та прийоми;
- основні стилі та жанри театру;
- основні поняття «комедії дель'арте»;
- поняття алегорії;
- поняття методу Е. Декру «актор-творець»;
- метод «ідентифікації» Е. Декру;
- метод створення образу «поза-жест-рух»;
- основні маски-образи;
- основні етапи роботи над сценарієм;
- складові вистави.

Вихованці мають уміти і застосовувати:

- виражати свої емоції через мову пантоміми;
- створювати індивідуальні емоційні жести;
- створювати стилізовані жести;
- створювати вокальні акторські етюди та імпровізації;
- створювати драматичні етюди на задану тему;

- імпровізувати в стилі театру масок, створювати образ-маску;
- створювати алегоричні образи;
- працювати з уявним простором;
- складати письмовий опис персонажу;
- здійснювати письмовий аналіз ролі;
- створювати сценічні образи із різним ступенем театральної умовності;
- володіти голосом.

Вихованці мають набути досвід:

- взаємодії з партнером та групою;
- композиційного аналізу сценарію;
- створення атмосфери у виставі;
- роботи над створенням сценічних образів;
- участі у виставі;
- виступу перед глядачами.

Вищий рівень НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	усього
Вступ	3	-	3
Розділ 1. Музична вистава	21	45	66
1.1. Музично-хореографічні імпровізації	3	9	12
1.2. Стельові рухи пантоміми	3	9	12
1.3. Робота з голосом	3	9	12
1.4. Акторська гра в музичній виставі	3	6	9
1.5. Взаємодія руху та вокалу	3	6	9
1.6. Музичний театр, народні обряди	3	-	3
1.7. Драматургія	3	3	6
1.8. Індивідуальні заняття	-	3	3
Розділ 2. Створення образу. Театральна умовність	21	51	72
2.1. Поєднання співу та драматичних епізодів	3	9	12
2.2. Голос як акторський емоційний інструмент	3	9	12
2.3. Музика і ритм	3	6	9
2.4. Ритм і темп	3	6	9
2.5. Музичний супровід	3	6	9
2.6. Метод «канону»	3	6	9
2.7. Історія музичного театру	3	3	6
2.8. Індивідуальні заняття	-	6	6
Розділ 3. Робота зі сценічним матеріалом	21	51	72

3.1. Сценарій для музично-пластичної вистави	3	3	6
3.2. Деталізація характеристик персонажа	3	6	9
3.3. Музичний матеріал	3	3	6
3.4. Поєднання вокальних партій та пластичних мізансцен	3	12	15
3.5. Пластичної та голосової партитури вистави	3	3	6
3.6. Репетиції вистави	3	18	21
3.7. Індивідуальні заняття	3	6	9
Підсумок	-	3	3
Разом:	66	150	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (3 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення з планом роботи колективу на навчальний рік. Організаційні питання. Техніка безпеки.

Розділ 1. Музична вистава (66 год.)

1.1. Музично-хореографічні імпровізації (12 год.)

Теоретична частина. Музика як складова театральної вистави. Емоційний малюнок музичної композиції.

Практична частина. Етюди на відтворення емоційного малюнку музичного твору.

1.2. Стельові рухи пантоміми (12 год.)

Теоретична частина. Основні пози та жести та їх використання для відтворення емоційного забарвлення музичного твору.

Практична частина. Етюдна робота на створення стилізованої пластичної форми музичного твору. Взаємодія з партнером.

1.3. Робота з голосом (12 год.)

Теоретична частина. Основна термінологія вокалу. Спів.

Практична частина. Вправи на інтонування голосу. Вокальні вправи. Етюди з використанням співу.

1.4. Акторська гра в музичній виставі (9 год.)

Теоретична частина. Поняття музичного образу. Специфіка створення образу персонажа в музичній виставі.

Практична частина. Практичні етюди та вокальні вправи.

1.5. Взаємодія руху та вокалу (9 год.)

Теоретична частина. Види сценічних рухів. Музичність руху актора. Танцювальна пластика.

Практична частина. Вправи на поєднання вокалу та руху по сцені. Створення етюдів на взаємодію руху та вокалу. Вокальні акторські етюди та імпровізації.

1.6. Музичний театр, народні обряди (3 год.)

Теоретична частина. Історія українського музичного театру, календарні свята та музичні традиції, які пов'язані з ними.

1.7. Драматургія (6 год.)

Теоретична частина. Історія виникнення музичних сценаріїв. Правила написання сценаріїв. Лібрето для музичної вистави.

Практична частина. Етюди, написання лібрето.

1.8. Індивідуальні заняття (3 год.)

Практична частина. Аналіз самостійних робіт кожного вихованця.

Розділ 2. Створення образу. Театральна умовність (72 год.)

2.1. Поєднання співу та драматичних епізодів (12 год.)

Теоретична частина. Основні принципи створення образу в музичній виставі.

Практична частина. Створення етюдів на поєднання вокальних та драматичних епізодів.

2.2. Голос як акторський емоційний інструмент (12 год.)

Теоретична частина. Правила взаємодії голосу та руху. Голосове керування рухом акторів: індивідуальне, парне, групове.

Практична частина. Пластична імпровізація, керована голосом актора. Підготовчі вправи. Відпрацювання.

2.3. Музика і ритм (9 год.)

Теоретична частина. Поняття ритму як складової музичного твору. Ритмопластичний малюнок музичного твору.

Практична частина. Створення ритмопластичного малюнку музичного твору. Етюди на створення пластичного образу музичних творів із різним ритмічним малюнком.

2.4. Ритм і темп (9 год.)

Теоретична частина. Поняття ритму і темпу як складових музичного твору. Зміна ритму та темпу при переході від одного емоційного етюдів до іншого.

Практична частина. Пластичні етюди на певний емоційний стан. Етюди на створення емоційних образів із використанням ритму та темпу.

2.5. Музичний супровід (9 год.)

Теоретична частина. Музика як партнер на сцені. Форми взаємодії: актор – музичний твір, актор – музикант.

Практична частина. Вправи з використанням різних форм взаємодії: актор – музичний твір, актор – музикант.

2.6. Метод «канону» (9 год.)

Теоретична частина. Поняття «канону» в музиці. Метод «канону» музичний та пластичний.

Практична частина. Етюди з використанням канону музичного та пластичного.

2.7. Історія музичного театру (6 год.)

Теоретична частина. Історія музичного світового театру: опера, мюзикл. Видатні особистості та події.

Практична частина. Відвідування вистав. Зустрічі з митцями сцени.

2.8. Індивідуальні заняття (6 год.)

Практична частина. Індивідуальна робота над розвитком музичних та вокальних вмінь.

Розділ 3. Робота зі сценічним матеріалом (72 год.)

3.1. Сценарій для музично-пластичної вистави (6 год.)

Теоретична частина. Основний план роботи над сценарієм, пояснення, призначення на роль кожного вихованця. Обговорення, визначення ідеї, композиційний аналіз сценарію.

Практична частина. Розподіл ролей, репетиція.

3.2. Деталізація характеристик персонажа (9 год.)

Теоретична частина. Вокально-пластична форма образу. Емоційна композиція ролі. Вокальна партія.

Практична частина. Створення письмового опису персонажу. Список вокальних партій. Створення вокально-пластичної форми образу, пошук поз та жестів, притаманних характеру персонажа. Обговорення характеру персонажа, його взаємодії з іншими героями, емоційної композиції ролі.

3.3. Музичний матеріал (6 год.)

Теоретична частина. Музичний матеріал, який якнайкраще виражає сюжет твору.

Практична частина. Пошук та підбирання музичного матеріалу. Вокальні заняття. Етюди на вокальне спілкування між акторами.

3.4. Поєднання вокальних партій та пластичних мізансцен (15 год.)

Теоретична частина. Створення образів у виставі вокальними засобами.

Практична частина. Обговорення персонажа та його взаємодії з іншими дійовими особами. Створення мізансцен, парна та групова взаємодія персонажів в епізоді вистави.

3.5. Пластична та голосова партитура вистави (6 год.)

Теоретична частина. Запис пластичної та музичної партитури.

Практична частина. Послідовне виконання ролей у виставі відповідно до партитури.

3.6. Репетиції вистави (21 год.)

Теоретична частина. Планування репетиції. Узгодження всіх складових вистави (світло, звук, декорації, костюми, реквізит).

Практична частина. Репетиції вистави згідно з планом від епізодів до генеральних прогонів.

3.7. Індивідуальні заняття (9 год.)

Теоретична частина. Письмовий аналіз ролі.

Практична частина. Індивідуальна робота над створенням образу персонажа.

Підсумок (3 год.)

Практична частина. Підбиття підсумків.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

- історію українського та світового театру;
- метод «ідентифікації» Е. Декру;
- основи акторської майстерності;
- емоційний малюнок музичної композиції;
- основну термінологію вокалу;
- специфіку створення образу персонажа в музичній виставі;
- правила написання сценаріїв, лібрето;
- специфіку акторського виконання в різних видах театру;
- специфіку створення музично-пластичний образу у виставі.

Вихованці мають уміти і застосовувати:

- виражати свої емоції через мову пантоміми, хореографії;
- створювати етюди на поєднання вокальних та драматичних епізодів;
- створювати емоційні образи із використанням ритму та темпу;
- складати письмовий опис персонажу та емоційну композицію ролі;
- підбирати музичний матеріал, який якнайкраще виражає сюжет твору;
- складати пластичну та музичну партитури;
- аналізувати персонаж, мотиви його вчинків, цілі та завдання.

Вихованці мають набути досвід:

- взаємодії з партнером та групою;
- композиційного аналізу сценарію;
- створення атмосфери у виставі;
- роботи над створенням сценічних образів;
- участі у виставі;
- акторського виконання перед глядачами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барба Е. Паперове каное / Е. Барба ; пер. зангл. Миколи Шкарабана. – Л. : Літопис, 2001. – 288 с.
2. Брук П. Жодних секретів. Думки про акторську майстерність і театр / П. Брук ; пер. з англ. О. Матвієнко, Я. Винницька. – Л. : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2005. – 136 с.
3. Гиппиус С. В. Гимнастика чувств / С. В. Гиппиус. – СПб. : Прайм-ЕВРОЗНАК, 2008. – 377 с.
4. Гротовський Є. Театр. Ритуал. Перформер / Є. Гротовський ; пер. з англ. М. Зубрицької. – Л. : Літопис, 1999. – 185 с.

5. Декру Э. Слово о миме / Э. Декру ; пер. с фр. Е. Маркова. – Архангельск : Правда Севера, 1992. – 128 с.
6. Жак-Далькроз Э. Ритм / Э. Жак-Далькроз. – М. : Классика-XXI, 2006. – 248 с.
7. Кипнис М. Актерский тренинг / М. Кипнис. – М. : АСТ : АСТ МОСКВА; СПб. : Прайм-ЕВРОЗНАК; Владимир : ВКТ, 2009. – 249 с.
8. Корнієнко Н. Лесь Курбас. Репетиція майбутнього / Н. Корнієнко ; мал. С. Маслобойщикова – К. : Факт, 1998. – 469 с.
9. Кох И. «Основы сценического движения актера»: учеб. пособ. ЛГИТМиК. / И. Кох ; кафедра сценич. движения. – Л. Искусство, 1987. – 967 с.
10. Маркова Е. Современная зарубежная пантомима. / Е. Маркова – М. : Искусство, 1985. – 192 с.
11. Товстоногов Г. Зеркало сцены : кн. 1: О профессии режиссера. / Г. Товстоногов ; сост. Ю. С. Рыбакова ; предисл. К. Рудницкого. – Ленинград : Искусство, 1980. – 303 с.
12. Чехов М. Путь актера / М. Чехов. – М. : Изд-во АСТ, 2003. – 554 с.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО НАПРЯМУ «ТЕАТРАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО»

Початковий, основний та вищий рівні 4 роки навчання

Автори: С. О. Загоняйко, Н. В. Войчук

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Театр – одна з найбільш наочних, видовищних, яскравих та емоційно насичених форм естетичного відображення дійсності, живий охоронець культурних традицій, «гармонія розуму та почуттів».

Особливістю театрального мистецтва є те, що його природа синтетична, у ньому поєднано мистецтво слова, дії, образотворчого мистецтва, музики, хореографії. Театральний колектив – це можливість для дитини різнобічно виразити себе.

Пропонована програма побудована на основі особистісно-орієнтованого, діяльнісного, компетентнісного підходів, в основу програми покладено «Навчальну програму театрального мистецтва (С. О. Загоняйко, Н. В. Войчук)», яка опублікована в збірнику «Навчальні програми з позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку / за ред. Биковського Т. В., Шкура Г. А. – К. УДЦПО, 2016. – Вип. 1. – 222 с.»

Навчальна програма реалізується у гуртках, секціях, творчих об'єднаннях, клубах театрального мистецтва закладів позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку театрального профілю та спрямована на вихованців віком від 5 до 16 років.

Метою навчальної програми є формування компетентностей особистості засобами театрального мистецтва.

Основні завдання програми полягають у формуванні таких компетентностей:

пізнавальної, яка передбачає оволодіння основними поняттями та знаннями, які стосуються театрального мистецтва, історії театру;

практичної, яка передбачає оволодіння навичками акторської майстерності, сценічної мови та вокалу, сценічного руху, ритміки та хореографії; формування практичних акторських навичок;

творчої, яка передбачає формування та розвиток творчих здібностей вихованців у процесі оволодіння театральним мистецтвом;

соціальної, яка передбачає виховання дбайливого ставлення до надбань світової, вітчизняної культури, мистецтва, духовних та матеріальних цінностей рідного краю, народних традицій, національної свідомості, самореалізації в соціумі засобами мистецтва, професійного самовизначення, популяризації театрального мистецтва.

Програму побудовано за концентричним принципом, тому окремі розділи і теми повторно вивчаються як на одному, так і на різних рівнях навчання з розширенням та поглибленням змісту навчального матеріалу.

Програма передбачає 4 роки навчання вихованців у групах початкового, основного та вищого рівнів. На опрацювання навчального матеріалу відводиться така кількість годин:

початковий рівень (1 рік навчання) – 144 год. (4 год./ тиждень), (діти віком 5-9 років);

основний рівень (2 роки навчання): 1-й рік – 216 год. (6 год./ тиждень), (діти віком 8-12 років), 2-й рік навчання – 324 год. (9 год./ тиждень), (діти віком 10-14 років);

вищий рівень (1 рік навчання) – 432 год. (12 год./тиждень), (діти віком 12-16 років).

На початковому навчальному рівні звертається увага на виявлення творчих здібностей гуртківців, підготовку їх до різноманітної діяльності, яку зумовлює специфіка театру. Результатом занять на цьому рівні є уміння вихованців чути та бачити, слухати, фантазувати, уявляти.

Програма основного навчального рівня спрямована на формування практичних акторських навичок. У ці роки навчання, найбільш обдаровані діти з групи основного рівня об'єднуються у зведену групу основного складу, силами якої здійснюються основні постановки театру. Результатом навчання даного рівня є взаємодія з партнером, володіння голосом та тілом, розвиток почуття віри та правди.

Програма вищого рівня навчання передбачає вдосконалення знань та умінь вихованців із подальшою орієнтацією на професійну підготовку. Результатом навчання вищого рівня є закріплення, розширення знань і навичок з основних дисциплін, розвиток фантазії та асоціативного мислення, показ вистав і підтримка постійно діючого репертуару.

Програма передбачає вивчення комплексу театральних дисциплін: акторська майстерність; сценічна мова та вокал; сценічний рух, ритміка та хореографія.

Акторська майстерність. Мета дисципліни: сприяти формуванню світовідчуття вихованця, розкриттю його творчої індивідуальності, формуванню в нього поняття про театральну етику; розвивати творчу психотехніку актора.

Основні завдання дисципліни: виховувати в дітей необхідність пізнання життя та його законів; виховувати здатність постійно удосконалювати акторську психотехніку за допомогою індивідуально спрямованого тренінгу та самовиховання; формувати професійні навички та вміння, допомагати засвоювати плідні методичні прийоми роботи над роллю.

Педагогічні завдання початкового рівня: навчити здійснювати на сцені найпростіші органічні дії у звичних для вихованців обставинах.

Завданням основного рівня є навчати вмінню поєднувати роботу над собою з роботою над роллю. Ці дві лінії повинні йти паралельно, закріплюючи

та збагачуючи одна одну. Продовжуючи роботу з оволодіння елементами артистичної техніки, вихованці одночасно приступають до вивчення основ сценічного методу. Зміст цього етапу: взаємодіяти в ситуації мовлення, а також оволодіти технікою словесної взаємодії.

На вищому рівні навчання акцент викладання акторської майстерності переноситься на роботу над роллю, вихованці вчать діяти в образі. Продовжуючи вивчення теорії та працюючи над собою, удосконалюється творча майстерність, з'являється спроба виявити себе як режисера, хореографа, сценариста, гримера.

Сценічна мова. Мета дисципліни: навчити вихованців виразно та яскраво передавати у сценічній діяльності всю різноманітність людських стосунків і почуттів за допомогою багатого на емоційне та інтонаційне вираження голосу, яскравого, правильного, логічно осмисленого мовлення.

Основні завдання дисципліни: оволодіти технікою мовлення, а саме: дикцією, диханням, голосом, вокалом, орфоспією та логіко-інтонаційними закономірностями.

Курс дисципліни «Сценічна мова» розрахований також на індивідуальні заняття для основного та вищого навчальних рівнів.

Педагогічні завдання початкового рівня: сформувати у дітей найважливіші навички сценічного мовлення (м'якої атаки звуку, правильного дихання, чіткої дикції).

На вищому рівні навчання продовжується викладання сценічної мови, удосконалення мови як засобу сценічного спілкування, підвищується рівень художнього читання. Діти випробовують свої сили як ведучі концертів, масових заходів, пізнають ази сценарної майстерності.

Основи сценічного руху. Мета дисципліни: прищепити вихованцями рухову культуру; навчати втілювати в рухах тіла життя сценічного героя.

Основні завдання дисципліни: розвиток дієвих, цілеспрямованих рухів тіла; розвиток пластичних навичок вихованців; розвиток творчого мислення; розвиток уяви, розкутості, м'язової свободи.

Заняття зі сценічного руху допомагають актору швидко орієнтуватися в часі та просторі, у сценічних обставинах, які швидко змінюються, опанувати не відомі раніше навички, нові малюнки рухів, темп, ритм, мізансцену, здатність доречно та точно діяти.

Заняття зі сценічного руху потрібно проводити під музику, у добре провітреному приміщенні.

Педагогічними завданнями початкового рівня навчання є формування у вихованців основних навичок виконання вправ на розвиток тіла та координацію рухів, виховання ритмічності.

Завданнями для вихованців основного рівня навчання є продовження вивчення вправ для розвитку пластичності свого тіла, ускладнення вправ на розвиток координації, відчуття ритму, вивчення трюкових елементів сценічного руху. Діти засвоюють основи класичних та народних танців.

Завданнями вищого рівня є удосконалення виконавської майстерності гуртківців, удосконалення пластичної виразності актора. На цьому етапі вивчається стильова поведінка та етикетні навички, формуються теоретичні та практичні основи театральної хореографії.

Усі основні напрями навчання мають комплексний характер, тісно взаємопов'язані протягом кожного заняття. Види занять: колективні, групові, індивідуальні.

Методи організації навчальної діяльності: словесні, наочні, практичні. Навчання за програмою здійснюється відповідно до вікових особливостей дітей та індивідуального підходу.

Програма передбачає проведення: бесід, лекцій, вправ, етюдів, репетицій, відеопереглядів, читання, навчально-розвивальних вправ, вистав, переглядів та обговорення професійних вистав, конкурсів, змагань, фестивалів, концертів.

Формами контролю за результативністю навчання є відкрите заняття (початковий рівень), театральні концерти, конкурси, прем'єри вистав (основний та вищий рівень).

За цією програмою можуть проводитися заняття в групах індивідуального навчання, які організуються відповідно до Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах.

Програма є орієнтовною. За необхідності, керівник гуртка може внести до програми зміни, які не повинні впливати на загальний зміст навчальної програми. Незмінними мають залишатися мета, завдання і прогнозований результат освітньої діяльності.

Початковий рівень НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	усього
Вступ	2	-	2
Розділ 1. Акторська майстерність	3	29	32
1.1. Сценічна увага	1	3	4
1.2. Звільнення м'язів і подолання м'язових затискувань	1	3	4
1.3. Тренінг із оволодіння елементами сценічної дії	-	8	8
1.4. Дія в умовах вимислу, подолання обставин	1	9	10
1.5. Робота над етюдом	-	6	6
Розділ 2. Сценічна мова	8	28	36
2.1. Гімнастика обличчя	1	2	3
2.2. Дихання	1	3	4
2.3. Розвиток вільного звучання	1	3	4

2.4. Розвиток голосу	2	4	6
2.5. Робота над дикцією	2	8	10
2.6. Орфоепія	1	3	4
2.7. Робота над віршованим твором	-	5	5
Розділ 3. Основи сценічного руху	8	64	72
3.1. Адаптація організму до тренувального процесу	2	20	22
3.2. Ритмічність	3	16	19
3.3. Постава та хода	1	8	9
3.4. Пластична виразність діючих рук	1	5	6
3.5. Мовно-рухова та вокально-рухова координація	1	15	16
Підсумок	-	2	2
Разом:	21	123	144

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (2 год.)

Теоретична частина. Мета, завдання та зміст роботи. Правила поведінки в колективі. Організаційні питання.

Бесіда «Що таке театр?». Специфіка театрального мистецтва, його особливості. Бесіда про зміст та завдання дисципліни «Основи сценічного руху».

Розділ 1. Акторська майстерність (32 год.)

1.1. Сценічна увага (4 год.)

Теоретична частина. Види сценічної уваги: зорова, слухова, смакова, нюхова і тактильна. Увага формальна і творча. Основні елементи уваги. Об'єкт уваги. Увага до предмета, до партнера.

Практична частина. Вправи на загальну увагу, розвиток зорового сприйняття: «Дзеркало», «Сповільнений рух», «Тінь». Вправи на розвиток творчих слухових сприймань: «Трансформатор», «Бум», «Пеленгатор».

1.2. Звільнення м'язів і подолання м'язових затискувань (4 год.)

Теоретична частина. М'язова мобільність. Координація рухів, управління м'язами. Уміння знімати м'язову скутість.

Практична частина. Вправи на зняття м'язової напруги. Вправи на підпорядкування роботи м'язів своїй волі.

1.3. Тренінг із оволодіння елементами сценічної дії (8 год.)

Практична частина. Вправи на звільнення м'язів, увагу та уяву. Вправи на пам'ять фізичних дій, емоційну пам'ять. Дія з уявними предметами. Тренаж фізичного самопочуття. Вправи на запам'ятовування фізичного самопочуття: «Вітер», «Холодно», «Спати хочеться» та ін.

1.4. Дія в умовах вимислу, подолання обставин (10 год.)

Теоретична частина. Поняття дії в акторському мистецтві. Види сценічної

дії: внутрішня (психологічна) та зовнішня (фізична). Зв'язок запропонованих обставин з поведінкою актора. Подолання обставин.

Практична частина. Засвоєння запропонованих обставин. Магічне «Як би...», дія за обставин «Як би...». Виправдання поз. Виправдання місця дії. Виправдання рухів. Індивідуальні та групові вправи на розвиток фантазії та уяви.

1.5. Робота над етюдом (6 год.)

Практична частина. Індивідуальні та колективні етюди на дію з уявними предметами. Етюди-характеристики тварин, природних явищ. Відвідування вистав. Зустрічі з акторами. Творчі етюди на теми побачених та обговорених вистав.

Розділ 2. Сценічна мова (36 год.)

2.1. Гімнастика обличчя (3 год.)

Теоретична частина. Міміка обличчя. Мовний апарат.

Практична частина. Вправи на тренування нижньої щелепи, губних м'язів, м'язів язика.

2.2. Дихання (4 год.)

Теоретична частина. Типи дихання. Комбіноване дихання. Сила видиху. Скорочення вдиху та подовження видиху. Техніка фонаційного дихання.

Практична частина. Вправи на розвиток фонаційного дихання: «Спати хочеться», «Свічка», «М'яч», «Лісоруб».

2.3. Розвиток вільного звучання (4 год.)

Теоретична частина. Мовний апарат та його тренування.

Практична частина. Вправи: «Стогін», «Скиглення», «Мукання», «Липа шелестить», «Насос», «Дзвонять у дзвони», «Колискова».

2.4. Розвиток голосу (6 год.)

Теоретична частина. Будова голосового апарату та механіка звукоутворення. Гігієна голосу. Постановка голосу та його природні дані.

Практична частина. Вправи на «зібраність» звуку: «Гудок», «Рупор», «Відлуння».

2.5. Робота над дикцією (10 год.)

Теоретична частина. Чіткість дикції. Сценічне звучання голосних та приголосних. Прийоми роботи над дикцією з використанням чистомовок та скоромовок. Бесіда «К. С. Станіславський про мову актора на сцені».

Практична частина. Вправи на тренування голосних звуків А – Я, О – Є, У – И, Е – Є. Робота над йотованими звуками. Вправи на тренування звуків Б – П, В – Ф, Д – Т, Дь – Ть, З – С, Ц, Ж – Ш, К – Г, Г – Х, М – Н, Р – Рь, Л – Ль, Ч – Ш. Робота над чіткістю дикції з використанням чистомовок та скоромовок.

2.6. Орфоенія (4 год.)

Теоретична частина. Літературна вимова.

Практична частина. Вправи на правильну вимову: наголошені та ненаголошені голосні, різноманітні сполучення приголосних.

2.7. Робота над віршованим твором (5 год.)

Практична частина. Вибір літературного матеріалу. Підготовка та робота з читцями, привітальною групою. Участь у святах. Зустрічі з акторами.

Розділ 3. Основи сценічного руху (72 год.)

3.1. Адаптація організму до тренувального процесу (22 год.)

Теоретична частина. Поняття «пластичність».

Практична частина. Вправи для розминки: ходьба на місці та ходьба-біг; ходьба-зупинка; ходьба на носках; підстрибування, біг, ходьба-зупинка; випадати однією ногою вперед; кроки у присіданні; вправи «Ворона», «Декорація», вправи на увагу та координацію. Розвиток гнучкості та рухливості тіла, зміцнення м'язів тулуба. Вправи на підлозі. Присідання, нахили, «Пружина», «Лава», «Синхронне плавання». Вправи на стільці: нахили, підйоми, прогини.

3.2. Ритмічність (19 год.)

Теоретична частина. Поняття музичної грамоти, співвідношення довжини звуків. Розподіл рухів у музичному супроводі.

Практична частина. Вправи на передачу ритму музики. Вправи-імпровазації. Оплески та хода в ритмі оплесків. «Перемикання швидкостей», «Відлуння».

3.3. Постава та хода (9 год.)

Теоретична частина. Техніка правильної ходи. Правильна постава. Правильні пози в положенні «сидячи».

Практична частина. Вивчення техніки правильної ходи. Відпрацювання правильної постави. Дуже повільна ходьба.

3.4. Пластична виразність діючих рук (6 год.)

Теоретична частина. Виразні рухи рук актора – зміст сценічного образу. Пластика рук. Виразальні можливості рук.

Практична частина. Вправи: «Хвиля», «Плавці», «Змія», «Крила», «Пружина», «Муха», «Схопити-кинути», «Кігті». Прості етюди, які складаються з двох дрібних дій та нагадують вправи з уявними предметами.

3.5. Мовно-рухова та вокально-рухова координація (16 год.)

Теоретична частина. Поняття «почуття руху», координація рухів та музики.

Практична частина. Вправи: «Із усім світом», «Дніпро-ріка». Вправи-ланцюжки рухів руками різного характеру: з ходьбою в різному темпі в поєднанні з виконанням тексту, пісні. Вправи під музику зі зміною характеру руху; передача предметів один одному зі зміною ритму музичного супроводу. Відвідування вистав, участь у святах. Зустрічі з акторами. Творчі етюди на теми побачених та обговорених вистав.

Підсумок (2 год.)

Практична частина. Підбиття підсумків.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

- історію вітчизняного та зарубіжного театру;
- зміст театральних термінів;
- види сценічної уваги;
- поняття дії в акторському мистецтві;
- значення чіткості дикції в мистецтві актора;
- типи дихання;
- будову голосового апарату та механіку звукоутворення;
- техніку правильної ходи;
- виражальні можливості рук;
- техніку безпеки під час занять зі сценічного руху.

Вихованці мають уміти і застосовувати:

- знімати м'язову напругу;
- діяти з уявними предметами;
- діяти у запропонованих обставинах;
- передавати ритм музики, рухатись в ритмі оплесків;
- керувати своїм диханням у процесі мовлення;
- володіти комплексом вправ на тренування правильного звукоутворення;
- застосовувати техніку правильної ходи;
- природно виконувати різні рухи, володіти пластикою рук.

Вихованці мають набути досвід:

- правильного звукоутворення;
- підпорядкування роботи м'язів своїй волі;
- виконання простих творчих етюдів;
- роботи над віршованим твором;
- участі у святах;
- дотримання техніки безпеки під час занять.

Основний рівень, перший рік навчання НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	усього
Вступ	3	-	3
Розділ 1. Акторська майстерність	18	84	102
1.1. Сценічна увага	6	12	18
1.2. Звільнення м'язів і подолання м'язових затискувань	3	18	21
1.3. Тренінг із оволодіння елементами сценічної дії	3	18	21

1.4. Дія в умовах вимислу, подолання обставин	3	15	18
1.5. Робота над етюдом	3	21	24
Розділ 2. Сценічна мова	5	28	33
2.1. Гімнастика обличчя	-	3	3
2.2. Дихання	1	2	3
2.3. Розвиток вільного звучання	1	2	3
2.4. Розвиток голосу	1	5	6
2.5. Робота над дикцією	1	11	12
2.6. Орфоепія	1	2	3
2.7. Робота над віршованим твором	-	3	3
Розділ 3. Основи сценічного руху	6	69	75
3.1. Адаптація організму до тренувального процесу	2	26	28
3.2. Ритмічність	2	17	19
3.3. Постава та хода	2	8	10
3.4. Пластична виразність діючих рук	-	6	6
3.5. Мовно-рухова та вокально-рухова координація	-	12	12
Підсумок	-	3	3
Разом:	32	184	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (3 год.)

Теоретична частина. Мета, завдання та зміст роботи. Правила поведінки в колективі. Санітарно-гігієнічні вимоги до організації робочого місця. Організаційні питання.

Бесіда про театр. Специфіка театрального мистецтва, його особливості. Театр – мистецтво колективне та синтетичне. Вистава – результат творчої праці багатьох людей.

Розділ 1. Акторська майстерність (102 год.)

1.1. Сценічна увага (18 год.)

Теоретична частина. Довільна сценічна увага в реальній площині. Об'єкт уваги. 5 органів почуттів (зір, слух, смак, запах і дотик). Прийоми керування своєю увагою до предмета, до партнера.

Практична частина. Вправи на розвиток навичок і вмінь зосереджувати свою увагу на заданому об'єкті. Вправи на загальну увагу. Вправи на розвиток зорового сприйняття: «Дзеркало», «Сповільнений рух», «Тінь» та ін. Вправи на розвиток творчих слухових сприймань: «Трансформатор», «Бум», «Пеленгатор» та ін.

1.2. Звільнення м'язів і подолання м'язових затискувань (21 год.)

Теоретична частина. М'язова мобільність. Координація рухів, управління

м'язами. Уміння знімати м'язову скутість.

Практична частина. Вправи на зняття м'язової напруги. Підпорядкування роботи м'язів своїй волі.

1.3. Тренінг із оволодіння елементами сценічної дії (21 год.)

Теоретична частина. Запам'ятовування фізичних дій, дія з уявними предметами. Налаштовування до дії. Тренаж фізичного самопочуття.

Практична частина. Вправи на звільнення м'язів, на увагу та уяву. Вправи на пам'ять фізичних дій, емоційну пам'ять: «Вітер», «Холодно», «Спати хочеться» та інші.

1.4. Дія в умовах вимислу, подолання обставин (18 год.)

Теоретична частина. Органічна єдність та взаємозв'язок видів сценічної дії. Зв'язок запропонованих обставин з поведінкою актора, подолання обставин.

Практична частина. Вивчення запропонованих обставин. Індивідуальні та групові вправи на розвиток фантазії та уяви. Магічне «Як би...», дія за обставин «Як би...». Виправдання поз. Виправдання місця дії. Виправдання рухів.

1.5. Робота над етюдом (24 год.)

Теоретична частина. Мета та завдання етюдів. Складові етюду: думка, подія, дія, обставини, імпровізаційне самовідчуття. Основні засоби виховання актора.

Практична частина. Індивідуальні та колективні етюди на дію з уявними предметами. Етюди-характеристики тварин, природних явищ. Експерсії, відвідування вистав, участь у святах. Зустрічі з акторами. Творчі етюди на теми побачених та обговорених вистав.

Розділ 2. Сценічна мова (33)

2.1. Гімнастика обличчя (3 год.)

Практична частина. Тренування нижньої щелепи. Тренування губних м'язів. Тренування м'язів язика.

2.2. Дихання (3 год.)

Теоретична частина. Чотири типи дихання. Комбіноване дихання. Різноманітна сила видиху. Скорочення вдиху та подовження видиху. Розвиток фонаційного дихання.

Практична частина. Вправи: «Спати хочеться», «Свічка», «М'яч», «Лісоруб».

2.3. Розвиток вільного звучання (3 год.)

Теоретична частина. Мовний апарат та його тренування.

Практична частина. Вправи: «Стогін», «Скиглення», «Мукання», «Липа шелестить», «Насос», «Дзвонять у дзвони», «Колискова».

2.4. Розвиток голосу (6 год.)

Теоретична частина. Постановка голосу та його природні дані. Гігієна голосу.

Практична частина. Вправи на «зібраність» звуку: «Гудок», «Рупор», «Відлуння».

2.5. Робота над дикцією (12 год.)

Теоретична частина. Чіткість дикції. Сценічне звучання голосних та приголосних. Чистомовки та скоромовки. Йотовані голосні.

Практична частина. Вправи на тренування голосних звуків А – Я, О – Є, У – И, Е – Є. Робота над йотованими голосними. Вправи на тренування звуків Б – П, В – Ф, Д – Т, Дь – Ть, З – С, Ц, Ж – Ш, К – Г, Г – Х, М – Н, Р – Рь, Л – Ль, Ч – Ш. Робота над чіткістю дикції на матеріалі чистомовок та скоромовок.

2.6. Орфоепія (3 год.)

Теоретична частина. Норми літературної вимови.

Практична частина. Вправи на правильну вимову: наголошені та ненаголошені голосні, різноманітні сполучення приголосних.

2.7. Робота над віршованим твором (3 год.)

Практична частина. Вибір літературного матеріалу. Підготовка та робота з читцями, привітальною групою.

Розділ 3. Основи сценічного руху (75 год.)

3.1. Адаптація організму до тренувального процесу (28 год.)

Теоретична частина. Сценічний рух. Поняття «пластичність».

Практична частина. Вправи для розминки: ходьба на місці і ходьба-біг; ходьба-зупинка; ходьба на носках; підстрибування, біг, ходьба-зупинка; випаді однією ногою вперед; кроки у присіданні; вправи «Ворона», «Декорація», вправи на увагу та координацію. Розвиток гнучкості та рухливості тіла, зміцнення м'язів тулуба. Вправи на підлозі. Присідання, нахили, «Пружина», «Лава», «Синхронне плавання». Вправи на стільці: нахили, підйоми, прогини.

3.2. Ритмічність (19 год.)

Теоретична частина. Поняття музичної грамоти, співвідношення довжини звуків. Розділ рухів у музичному супроводі.

Практична частина. Вправи на передачу ритму музики. Вправи-імпровізації. Оплески та хода в ритмі оплесків. «Зміна швидкостей», «Відлуння».

3.3. Постава та хода (10 год.)

Теоретична частина. Правильна постава. Техніка правильної ходи. Правильні пози в положенні «сидячи».

Практична частина. Вправи на набуття стійких навичок: правильної ходи, дуже повільної ходи, правильних поз в положенні «сидячи».

3.4. Пластична виразність діючих рук (6 год.)

Практична частина. Розвиток пластики рук, вправи: «Хвиля», «Плавці», «Змія», «Крила», «Пружина», «Муха», «Схопити-кинути», «Кігті». Прості етюди з двох дрібних дій.

3.5. Мовно-рухова та вокально-рухова координація (12 год.)

Практична частина. Вправи: «Із усім світом», «Дніпро-ріка». Вправи-ланцюжки рухів руками різного характеру: з ходьбою у різному темпі в поєднанні з виконанням тексту; пісні. Вправи під музику зі зміною характеру руху; передача предметів один одному зі зміною ритму музичного супроводу.

Відвідування вистав, участь у святах. Зустрічі з акторами. Творчі етюди на теми побачених та обговорених вистав.

Підсумок (3 год.)

Практична частина. Підбиття підсумків.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

- види сценічної уваги;
- як володіти м'язами при акторській роботі;
- поняття дії в акторському мистецтві;
- значення чіткості дикції в мистецтві актора;
- чотири типи дихання;
- техніку безпеки під час занять зі сценічного руху;

Вихованці мають уміти і застосовувати:

- знімати м'язову напругу;
- діяти з уявними предметами;
- діяти у запропонованих обставинах;
- передавати ритм музики, рухатись в ритмі оплесків;
- керувати своїм диханням у процесі мовлення;
- володіти комплексом вправ на тренуванні правильного звукоутворення;
- координувати свої рухи, управляти м'язами;
- виконувати пластичні композиції на вибрану або запропоновану тему;
- працювати над етюдами.

Вихованці мають набути досвід:

- володіння комплексом вправ на звукоутворення;
- координування своїх рухів, управління м'язами;
- чіткої і виразної вимови;
- роботи над віршованим твором;
- участі у святах;
- дотримання техніки безпеки під час занять.

Основний рівень, другий рік навчання НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	усього
Вступ	3	-	3
Розділ 1. Акторська майстерність	24	153	177
1.1. Практичні навички з акторської майстерності	3	15	18

1.2.Сценічне спілкування	3	15	18
1.3. Відчуття форми	3	9	12
1.4. Темпоритм дії	3	9	12
1.5. Мізансцена – мова вистави	3	21	24
1.6. Робота над драматургічним матеріалом	3	15	18
1.7. Робота над виставами	3	45	48
1.8. Збереження діючого репертуару	3	24	27
Розділ 2. Сценічна мова	18	54	72
2.1. Мовний апарат та його тренування	-	9	9
2.2. Техніка дихання	3	6	9
2.3. Робота над дикцією	3	9	12
2.4. Літературна вимова	3	6	9
2.5. Логіка мови	3	9	12
2.6. Темпоритм мови	3	6	9
2.7. Читання прозового твору	3	9	12
Розділ 3. Основи сценічного руху	18	51	69
3.1. Психофізичний тренінг	3	18	21
3.2. Пластика тварин	-	6	6
3.3. Акробатичні вправи	3	6	9
3.4. Сценічне падіння	3	3	6
3.5. Техніка сценічних перенесень	3	3	6
3.6. Прийоми сценічної боротьби	3	6	9
3.7. Сценічна поведінка	3	9	12
Підсумок	-	3	3
Разом:	63	261	324

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (3 год.)

Теоретична частина. Мета, завдання та зміст роботи. Правила поведінки в колективі. Санітарно-гігієнічні вимоги до організації робочого місця. Організаційні питання.

Акторське мистецтво як вид художньої творчості. Бесіда «Про акторську етику», «Про акторське мистецтво». Бесіда «Значення та суть дисципліни «Сценічна мова», «Сценічний рух», «Сила слова».

Розділ 1. Акторська майстерність (177 год.)

1.1. Практичні навички з акторської майстерності (18 год.)

Теоретична частина. Зміна ставлення до предмета, місця дії, факту, партнера. Особливості вивчення етюдів.

Практична частина. Індивідуальні та групові етюди.

1.2. Сценічне спілкування (18 год.)

Теоретична частина. Поняття «сценічне спілкування». Взаємодія з

партнером – основний вид сценічної дії. Природа сценічного спілкування.

Практична частина. Етюди на органічне мовлення: «Вибери партнера», «Звукоізоляційне скло», «Птахолови». Творчі етюди з імпровізацією тексту на теми побачених та обговорених вистав.

1.3. Відчуття форми (12 год.)

Теоретична частина. Поняття «форма». Акторське втілення елементів характеристики.

Практична частина. Вправи та етюди на розвиток елементів характеристики: «Товстий та тонкий», «Від 5 до 90».

1.4. Темпоритм дії (12 год.)

Теоретична частина. Від темпоритму до почуття. Від почуття – до темпоритму.

Практична частина. Виконання вправ на розвиток відчуття руху, темпоритму.

1.5. Мізансцена – мова вистави (24 год.)

Теоретична частина. Індивідуальна мізансцена. Групові мізансцени, масові мізансцени. Елементи втілення: культура та мізансцена втілення, групування та мізансцени.

Практична частина. Творчі завдання: вправи, імпровізація, вибудовування мізансцен.

1.6. Робота над драматургічним матеріалом (18 год.)

Теоретична частина. Етапи роботи над драматургічним матеріалом: визначення головних подій п'єси, визначення дійових завдань персонажа в події; послідовний розвиток подій та вчинків, логіка поведінки дійової особи.

Практична частина. Читання тексту, уточнення пропонованих обставин та стосунків із іншими дійовими особами. Практична робота над драматургічним матеріалом (вправи, гра).

1.7. Робота над виставами (48 год.)

Теоретична частина. Основні етапи роботи над п'єсою та роллю.

Практична частина. Читання та обговорення п'єси. Розподіл та переписування ролей. Читання по ролях. Етюди за подіями. Робота у вигородках. Робота над фонограмою. Розробка світлової партитури. Робота з художником. Виготовлення декорацій. Репетиції на сцені. Технічні прогони. Прогони в костюмах. Генеральний прогін. Здача вистави. Прем'єра.

1.8. Збереження діючого репертуару (27 год.)

Теоретична частина. Сценічне втілення етюдів, інсценівок, мінівистав. Репетиційний період.

Практична частина. Підготовка костюмів і реквізиту. Прогонні репетиції. Прокат вистав. Творчі етюди на теми побачених вистав.

Розділ 2. Сценічна мова (72 год.)

2.1. Мовний апарат та його тренування (9 год.)

Практична частина. Тренування нижньої щелепи, губних м'язів, м'язів язика. Тренування м'язів обличчя.

2.2. Техніка дихання (9 год.)

Теоретична частина. Змішане діафрагмальне дихання, уміння керувати своїм диханням.

Практична частина. Вправи на дихання, комбіноване дихання. Вправи на розвиток діапазону голосового апарату: «Муляр», «Поверхи», «Літак», «Стрибок у воду», «Дзвони», «Аквалангіст», «Регістри». Вправи на розвиток сили звуку: «Поверни квіти», «Незвичайний скрип», «Тиша», «Ліс заснув».

2.3. Робота над дикцією (12 год.)

Теоретична частина. Види дефектів мовлення. Мовленнєвий (або артикуляційний) апарат, постановка звуків. Сонорні приголосні звуки.

Практична частина. Виявлення мовних недоліків. Робота над якістю звучання. Вправи на тренування сонорних приголосних: «Відповідай мені», «Мімоси». Тренування голосних: «Гра з дитиною», «Стрибун». Тренування приголосних: «Підриваю», «Поїзд», «Бадмінтон», «Сопілка». Робота над чистомовками та скоромовками. Творчі зустрічі з акторами театру.

2.4. Літературна вимова (9 год.)

Теоретична частина. Літературні жанри. Літературні норми вимови як обов'язкова умова сценічної мови. Літературна вимова та її відмінність від побутової вимови. Правила вимови голосних звуків. Вимова приголосних. Правильний наголос.

Практична частина. Вправи на правильну вимову голосних звуків, правильну вимову приголосних, правильний наголос. Вправи з культури вимови з використанням творів різних літературних жанрів.

2.5. Логіка мови (12 год.)

Теоретична частина. Значення наголосу в логіці мови. Інтонація та інтонування розділових знаків.

Практична частина Вправи: «Доб'юся відповіді», «Земля» «Багатоколінне кумкання». Вправи на логічні та психологічні паузи.

2.6. Темпоритм мови (9 год.)

Теоретична частина. Гармонійне поєднання фізичної та мовної дії.

Практична частина. Вправи: «Словник», «Три кола», «Ліплення слова», «Ліплення фрази», «Глобус», «Спринтер».

2.7. Читання прозового твору (12 год.)

Теоретична частина. Правила виразного читання прозових творів. Репертуар для художнього читання.

Практична частина. Вибір твору для читання. Робота над прозовим твором. Відвідування вистав.

Розділ 3. Основи сценічного руху (69 год.)

3.1. Психофізичний тренінг (21 год.)

Теоретична частина. Поняття «психофізичний тренінг», основна його мета.

Практична частина. Вправи на розвиток психофізичних якостей: м'язову свободу, увагу, пам'ять, спритність, витривалість, швидкість, реакцію, волю,

активність, контроль за рухами, ритмічність.

3.2. Пластика тварин (6 год.)

Практична частина. Спостереження за тваринами, їхніми рухами, манерою поведінки. Вправи на перенесення руху та манери поведінки тварин на пластику свого тіла (вимоги: не копіювати зовнішній пластичний малюнок, а спробувати через пластику рухів передати внутрішній зміст -характер, думки, настрій).

3.3. Акробатичні вправи (9 год.)

Теоретична частина. Основні завдання акробатичних вправ. Тренування швидкості реакції. Координація рухів.

Практична частина. Вправи на перекидання вперед та назад, комплекси: «Свічка», «Міст», «Каскад». Тренувальні вправи на різні форми обертань (уперед, назад, через плече, через голову), «каскади обертань», стійка на лопатках («берізка»), акробатичний комплекс з «берізкою», «лист», акробатичний комплекс з «листом».

3.4. Сценічне падіння (6 год.)

Теоретична частина. Два основних біомеханічних принципи падіння.

Практична частина. Вправи на падіння «вперед зігнувшись», «закручуючись», «вперед через голову», «назад на спину».

3.5. Техніка сценічних перенесень (6 год.)

Теоретична частина. Поняття про етюди сценічних перенесень.

Практична частина. Вправи: «Семеро несуть одного», «П'ятеро несуть одного», «Перенесення на руках».

3.6. Прийоми сценічної боротьби (9 год.)

Теоретична частина. Чіткість, виразність, показ дій боротьби. Види рухових вправ боротьби.

Практична частина. Сценічний ляпас (розмах, удар, зупинка, озвучування, сприйняття або реакція на ляпас). Сценічний ляпас у парному виконанні. Різні види ударів: пляшкою, ножом, кулаком, ногою з різних положень, палкою – прямі, збоку, знизу. Захист, удар у відповідь, підніжки, роззброєння.

3.7. Сценічна поведінка (12 год.)

Теоретична частина. Правила та манера поведінки людей певної епохи. Історичний костюм. Значення вивчення побуту та етикету історичних епох для актора.

Практична частина. Відпрацювання практичних вмінь користуватися історичним костюмом, окремими його частинами (плащ, циліндр, капелюх, сукні), а також предметами (віялом, шпагою, тростиною).

Підсумок (3 год.)

Практична частина. Підбиття підсумків.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

- поняття «мізансцена»;
- поняття «сценічне спілкування»;
- техніки дихання;
- літературні жанри;
- літературні норми вимови;
- правила виразного читання прозових творів;
- прийоми сценічного падіння, сценічної боротьби;
- правила та манера поведінки людей певної епохи;
- особливості вивчення індивідуальних та групових етюдів;
- етапи роботи над драматургічним матеріалом;
- основні етапи роботи над п'єсою та роллю.

Вихованці мають уміти і застосовувати:

- правила спілкування з партнерами по сцені;
- елементи втілення;
- визначати головні події п'єси;
- працювати над дикцією;
- гармонійно поєднувати фізичні та мовні дії;
- відчувати темпоритм;
- літературно вимовляти текст;
- користуватись історичними костюмами, реквізитом;
- переносити рух та манери поведінки тварин на пластику свого тіла.

Вихованці мають набути досвід:

- дотримання правил сценічної поведінки;
- літературної вимови, роботи над дикцією;
- роботи над драматургічним матеріалом у різних жанрах літературних творів;
- роботи над роллю, акторської гри;
- публічного виступу;
- взаємодії у колективі.

Вищий рівень НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	усього
Вступ	3	-	3
Розділ 1. Акторська майстерність	30	243	273
1.1. Психофізичні компоненти акторських здібностей	3	27	30

1.2. Робота над роллю та виставою	12	60	72
1.3. Репетиція та випуск вистави	6	117	123
1.4. Наскрізна дія та надзавдання	6	15	21
1.5. Творче спілкування з молодшими дітьми	3	24	27
Розділ 2. Сценічна мова	21	57	78
2.1. Історія красномовства	3	-	3
2.2. Гімнастика обличчя та мовне тренування	3	12	15
2.3. Логіка мови	6	12	18
2.4. Координація між мовою та рухом	3	12	15
2.5.. Художнє читання та дійовий аналіз	6	21	27
Розділ 3. Сценічний рух	15	57	72
3.1. Психофізичний тренінг	3	18	21
3.2. Техніка складних рухових навичок	3	9	12
3.3. Пластична виразність актора	3	15	18
3.4. Мистецтво сценічної боротьби - фехтування	-	3	3
3.5. Сильова поведінка, етикетні навички	3	6	9
3.6. Імпровізації	3	6	9
Підсумок	-	6	6
Разом:	69	363	432

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (3 год.)

Теоретична частина. Мета, завдання та зміст роботи. Правила поведінки в колективі. Санітарно-гігієнічні вимоги до організації робочого місця. Організаційні питання.

Розділ 1. Акторська майстерність (273 год.)

1.1. Психофізичні компоненти акторських здібностей (30 год.)

Теоретична частина. Напрямки розвитку психофізичного апарату. Робота над собою паралельно з роботою над роллю.

Практична частина. Проведення акторського тренажу з групою.

1.2. Робота над роллю та виставою (72 год.)

Теоретична частина. Етапи роботи над п'єсою та роллю. Протокол зовнішнього життя ролі. Аналіз дією. Позасценічне життя ролі. Оцінка фактів та подій. Створення логіки дії та бачень.

Практична частина. Робота над п'єсою. Етюди на проміжні моменти та на минуле. Подальше заглиблення запропонованих обставин. Побудова мізансцени. Створення темпоритму та атмосфери вистави.

1.3. Репетиція та випуск вистави (123 год.)

Теоретична частина. Перевірка та затвердження партитури ролі на прогонних репетиціях окремих частин, актів, а згодом і всієї п'єси в цілому.

Практична частина. Репетиції у вигородах, в елементах декорацій реквізиту. Технічні прогони, прогони в костюмах (генеральний прогін), здача вистави. Прем'єра.

1.4. Наскрізна дія та надзавдання (21 год.)

Теоретична частина. Збереження творчої актуальності ролі її надзавдання та наскрізної дії. Органічне поєднання творчості актора і творчості драматурга.

Практична частина. Зачитування тексту та розбір за темою. Робота на органічне поєднання творчості актора і творчості драматурга. Внесення суттєвих поправок у роботу над роллю.

1.5. Творче спілкування з молодшими дітьми (27 год.)

Теоретична частина. Бесіда з історії театру.

Практична частина. Тренаж із акторської майстерності, танцю, вокалу. Гримування молодших дітей. Вправи «Я – актор!», «Я – режисер!». Розучування пісень, танців, етюдів. Участь у конкурсах, святах.

Розділ 2. Сценічна мова (78 год.)

2.1. Історія красномовства (3 год.)

Теоретична частина. Бесіда «Із історії красномовства».

2.2. Гімнастика обличчя та мовне тренування (15 год.)

Теоретична частина. Масаж обличчя та шиї. Міміка обличчя. Тренування внутрішніх мовних органів.

Практична частина. Вправи – артикуляційна гімнастика, підготовка голосових зв'язок, тренування резонаторів, гігієнічний масаж. Вправи на розвиток діапазону та рухомості голосу, розвиток сили звуку.

2.3. Логіка мови (18 год.)

Теоретична частина. Складові логіки мови. Літературна вимова. Логічні наголоси, кінцевий або фразовий наголос, логічний наголос при однорідних членах речення, закон виділення нового поняття.

Практична частина. Вправи на перевірку правильності розстановки логічних наголосів. Логічні та психологічні паузи в тексті. Інтонації розділових знаків. Підтекст та надзавдання читця. Логічна перспектива складного тексту.

2.4. Координація між мовою та рухом (15 год.)

Теоретична частина. Словесна та тілесна дія. Взаємодія роботи мовного та рухового центрів головного мозку. Складність мимовільної координації мови і руху в професійній праці актора. Музична і ритмічна організованість пластичного і словесного малюнка ролі.

Практична частина. Поєднання вправ на дикцію та постановку голосу. Виконання фізичних вправ під віршовані та прозові тексти. Вправи на координацію між мовою та рухом. Вправи на релаксацію.

2.5. Художнє читання та дійовий аналіз (27 год.)

Теоретична частина. Аналіз твору «За столом» (визначення теми, ідеї,

творчого замислу, підтекстів, темпоритму, надзавдання, розподіл тексту на частини та «вживання» в художній образ, у задум автора).

Практична частина. Практичні репетиції (озвучення голосом тексту, пошуки палітри емоцій, визначення шляхів і способів творчого виконання).

Розділ 3. Сценічний рух (72 год.)

3.1. Психофізичний тренінг (21 год.)

Теоретична частина. Психофізичні якості актора.

Практична частина. Вправи на вдосконалення психофізичних якостей актора (самостійна робота), психофізичний тренінг (проводять вихованці під контролем педагога).

3.2. Техніка складних рухових навичок (12 год.)

Теоретична частина. Вміння розслабляти м'язи. Фізичні дії та рухи різного характеру. Скульптурність у сценічній дії.

Практична частина. Вправи, які навчають виконувати цілеспрямовані дії (виховують конкретність, економність, точність, вміння розслабляти м'язи). Вправи, які навчають виконувати безперервну дію та, при потребі, переходити в перерву. Вправи, які виховують вміння здійснювати фізичні дії рухами різного характеру. Скульптурність у сценічній дії, робота перед дзеркалом, вправи: «Метаморфози», «Негатив», «Пластилін».

3.3. Пластична виразність актора (18 год.)

Теоретична частина. Поняття «пластика», культура жесту, сила жесту, широкий жест. Акторська виразність.

Практична частина. Імітація ходи тварин, емоційна пластика, ходьба та біг на місці, прикладання сили до уявного предмета, компенсація уявного опору. Етюди на пластичну виразність.

3.4. Мистецтво сценічної боротьби – фехтування (3 год.)

Практична частина. Бесіда про мистецтво фехтування, його історію, про відмінність сценічного, бойового та спортивного фехтування.

Вправи на чіткість, виразність, показ дії у сценічному фехтуванні. Етюди з елементами сценічного фехтування.

3.5. Стельова поведінка, етикетні навички (9 год.)

Теоретична частина. Побут та етикет різних історичних епох.

Практична частина. Хода, постава, привітання, уклін (чоловічий, жіночий). Засвоєння сценічного костюма (жіночого, чоловічого). Застосування віяла, шпаги, тростини, капелюха, циліндра під час ходи, привітання, поклону. Засвоєння вправ в етюдах.

3.6. Імпровізації (9 год.)

Теоретична частина. Значення імпровізації та етюдів у пластичній підготовці актора. Завдання імпровізацій, їх мета.

Практична частина. Імпровізації на тему: «На ковзанці», «Балансування важким кеглем», «Балансування легким кеглем», «На канаті», «Цирк».

Підсумок (6 год.)

Практична частина. Підбиття підсумків.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

- складові акторської майстерності;
- історію вітчизняного та зарубіжного театру;
- техніки рухових навичок;
- складові логіки мови;
- процес роботи над роллю та виставою;
- техніку безпеки під час занять зі сценічного руху;
- значення імпровізації та етюдів.

Вихованці мають уміти і застосовувати:

- діяти з уявними предметами;
- володіти мімікою обличчя;
- керувати своїм диханням у процесі мовлення;
- координувати свої рухи, управляти м'язами;
- природно виконувати різні рухи, володіти пластикою рук;
- володіти елементами характерності;
- працювати над роллю;
- аналізувати літературні твори;
- імпровізувати на задану тему.

Вихованці мають набути досвід:

- професійних навичок акторської майстерності;
- роботи над виставою;
- публічного виступу;
- взаємодії у колективі.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ

№	Основне обладнання	Кількість
1.	Програвач	1 шт.
2.	Мікрофон	3 шт.
3.	Апаратура для монтажу та запису фонограм	За необхідністю
4.	Звуко-підсилююча апаратура	За необхідністю
5.	Апаратура для освітлення	За необхідністю
6.	Науково-популярна та довідникова література з театрального мистецтва	
7.	Зошити для запису текстів і завдань	15
8.	Ручки	15
9.	Сценічні костюми, взуття	За необхідністю

ЛІТЕРАТУРА

1. Від романтизму до натуралізму в французькому театрі [Текст] : збірник / вст. ст. і заг. редакція О. І. Білецького ; упоряд., пер. і прим. Є. Старінкевич. – Харків : Мистецтво, 1939. – 298 с.
2. Білоусов М. А. Актор у театрі / М. А. Білоусов. – К. : Державне видавництво образотворчого мистецтва і музичної літератури УРСР, 1960. – 59 с.
3. Брудный Д. Л. Беседы о театре. : Пособие для учащихся нац. школ РСФСР. – Л. : Просвещение, 1983. – 59с.
4. Лесь Курбас : статті и воспоминания о Л. Курбасе : литературное наследие / сост. : М. Г. Лабинский, Л. С. Танюк ; вступ. ст. Н. Б. Кузякиной. – Москва : Искусство, 1988. – 463 с.
5. Молодий театр. Генеза. Завдання. Шляхи / Спілка театр. діячів. України ; упоряд., авт. вступ. ст. М. Г. Лабінський. – Київ : Мистецтво, 1991. – 36 с.
6. Саксаганський П. Думки про театр / П. К. Саксаганський. – К. : Мистецтво, 1955. – 231с
8. Український драматичний театр. Нариси історії в двох томах. / Ред. колегія: Ю. Бобошко, М. Йосипенко, П. Нестеровський. – К. : Наукова думка, 1967.
9. Український театр ХХ століття: Антологія вистав / За заг. ред. М. Гринишиної; Ін-т проблем сучасн. мист-ва НАМ України. – К.: Фенікс, 2012. – 944 с.: іл.; XVI с. вкл. – ISBN 978-966-136-024-1
10. Хрестоматія з теорії драми : Особливості драматичного мистецтва ХІХ-ХХ ст. / упоряд. П. Нестеровський. – Київ : Мистецтво, 1988. – 224 с. – ISBN 5-7715-0058-5

ЦИРКОВИЙ ПРОФІЛЬ
НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО НАПРЯМУ
«ЦИРКОВЕ МИСТЕЦТВО»

Початковий, основний та вищий рівні 3 роки навчання

Автори: Р. В. Спанціреті, Н. В. Войчук

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Цирк – це світ посмішок, казок, дитинства та добра. Коли дитина відвідує цирк, вона дивується, захоплюється, радіє, мріє та сподівається хоч трохи спробувати себе в ролі фокусника або силача, жонглера або приборкувача тварин, клоуна або повітряного гімнаста. Цирковий гурток – чудова можливість перетворення такої мрії на реальність.

Створення навчальної програми обумовлено необхідністю забезпечення системності й послідовності навчання у творчих дитячих колективах, що займаються даним видом мистецтва. Дотримуючись програми, керівник, повинен творчо підходити до проведення занять і до постановчої роботи, сприяти гармонійному розвитку вихованців.

Пропонована програма побудована на основі особистісно-орієнтованого, діяльнісного, компетентнісного підходів, в основу програми покладено «Навчальну програму циркового мистецтва (Р. В. Спанціреті, Н. В. Войчук)», яка опублікована в збірнику «Навчальні програми з позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку / за ред. Биковського Т. В., Шкура Г. А. – К. : УДЦПО, 2016. – Вип. 1. – 222 с.».

Навчальна програма реалізується у гуртках, секціях, творчих об'єднаннях, клубах циркового мистецтва художньо-естетичного напрямку циркового профілю та спрямована на дітей віком від 6 до 18 років.

Метою навчальної програми є формування компетентностей особистості у процесі опанування циркового мистецтва.

Основні завдання полягають у формуванні таких компетентностей:

пізнавальної, яка передбачає ознайомлення з історією розвитку циркового мистецтва, з поняттями та знаннями, які стосуються циркового мистецтва;

практичної, яка передбачає оволодіння навичками циркового мистецтва, основами різних циркових жанрів; технікою виконання елементів партерної акробатики; основам хореографічних рухів;

творчої, яка передбачає оволодіння навичками циркового мистецтва, акторської майстерності, сценічної мови, сценічного руху, хореографії; формування художнього смаку; творче розкриття особистості у процесі опанування циркового мистецтва;

соціальної, яка забезпечує розвиток трудової і естетичної культури, виховання національної свідомості, дбайливого і шанобливого ставлення до

народних традицій; досягнення високого рівня освіченості і вихованості; емоційний, інтелектуальний розвиток; формування кращих особистісних рис (відповідальність, працьовитість тощо); формування естетичного смаку; розвиток здатності до творчої самореалізації та професійного самовизначення; формування громадянської поведінки, патріотизму, любові до України.

Програму побудовано за концентричним принципом, тому окремі розділи і теми повторно вивчаються як на одному, так і на різних рівнях навчання з розширенням та поглибленням змісту навчального матеріалу.

Навчальна програма передбачає 3 роки навчання вихованців у групах початкового, основного та вищого рівнів.

На опрацювання навчального матеріалу відводиться така кількість годин:

початковий рівень (1 рік навчання) – 216 год. (6 год./тиждень), (діти віком 6-9 років);

основний рівень (1 рік навчання) – 324 год. (9 год./тиждень), (діти віком 9-13 років);

вищий рівень (1 рік навчання) – 324 год. (9 год./тиждень), (діти віком 13-18 років).

У групах початкового рівня заняття проводяться 3 рази на тиждень по 2 год. На заняттях увага приділяється залученню вихованців до основних жанрів циркового мистецтва; ознайомлення з умовами навчання та вимогами до вихованців, з правилами безпеки під час тренувального процесу; виявлення і розвиток їх здібностей та індивідуальних нахилів засобами спроб у різних жанрах циркового мистецтва.

У групах основного рівня навчання діти оволодівають основами теоретичних знань та практичних вмінь в обраному жанрі, напрацьовуючи виконавчу техніку та акторську виразність.

Навчання на вищому навчальному рівні передбачає вдосконалення акробатичної та спеціальної циркової та хореографічної майстерності (індивідуальну та групову) та вміння поєднувати декілька жанрів в одному виступі. На цьому рівні навчання формується індивідуальна манера виконання циркового актора.

Програма передбачає заняття: групові (акробатика, хореографія, циркові жанри, репетиції та концертні виступи); індивідуальні (індивідуальна трюкова підготовка, підготовка та вивчення сольних концертних номерів).

Методами опрацювання навчального матеріалу є словесні, наочні, практичні.

Навчання у гуртку не потребує спеціальної підготовки та знань. Програмний матеріал адаптований до занять з вихованцями різних вікових категорій, рівня підготовленості та природних здібностей. У гурток приймаються діти з фізичними, ритмічними та слуховими здібностями, які не мають медичних протипоказань. Діти, які проявили яскраву фізично-ритмічну обдарованість або мають попередню підготовку, можуть бути зарахованими відразу в групи основного рівня навчання.

Формами контролю за результативністю навчання є підсумкові, відкриті заняття, концерти, конкурси, прем'єри вистав.

За цією програмою можуть проводитися заняття в групах індивідуального навчання, які організуються відповідно до Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах.

Програма є орієнтовною. За необхідності, керівник гуртка може внести до програми зміни, які не повинні впливати на загальний зміст навчальної програми. Незмінними мають залишатися мета, завдання і прогнозований результат освітньої діяльності.

Початковий рівень НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	2	–	2
2.	Історія розвитку та жанрові особливості циркового мистецтва	2	–	2
3.	Загальна фізична підготовка	4	20	24
4.	Основи акробатики	4	20	24
5.	Основи гімнастики	2	24	26
6.	Основи акторської майстерності	2	6	8
7.	Основи нанесення гриму	2	6	8
8.	Основи циркових жанрів (жонглювання, стрибкова акробатика, робота з обручами, клоунада, еквілібристика на катушках)	4	38	42
9.	Концертна діяльність	–	8	8
10.	Основи хореографії	6	64	70
11.	Підсумок	2	–	2
	Разом:	30	186	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (2 год.)

Теоретична частина. Мета, завдання і зміст роботи гуртка. Організаційні питання. Правила поведінки. Техніка безпеки.

Бесіда «Цирк-атмосфера дитинства та добра».

2. Історія розвитку та жанрові особливості циркового мистецтва (2 год.)

Теоретична частина. Історія народження цирку. Професія «Циркач», кращі представники. Знайомство з цирковою літературою: газети, підручники,

журнали. Терміни та поняття циркового мистецтва. Програмами сучасних циркових вистав.

3. Загальна фізична підготовка (24 год.)

Теоретична частина. Завдання загальної фізичної підготовки. Поняття про рівновагу, вестибулярний апарат, швидкість реакції. Техніка безпеки під час тренувального процесу та концертних виступів.

Практична частина. Вправи на розвиток гнучкості: нахили; місток з положення лежачи; з положення лежачи на животі підйом окремих частин тіла (рук, плечей, голови, ніг); на виворотність паху (в положеннях сидячи, лежачи на спині та животі); виконання подовжнього та поперечного шпагатів; почергові нахили до лівої ноги, вперед, до правої ноги з положення сидячи; нахил уперед, ноги разом, з положення сидячи та стоячи; місток з положення стоячи на колінах. Вправи на розвиток сили: ножиці з підйомом ніг на 45°; «берізка», «віконечко», «жабка», «метелик»; з положення лежачи піднімання ніг на кут 90° та опускання ніг за голову; одночасний підйом корпусу та ніг; віджимання в упорі лежачи.

4. Основи акробатики (24 год.)

Теоретична частина. Основні акробатичні елементи, термінологія. Правила страхування під час виконання трюків.

Практична частина. Вивчення найпростіших акробатичних елементів: перекиди вперед та назад; мости; колеса; перевороти вперед та назад; стійки (на голові, лопатках, грудях, руках з опорою на стіну); різні види перекатів.

5. Основи гімнастики (26 год.)

Теоретична частина. Історичні аспекти розвитку гімнастики. Термінологія. Розвиваючі вправи з предметами.

Практична частина. Робота з предметами: стрічка, обруч, булави, скакалка, полотно.

6. Основи акторської майстерності (8 год.)

Теоретична частина. Поняття: акторська майстерність, художній образ, сценічний образ. Артистична сміливість. Емоційна пам'ять.

Практична частина. Артикуляційна гімнастика. Вправи на розвиток дихання. Робота над дикцією. Вправи на розвиток артистичної сміливості та емоційної пам'яті. Вправи на заняття м'язових зажимів.

7. Основи нанесення гриму (8 год.)

Теоретична частина. Значення гриму для циркових артистів. Прийоми накладання гриму.

Практична частина. Ігри з «крапками». Накладання гриму.

8. Основи циркових жанрів (42 год.)

Теоретична частина. Циркова термінологія. Різновиди циркових жанрів: жонглювання, еквілібристика, стрибова акробатика, клоунада. Цирковий реквізит. Техніка безпеки, страхування та самострахування під час занять та виступів.

Основи жонглювання. Найпростіші елементи жонглювання.

Основи стрибкової акробатики: вальсет-колесо, вальсет-переворот, вальсет-рондат.

Основи роботи з обручами.

Мистецтво клоунади. Хто такий Клоун? Кольоровий Клоун. Буфонада та сатирична клоунада.

Що таке еквілібристика. Правила рівноваги. Костюм еквілібриста. Еквілібрист на катушці.

Практична частина. Жонглювання: опанування найпростіших елементів жонглювання від 1 до 3 предметів (хусточки, кільця, пластикові тарілки та ін.).

Стрибова акробатика: вивчення комбінацій стрибків вальсет-колесо, вальсет-переворот, вальсет-рондат; стрибки в парах, двійках, трійках, гуртові стрибки через 1-2-3 скакалки.

Робота з обручами: повороти та оберти з обручем; кидки обруча; підкидання обруча двома руками; стрибки в обруч та з нього; махові вправи обручем; оберти обруча на руках, ногах, тулубі; перекази обруча.

Клоунада: ознайомлення з буфонадною та сатиричною клоунадою.

Еквілібристика на катушках: вправи на балансування та рівновагу; утримання балансу на одній катушці.

9. Основи хореографії (72 год.)

Теоретична частина. Основні поняття та термінологія хореографії. Координація рухів. Рівновага. Музичний рахунок (сильна доля). Поняття про точки залу, напрямок руху, малюнок руху (лінія, діагональ, коло). Постановка корпусу, рук, ніг, голови. Поняття «коло», «колона», «шеренга», «інтервал». Основні положення ніг, корпусу, голови. Повороти. Марширування. Екзерсис (вправи класичної хореографії) біля станка.

Практична частина. Вправи на розвиток почуття ритму: марширування (ходьба з витягнутими носками, ходьба на півпальцях, ходьба на п'ятках, з високо піднятими колінами); підскоки; біг; плескання в долоні в ритмі музики нескладних ритмічних малюнків на слух.

Вправи на розвиток координації рухів: одночасний підймання рук у різні боки; рухи плечима (вперед, назад, кругові, почергово); стрибки розривні, з підігнутими ногами; комбінація стрибків з плесканням у долоні.

Вправи на розвиток рівноваги: піднімання і стійка на носках, стійка на одній нозі, почергові стрибки на одній нозі, ходьба по накресленій лінії.

Вправи біля станка: *demi plie* по I, II, V позиціях; *grands plies* по I, II, V позиціях; *battements tendus* по I позиції; потім по V позиції; (обличчям до станку).

10. Концертна діяльність (8 год.)

Практична частина. Перегляд циркових вистав, обмін враженнями. Зустріч з майстрами циркового мистецтва різних жанрів. Участь у концертах виставах. Відвідування концертів та циркових програм.

11. Підсумок (2 год.)

Теоретична частина. Підбиття підсумків.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

- історію розвитку, структуру та жанрові особливості циркового мистецтва;
- акробатичну термінологію;
- циркову термінологію;
- правила страхування під час виконання вправ (трюків);
- різновиди циркових жанрів;
- значення гриму для циркових артистів.

Вихованці мають уміти і застосовувати:

- виконувати вправи на розвиток гнучкості, розвиток дихання;
- виконувати найпростіші акробатичні елементи;
- виконувати розвиваючі вправи з предметами;
- виконувати вправи на розвиток почуття ритму, координації рухів, рівноваги.

Вихованці мають набути досвід:

- виконання простих елементів циркових жанрів (жонглювання, еквілібристика, стрибова акробатика, клоунада);
- догляду та збереження циркового реквізиту;
- виступів перед глядачами (на відкритих заняттях та концертах);
- командної роботи.

Основний рівень НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	3	–	3
2.	Загальна фізична підготовка	3	27	30
3.	Акробатика	6	42	48

№	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
4.	Акторська майстерність	3	3	6
5.	Грим	3	3	6
6.	Циркові жанри	6	69	75
7.	Основи хореографії	6	66	72
8.	Репетиційна робота	3	54	57
9.	Концертна діяльність	-	24	24
10.	Підсумок	3	–	3
	Разом:	36	288	324

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (3 год.)

Теоретична частина. Завдання і зміст роботи гуртка. Організаційні питання. Правила поведінки. Техніка безпеки.

Бесіда «Види страховок у цирку».

2. Загальна фізична підготовка (30 год.)

Теоретична частина. Завдання загальної фізичної підготовки. Розминка, ритмічні вправи, силові вправи. Поняття про рівновагу, вестибулярний апарат, швидкість реакції. Техніка безпеки під час тренувального процесу та концертних виступів.

Практична частина. Вправи на розвиток гнучкості: нахили; місток з положення лежачи; з положення лежачи на животі підйом окремих частин тіла (рук, плечей, голови, ніг).

Вправи на розвиток сили: ножиці з підйомом ніг на 45°; «берізка», «віконечко», «жабка», «метелик»; з положення лежачи піднімання ніг на кут 90° та опускання ніг за голову; одночасний підйом корпусу та ніг; віджимання в упорі лежачи.

Вправи на розтяжку: на виворотність паху (в положеннях сидячи, лежачи на спині та животі); почергові нахили до лівої ноги, вперед, до правої ноги з положення сидячи; нахил уперед, ноги разом, з положення сидячи та стоячи; місток з положення стоячи на колінах.

3. Акробатика (48 год.)

Теоретична частина. Акробатичні елементи: міст, колесо. перевороти, стійки, переكاتи, комбінації рондат-фляк, рондат-сальто, піраміда. Стрибкова акробатика. Техніка безпеки під час тренувального процесу та концертних виступів. Правила страхування під час виконання трюків.

Практична частина. Вправи на: розвиток гнучкості; розвиток сили; розвиток спритності; розвиток координації рухів. Опанування найпростіших акробатичних елементів: перекиди вперед та назад, політ-перекид. Міст. Колесо. Перевороти вперед та назад. Стійки (на голові, лопатках, грудях, руках

з опорою на стіну). Різні види перекатів. Комбінації рондат-фляк, рондат-сальто. Акробатичні вправи у парі, у трійці. Піраміда. Вправи на балансування. Вправи з стрибкової акробатики.

4. Акторська майстерність (6 год.)

Теоретична частина. Художній та сценічний образ. Емоційна пам'ять. Пантоміма. Мистецтво конферансу.

Практична частина. Вправи на розвиток артистичної сміливості, емоційної пам'яті. Вправи на заняття м'язових зажимів. Завдання або сценки з елементами пантоміми. Робота з глядачем.

5. Грим (6 год.)

Теоретична частина. Історія розвитку гримувального мистецтва. Техніка гримування та гігієна гриму. Види гриму: грим молодого обличчя, грим людини похилого віку. Атрибути гриму: перука, окуляри, наклейки тощо. Характерний грим. Фантастичний грим. Зачіска і грим.

Практична частина. Вправи на набуття навичок нанесення гриму (за зразком), підбирання атрибутів гриму (перука, окуляри, наклейки тощо) та зачіски.

6. Циркові жанри (75 год.)

Теоретична частина. Історія циркового мистецтва. Знайомство з різновидами циркових жанрів. Термінологія. Поняття про цирковий реквізит, костюм. Специфіка виготовлення та особливості кріплення реквізиту. Техніка безпеки під час тренувального процесу та концертних виступів. Правила страхування під час виконання трюків.

Вид жонглювання «каскад».

Ручний еквілібр, найпростіші елементи. Різні види стійок: рівна, у шпагатіпоздовжному, поперечному, у напівшпагаті. Стійка «крокодил».

Видів обертів обруча на різних частинах тулуба та в різних площинах. Прийоми роботи двома, трьома обручами одночасно.

Клоун та його образ. Сатирична клоунада. Клоунада музична і музична ексцентрика. «Килимні» клоуни. Пантоміма з речами.

Мистецтво жонглювання ногами «Антипод»: накати, оберти, перекидання, баланс.

Що таке фокус? «Золоті» правила фокусників. Маніпуляції з предметами. Фокуси для дітей.

Практична частина. Жонглювання: жонглювання двома предметами; жонглювання трьома предметами (м'ячі, кільця, булави, хусточки); жонглювання в парах, парні перекиди «каскадом», подвійний «каскад»; жонглювання чотирма м'ячами; перекиди предметів та комбінації з шести кілець.

Еквілібристика: ручний еквілібр, опанування найпростіших елементів; опанування різних видів стійок (рівна, у шпагатіпоздовжному, поперечному, у

напівшпагаті); опанування стійки «крокодил»; вихід у стійку з поштовху в групування; вихід у стійку силою. Робота на високому «п'єдесталі».

Робота з обручами: вивчення найпростіших видів обертів обруча на різних частинах тулуба та в різних площинах. Робота двома, трьома обручами одночасно.

Клоунада, пантоміма, ексцентрика: вправи на опанування сатиричної клоунади, музичної клоунади, музичної ексцентрики. Пантоміма з речами.

«Антипод» (жонглювання ногами): робота з одною та двома «сигарами» (накати, оберти, перекидання, баланс); поєднання роботи із одною «сигарою» та жонглюванням трьома м'ячами або кільцями.

Ілюзії-маніпуляції: гімнастика для рук; маніпуляції з предметами (пакетами, картами, монетами, хустками, стрічками, мотузками); фокуси для дітей: фокуси з науковими сюжетами (оригінальні фізичні явища та ефекти); фокуси за шкільною тематикою та атрибутикою, фокуси з «чарівною паличкою»; фокуси з простими речами.

7. Основи хореографії (72 год.)

Теоретична частина. Значення хореографії та пластики для створення сценічного образу. Класичний тренаж біля хореографічного станка, на середині залу. Алегро. Обертання. Елементи народно-сценічного танцю. Елементи та рухи сучасного танцю.

Практична частина. Вивчення термінології. Класичний тренаж біля хореографічного станка: *demi plie* по I, II, V позиціях; *grands plies* по I, II, V позиціях; *battements tendus* по I позиції; потім по V позиції; *battements tendus jetes*; *ronds de jambe par terre* по точках; *relevés lents* на 45 та 90 градусів; *releve* на півпальцях по I, II, V позиціях.

Класичний екзерсис на середині залу: *soute* по I, II, V позиціях; *pas echarpe*; *changements de pieds*; галоп; підскоки на місці.

Алегро: *sissonne* в першій арабеск; *sissonne fermee*; *pas de chat*.

Обертання: *jetes* антурнан; *tour en dehors* та *en dedans*; *tours chaines*.

Відпрацювання елементів народно-сценічного танцю.

Відпрацювання елементів та рухів сучасного танцю: танцювальні зв'язки різних стилів: хіп-хоп, рок-н-рол, ретро.

8. Репетиційна робота (57 год.)

Теоретична частина. Поняття циркового номеру. Техніка виконання елементів, трюків та рухів (за жанрами).

Практична частина. Вдосконалення техніки виконання елементів, трюків та рухів за обраними жанрами. Підготовка циркових номерів.

9. Концертна діяльність (24 год.)

Практична частина. Постановка групових та сольних циркових номерів. Участь у масових заходах, концертах, репетиціях. Участь у фестивалях, конкурсах. Відвідування цирку, перегляд циркових вистав, обмін враженнями.

Зустріч з майстрами циркового мистецтва різних жанрів. Відвідування майстер-класів з різних жанрів циркового мистецтва.

10. Підсумок (3 год.)

Теоретична частина. Підбиття підсумків.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

- терміни циркового мистецтва;
- техніку виконання та особливості циркових жанрів;
- поняття про рівновагу, вестибулярний апарат;
- основи жонгливання;
- основи стрибкової техніки;
- специфіку виготовлення та особливості кріплення реквізиту;
- значення гриму у створенні художнього образу, гігієну гриму, види гриму;
- техніку безпеки під час тренувального процесу та концертних виступів.

Вихованці мають уміти і застосовувати:

- жонгливати двома-трьома предметами;
- володіти основами стрибкової техніки;
- виконувати гімнастичні та акробатичні вправи з обручами, зі стрічкою, м'ячем, скакалкою, булавами, полотном, креманками, вимпелами, поями та іншими предметами;
- володіти буфонадною та сатиричною клоунадою;
- володіти основами хореографічного мистецтва;
- готувати концертний реквізит до виступів;
- самостійно накладати різні види гриму.

Вихованці мають набути досвід:

- створення сценічного образу;
- постановки групових та сольних циркових номерів;
- концертно-фестивальній діяльності;
- анімаційній роботі з глядацькою аудиторією;
- командної роботи.

Вищий рівень НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	3	-	3
2.	Страховка та її види	3	-	3

3.	Загальна фізична підготовка	-	27	27
4.	Циркові жанри	9	78	87
5.	Акробатика	6	39	45
6.	Акторська майстерність	3	6	9
7.	Основи хореографії	12	60	72
8.	Репетиційна робота	6	48	54
9.	Концертна діяльність	-	21	21
10.	Підсумок	3	-	3
	Разом:	45	279	324

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (3 год.)

Теоретична частина. Завдання і зміст роботи гуртка. Організаційні питання. Правила поведінки. Техніка безпеки.

Бесіда «Професія – артист цирку».

2. Страхівка та її види (3 год.)

Теоретична частина. Правила техніки безпеки та страхівки під час виконання складних трюків та елементів на заняттях та концертних майданчиках. Аналізування роботи вихованців та виконання ними правил техніки безпеки, страхівки один одного чи особисто під час виконання складних трюків та елементів на заняттях та концертних майданчиках.

3. Загальна фізична підготовка (27 год.)

Практична частина. Виконання комплексу вправ на розвиток сили та еластичності м'язів.

4. Циркові жанри (87 год.)

Теоретична частина. Видатні циркові виконавці. Специфіка циркових жанрів. Жанр кардепарель. Бесіди «Ілюзія та сучасність», «Закордонне ілюзійне мистецтво», «Мистецтво дресури – «спочатку приручи, а потім вчи».

Жонглювання в дуетах, трійках, четвірках, п'ятірках. Жонглювання факелами. Силowe жонглювання.

Гімнастичні вправи з обручем.

Акробатична ексцентрика. Клоунада з глядачами. Техніка «відвертання» уваги. Трюки-розіграші.

Ускладнений «антипод». «Ікарійські» ігри.

Ілюзії-маніпуляції: загальна ілюзія, ментальна магія, мікромагія, міс-магія.

Вміння утримувати рівновагу при будь-якому нестійкому положенні тіла.

Основи дресурування тварин, безбольові принципи роботи з тваринами.

Практична частина. Жонглювання: жонглювання 1–5-ма предметами (м'ячі, булави, кільця, обручі); різноманітні комбінації у парах («Каскад», «Балансування» та інші); вивчення елементів жонглювання в дуетах, трійках,

четвірках, п'ятірках; жонглювання факелами; силове жонглювання з однією та 2 гилями (вага снарядів 8-16 кг).

Робота обручами: обертання від 1 до 8 обручів на різних частинах тулуба; обертання «бочки». Ускладнені гімнастичні вправи з обручем: підкидання обруча з виконанням перевероту, перекида, фляка тощо. Робота з двома обручами у двох площинах (паралельне обертання, обертання у «вісімці»).

Клоунада, пантоміма, ексцентрика: пантоміма «зі склом», «канатом», акторами тощо. Оволодіння елементами акробатичної ексцентрики. Оволодіння елементами клоунади з глядачами. Виконання сценок, жартів, трюків-розіграшів з застосуванням техніки «відвертання» уваги.

«Антипод»: робота з 2 «сигарами» (перекати, перекидки, оберти, оберти з підкиданням); робота з «бочкою», «матрьошкою», «жердиною-вимпелом». Обертання на ногах жердини з акробатками. «Ікарійські» ігри в парах, у трійках тощо.

Ілюзії-маніпуляції. Загальна ілюзія: сценічні фокуси та реквізит; манежні фокуси та реквізит; великі ілюзійні прилади та ефекти. Ментальна магія: демонстрування пам'яті, швидкого рахування, читання тощо; прораховування майбутньої поведінки. Мікромагія: фізико-математичні ребуси; фокуси-жарти; трюки-розіграші. Міс-магія: квіти, букети, стрічки; птахи та домашні тварини.

Еквілібристика: вправи на розвиток відчуття рівноваги на драбинах, стільцях, ходулях, моноциклах, «п'єдесталах».

Дресура. Дресура собак: собака–«математик»; апортіровка; рух по колу; усні відповіді гавканням. Дресура кішок, птахів, інших тварин.

5. Акробатика (45 год.)

Теоретична частина. Основи техніки виконання акробатичних вправ. Акробатична термінологія. Самопідготовка з акробатики. Страхування та самострахування під час тренувального процесу.

Практична частина. Вивчення акробатичної термінології. Виконання акробатичних вправ у парах, у трійках, «піраміди». Стрибкова акробатика (фляк; фляк у стійку на голові; японський фляк; рондат-фляк-темпове сальто; фляк-сальто-бланш (вибірково); рондат-фляк-пірует (вибірково); 2-3 арабських сальто у темпі (вибірково); сальто назад з місця та розбігу (вибірково); колесо – арабське сальто; твіст; сальто з піруетом).

6. Акторська майстерність (9 год.)

Теоретична частина. Види сценічних рухів. Рух на сцені та у манежі. Дикція та декламація. Міміка та жестикуляція. Грим та театральна атрибутика. Техніка накладення гриму.

Практична частина. Вправи на відпрацювання: сценічних рухів, чіткого вимовляння звуків, виразного декламування. Вправи на міміку та жестикуляцію. Вправи на накладання гриму та використання театральної атрибутики.

7. Основи хореографії (72 год.)

Теоретична частина. Значення хореографії та пластики для створення сценічного образу.

Практична частина. Вивчення термінології. Екзерсис боком до станка: demi plie та grand plie по I, II, V позиціях; battements tendus з I позиції «хрестом»; з demi plie в I позиції; battements tendus jete з I позиції «хрестом»; з demi plie в I позиції; rond de jambe par terre на рівній нозі; з demi plie; battements fondus «хрестом»; battements developpes «хрестом»; grand battements jetes з I та V позицій.

Екзерсис на середині залу: pas de basque; в поєднанні з переворотом уперед на одну ногу; pas balance; в поєднанні з переворотом назад на одну ногу; grand battements в поєднанні зі шпагатом.

Обертання: jetes антурнан; tour en dehors та en dedans; tour de fors; soutenu; tours chaines.

Елементи народно-сценічного танцю: (присідання (пліє), каблучні вправи, вправи з напруженою ступнею (флік-фляк). Вправи на середині залу.

Елементи та рухи сучасного танцю (танцювальні зв'язки різних стилів: хіп-хоп, рок-н-рол, ретро).

8. Репетиційна робота (54 год.)

Теоретична частина. Техніка виконання елементів, трюків та рухів (за жанрами).

Практична частина. Репетиційна робота. Вдосконалення техніки виконання елементів, трюків та рухів за обраними жанрами. Підготовка циркових номерів.

9. Концертна діяльність (21 год.)

Практична частина. Постановка групових та сольних циркових номерів. Участь вихованців у масових заходах, концертах, репетиціях. Участь у фестивалях, конкурсах. Походи до цирку, перегляд циркових вистав, обмін враженнями. Зустріч з майстрами циркового мистецтва різних жанрів. Обмін досвідом.

10. Підсумок (3 год.)

Теоретична частина. Підбиття підсумків.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

- історію розвитку, структуру та жанрові особливості циркового мистецтва;
- правила техніки безпеки, правила страховки та її види;
- терміни та поняття циркового мистецтва;
- специфіку виготовлення та особливості кріплення реквізиту;
- техніку виконання номерів в різних циркових жанрах.

Вихованці мають уміти і застосовувати:

- легко оперувати термінами циркового мистецтва;
- виконувати вправи на розвиток гнучкості, сили, розтяжки;
- володіти різними жанрами циркового мистецтва та вміти їх поєднувати;
- виконувати складні акробатичні вправи у повітрі;
- володіти основами дресур різних тварин;
- виготовляти та ремонтувати цирковий реквізит;
- самостійно страхувати партнера у номері;
- прикрашати концертні костюми, самостійно збирати та розбирати цирковий реквізит;
- нові види страховок при роботі з різними жанрами циркового мистецтва;
- імпровізувати на концертних виступах;
- самостійно накладати різні види гриму;
- володіти буфонадною та сатиричною клоунадою;
- володіти основами хореографічного мистецтва;
- володіти технікою міміки та жестикуляції.

Вихованці мають набути досвід:

- створення сценічного образу;
- постановки групових та сольних циркових номерів;
- концертно-фестивальній діяльності;
- анімаційній роботі з глядацькою аудиторією;
- командної роботи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Давидов В. Г. Педагогіка мистецтва / В. Г. Давидов – К.-М., 1997.
2. Захава Б. Е. Майстерність актора и режисера / Б. Е. Захава. – М., 1978.
3. Захаров Р. Постановка танцю: сторінки педагогічного досвіду / Р. Захаров. – М. : Мистецтво, 1983.
4. Крісті Г. В. Виховання актора школи Станіславського / Г. В. Крісті. – М., 1998.
5. Кох В. І. Основи сценічного руху / В. І. Кох. – М., 1962.
6. Лежинська О. Розвивайте дар слова / О. Лежинская. – М. : Просвещение, 1990.
7. Львов Н. А. О гриме / Н. А. Львов. – М. : Просвещение, 1969.
8. Рудберг И.Г. Пантомима / И.Г. Руденберг. – М. : Просвещение, 1972.
9. Сиромятникова И. Технология грима / И. Сиромятина. – М. : Высш. шк., 1991.
10. Уварова Э. Парад –алле / Э. Уварова. – М. : Искусство, 1989.
11. Шнеер А.. Малая энциклопедия «Цирк» / А. Шнеер, Р. Славський. – М. : , «Сов. энцик.», 1979.